

RMK I. 1701

M. 483.

M
483.

L.H. 116

Exhib
H. 116
m. 42

RMK I. 1701

M. 483.

M 483

Sing Sen.

Erbsen Gott

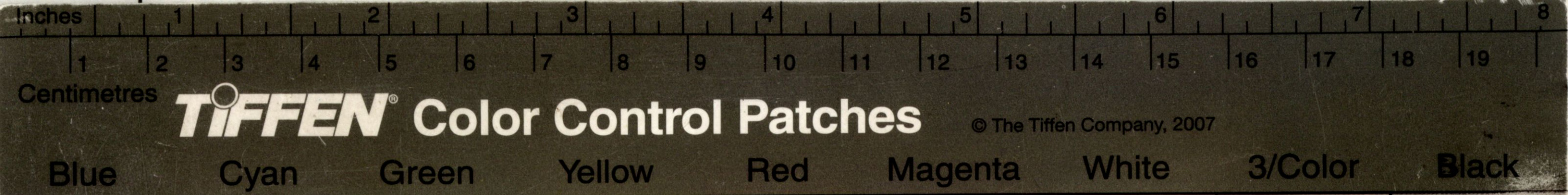
Durchein Land

Tuben uffsaff

Frisch Maria

Frisch Maria

Bay

TIFFEN® Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Nyomtatási helye:
Debrecen.

A. S. Barabás
Leffler Anna özvegye
Könyve.

Szerkesztetett Komlós
János által

M. D. H. I. beind. János
lyban egyjegyű: Med.
cina Doctor Huszár
Ljvan.

A Z É G R E
KÉZEN FOGVA VEZETŐ
K A L A U Z,

Melly

A' Szent Atyáknak, és a' Böl-
tseségnek régi szeretőinek
Reguláinak velejét fog-
lalja - bé:

Ez előtt Német országban

B O N A J Á N O S nevű
Nagy Tudós Ember által szer-
tetett:

Mostan

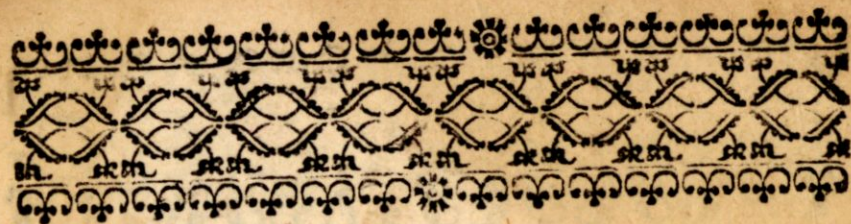
Nemzete hasznáért Magyar
nyelven M. D. H. I. által, maga
költségén közönséggé tétel-
tetett.

Schola

S. Barabás

Nyomtattatott

1705. Esztendőben.

TEKINTETES NEMZETES

V AJI ÁD ÁM
U R A M N A K,

(: *Titul. plen. Dignit. & Offic. :*)

Nékem Nagy-jó Uramnak, Pá-
tronusomnak,

Es az ő Kegyelme

Kedves Házastársának,

TEKINTÉTES NEMZETES

Z AJI A N N A

A SZ SZ O NY N A K,

Nékem Nagy-jó Afzonymnak ő
Kegyelmének,

*Istentől minden áldást, lelki 's testi béke-
séget kívánok minden alázatos-
sággal.*

*Tekintetes Jó Uram, Kegyes
Pátronusom!*

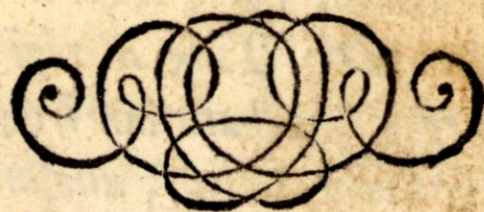
A , Mióltától fogva a'
Tekintetes, Régi, Nagy
emlekezetű V A J I Ház-
nak Isten kegyelméből
mostan élő tselédinek, ő Kegyel-
mek között Kegyelmednek, és a'
Kegyelmed szerelmesinek, tse-
kély állapotom szerint esmértsé-
gébe estem; sok okok kényszer-
gettenek arra, hogy Kegyelmed-
nek és szerelmesinek, ha egyéb-
bel nem-is, jó emlékezettel ked-
veskedjem: Miért e' Magyar
munkátskám (: melly-is miné-
mű hasznos legyen, gyakorta va-
ló el-olvasásából meg-tetszik :)
Kegyelmed kedves Háza népé-
nek Uj esztendői ajándékul aján-
lani mérészeltem: Jó emlékezet-
ben

ben lévén nálam Kegyelmed Uri
gratiája, és ez előtt való mun-
kátskámnak (: Paraditsom Ker-
tetskének :) Kegyelmed szerel-
mesi előtt való kedvessége és be-
tsi. Melly tsekély szándékomat
ha Kegyelmetek jó szível vészí ,
Isten életemet meg-hofzszabbít-
ván, másokkal-is kedveskedni 's
használni el-nem múlatom.

Debretzenben, Karátson havának
28. napján. 1704. Esztendőben.

*Kegyelmetek alázatos köteles
szolgája*

D. HUSZTI ISTVAN.

ELŐL-JÁRO BESZÉD,
A' Kegyes Olvasóhoz.

Két dologról kellett ve-
led Jóakaró Olvasó e' köny-
vetskének elein szükségesképen
beszéllgetnem. Mert ugyan-
is leg-elsőbenis azon félek, hogy engemet
némellyek vakmerőséggel és szemtelenség-
gel ne vádoljanak. Ezt mondván: Hogy
hogy mérészled az embereket kézen fogva
az Egbe vezetni, magad tellyességgel a'
földhöz ragasztatott lévén. Avagy mi-
tsoda mérészséggel fogsz a' jóságos-tsele-
kedeteknek le-írásához, a' mellynek vég-
be-vitelére alkalmas nem vagy? Annak-
felette mi újságot hozsz ezzel a' te mun-
káddal előnkbe? Tsak a' régi dolgot,
mellyet meg-számlálhatatlan írók tudóson
's ékesen ki-munkálódtak, unalmas 's bár-
dolatlan emlegetéssel hordod-elő: és a'
mások kintseit, mintha magadéi vólná-
nak, kevély hazugsággal mútogatod.

Ezek

ELŐL-JÁRO BESZÉD.

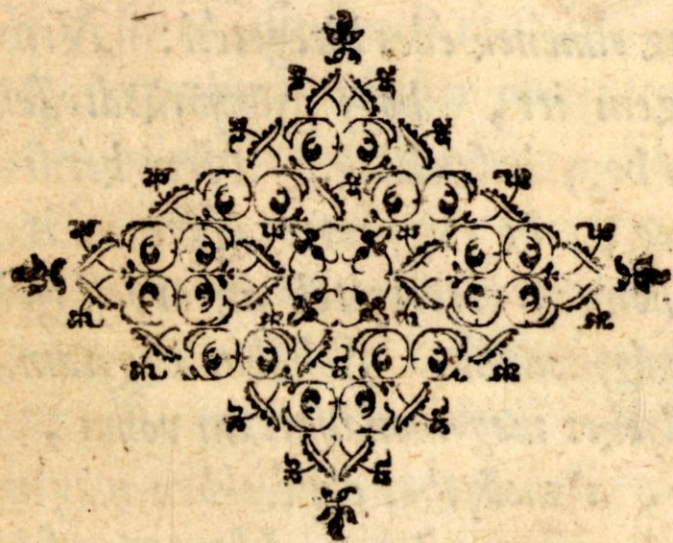
Ezek a' beszédek, a' mellyekkel ta-
lám némellyek szándékomat igyekezik el-
fordítani; De elsőbenis meg-mentem ma-
gamat, ama' Bölsnek mondásával: Mi-
velhogy mint a' köszörű-kő olyan
vagyok, melly a' vasat meg-éle-
sítheti, maga a' vágásra alkalmat-
lan lévén; és hogy más bölsnekis a' szavát
elő hozzam: Nem vagyok szintén ol-
lyan lator, hogy magam beteg lé-
vén, mást gyógyítsak; hanem tsak
mintha veled azon egy nyavalyábá
fekünném, a' közönséges veszély-
ről szólok te veled; az orvofságo-
kat közlöm teveled. Annakokáért
engemet úgy hallgass, mintha tsak
magammal beszéllgetnék: az én
magam titkos helyemre bé-botsát-
lak tégedet Én itt magamat tanulni a-
karó tanítványnak, és magamat oktattatni
kívánónak, nem tanító Mesternek vallom.
Mert ugyan-is egyaránt 's visszontagság-
gal lesznek ezek meg, és midőn az embe-
rek tanítanak, tanulnak.

A' mi

A mi pedig másod rendben vettette-
 tett előmbe, azt másképen nem oszlat-
 tathatom-el, hanem igazán meg-vallván,
 hogy itt a' magaméból kevés vagyok, na-
 gyobb részént másokéi. Sokakat gyűj-
 töttem ide, a' mellyeket vagy a' magam
 szemmel való látása által tanultam, vagy
 jövőendő hasznomra szolgálándónak itéltem,
 midőn a' szent Atyáknak és a' Böltseség-
 nek régi szeretőinek irásokat olvasgatnám.
 De a' méheknek szokások szerint, sok-féle
 meg-kösztolásokat egy izben töltöttem ösz-
 ve, némellyeket az Iróknak magok sza-
 vaikból, némellyeket tulajdon magam
 szavaimból elegyítettem közzé: a' mel-
 lyet könnyűnek és színesség nélkül valónak
 akartam lenni; mert itt a' tselekedést a-
 karom tanítani, nem a' ki-mondást.
 Meg-találod itt annakokáért az erköltsi
 tudományokra való oktattatásnak (: mel-
 lyet a' szent Atyák, a' jól és böldegül való
 élésre elő adtanak :) rövid summáját és
 kisded egybe-szorittatását. Itt meg-talá-
 lod Senecának, Epictetusnak, An-
 toni-

toninusnak, 's más Böltsenek az er-
 költsök aránt való tetszéseket. Tetszett
 pedig ez idvefséges intéseket, mellyeket is
 hathatóságoknak lenni a' magam tulajdon
 veszedelmiben tanultam-meg, a' helyek-
 nek (: a' honnan vétettettek :) elő-
 hordása nélkül, rövideden meg-jelenteni:
 Mert ugyan-is ezek orvossági a' léleknek,
 nem az elmének édes hitegetési: Nem-is
 igyekezem itt, hogy gyönyörködtessek,
 hanem hogy használjak. Nem kérdi azt
 a' beteg, ki elegyítette öszve az italt;
 vagy honnan vétettettek az orvosságok,
 tsak gyógyítsanak. Sokakat hagytam-el,
 a' mellyeket meg-mondhattam volna, so-
 kakat, a' mellyeket elmésebben meg-ma-
 gyarázhattam volna. Ugyan-is sokkal
 hasznosabb a' Böltseségnek kevesebb paran-
 tsolatit meg-tartani, a' mellyek minden-
 koron készen 's haszon vételben legyenek,
 mint sem sokakat tanulni, és azokat kö-
 zel kéznél nem tartani. Sokat tanult,
 a' ki tudja az idvefségre mennyi elégseges.
 Tsele-

Tselekedje azt az Isten, hogy ez az én gyenge munkám sokaknak sok hasznokra legyen; de mindenek felett magamnak, hogy az én mondásim, tselekedetim, mellesteg azokkal meg-egyezők nem lévén, meg-ne szégyenítessenek.

AZ

AZ EGRE, KEZEN FOGVA VEZETŐ KALAUZ.

Melly a' Sz. Atyáknak, és a' Böltséfének, Régi Szeretőknek Reguláinak velejét foglalja-be.

I. R E SZ.

Az embernek utolsó vigéru. Melly rosz legyen, attul el-hajolni. Mitsoda eszközökkel, és mitsoda renddel lehet arra érni.

I. **A**Z égre kézen fogva tégedet vezetni nállam el-tökeltt szándék, valaki ezeket olvasod; arra a' jóra, tudniillik, mellyet ha el vészsz, semmit egyebet azon felyül nem kívánhatsz. Ez a' Tzél, ez az határ, mellyre mindeneknek vagyodási, a' természeti hajlandóság által ohajtoznak. Mindenek akarnak boldoggá lenni; de az első Atyának vétke miatt nagyobb részent megvakítottak, el hagyván az igaz és főebb jót, a' hazugságnak és szineségnek keresésére magokat haszontalanul alkalmaztatták. Ezek pedig, itelven legfő-

A

vebb

vebb jónak lenni, a' semmi nélkül való nem
szükölködést, Gazdagságnak nevezik
azt. Mások, a' leg fővebb jót, a' leg fel-
sőbb hatalomban helyheztetvén, vagy
magok akarnak uralkodni, vagy az ural-
kodókhoz akarnak ragasztattatni. Ne-
mellyek pedig, szintén az undokságokig
le-botsáttattak, boldogságnak alitják,
hogy a' gyönyörűségekben buborékol-
janak, kik is a' fővebb jónak birását, a'
testtől és a' toroktól mérfékelik. Illy
nagy azok előtt a' boldogságnak le-tsepü-
lése. Így haszontalanul dolgozván, és
mint szövevényes tekervényes, útó-téve-
lyegvé, ménél nagyobb sietséggel a' jóra
futnak, annál távolabb vetődnek a' títul:
azért boldogtalanok, hogy a' magok bold-
ogtalanóságát meg nem esméri.

2. Ez a' dolog, a' melly téged sok go-
noszok alá borít, oh nyomorúlt ember!
hogy boldogul élni, és boldogul meg-
halni kívánsz ugyan, de a' boldogságnak
mi vóltának el-látásában, és miképen le-
hessen arra jutni balgatag és vak vagy, út
nélkül a' sok tekervényes ösvényeken
járván. Valamit tselekezel, valamit ki-
vánsz, valamire igyekezel, mind az, te el-
lened vagy: Ugyā is, nem vigyázz,
ama' meg mérfékelhetetlen jóra, melly-
ben

ben meg-kellene, a' te akaratodnak akad-
ni 's állani; mivel a' leg felsőbbfég felett,
nintsen semmi hely; hanem minden bi-
zonyos el-tökélett szándék, nélkül buj-
dosol, a' miképen a' hangyák a' veszfő-
szálakon járkálnak, mellyek a' tetőre,
onnan a' törőkre haszon nélkül fordúl-
nak, fáradnak. Isten, ki mindeneknek te-
remtője, tégedet semmiből teremtett,
hogy egyedül tsak ötet szerezsed; egye-
dül önéki szolgáily, egész gondolatiddal
és indulatiddal. A' mi képen az ő valósa-
gos léte szükség, úgy, az is szükség,
hogy ő legyen az utólsóbb vég. Jól meg
gondollyad, hányad részét életednek
adod annak, a' kinek magadat egészlen
adnod kell. Tévelyegnek tanátskozásid
és igyekezetid, ha ő reá nem igazgattat-
nak. A' mint a' te életednek végén hely
vagyon, mellyre vágyódsz, mikor osz-
tán oda érsz, meg nyugszol: Így a' te
életednek vége az Isten, kire minden
gondolatidat, minden beszédidet, min-
den tselekedetidet vinned kell, mig ötet
meg nyervén, mīdē kívánfágid bé tellye-
sednek: Valami az utólsó végtől el-tza-
kasztt, mind az, az örök kárhozatra vezet.

3. Valamiképen a' hajókázásban, el-
apadván alólad a' viz; ha mulatságra kí-

szállasz, azonközben a' parton, vagy csigát vagy egyéb vizi állatokat szedegetsz, elmeddel pedig szüntelenül a' hajorul gondolkozol, hogy ha szollite tegedet a' hajos Mester, és akkor el hagyván mindeneket a' hajoba fetsz: Ugy kell tenéked ez életben tselekedned: Elmed mindenkor Istenre fel függesztetett liven, ugy ely a' küvüled való dologgal, hogy az semmiképen szivedben meg ne ülepedgyek, se pedig tegedet a' jó el szánt vigtül el ne vessen. Tenéked szolgálnak azok, hogy te is Istennek szolgálj. Más-kent az egy Istenségtül elszakadván több haszontalanfágokra ofzlattatol el; és meg annyi bálványokat imádasz, a' mennyin vannak a' teremtetett állatok, mellyeket rendezetlen indulattal szeretsz. Ezek a' te Istenid, kiknek nem ökröt, nem ketskét, hanem magadat és a' te idvességedet, gyalázatos szentségtöréssel aldozod meg: Nem engedi meg a' szeretetnek törvénye, hogy az Istennel együtt semmi egyéb dolog szerettesék, hanem ha Istenben és az Istenért. Leg nagyobb veszedelem a' füvebb jótul elhajolni, és a' teremtetett állatokhoz kaptsoltni.

4. A' mit az orvos Doktoroknak Fejedelme, a' tisztátalan testekrül mond:

Men-

Mennél inkább tápláltatnak azok, annál inkább vesznek; azont a' lelkekrül is elmondhattjuk. Ugyan-is a' kik a' veszedeelmes állapotbul jobb állápotra akarnak által menni, a' rosz megvesztegettetett életnek mérgét, ki kell elébb okádniok, az után, elmejek meg tisztultattak lévén a' jószágos tselekedeteknek vastag's valóságos ételét kell venniük. Aza' purgatio pedig így mégyen véghez, hogy valamennyi vétkeket tselekedtel, megköveszed Istenedet azokrul, és mindé azokhoz való indulatodat vetkezd-le, a' meg-rögzött szokások tövestül szaggattassanak ki, a' roszra való hajlandóságok és az zabolátlan indulatok az okoságnak hatalma alá hódoltsassanak, a' test meg fanyargattassék: a' mellyek szükségessék a' testnek az igaz mértékig adassanak meg: a' nyelvnek és az indulatoknak zabolavettettesék: mind azok, mellyek a' jószágos tselekedeteknek erőségének's várának megvetelésben akadalyt vethetnének tellyességgel ki verettesenek. Mit félsz, és miért térszed az örök boldogságra vezető utadat nehezzé? Magad magadat boldogga teheted, annak ereje által, a' ki kezdeted és véged. Magadbul pedig ki menny, hogy ő hozza juthass, ő hozza,

A 3

annal

meg tapogatni: Igy szintén a' léleknek nyavalyájának orvoslásában vannak olyan dolgok, mellyeket nem más; hanem a' jelenvalok mutogathatnak meg. Sz. Pál Apostol, midőn a' Népeknek Doktorává tetetteték, minekutána a' Christus által meg-intettetet és keresztényé tetettetet, *Ananiashoz* küldetet, azért hogy ő tülletanullya meg-az életnek utyát. Igen nehéz és munkas dologhoz fogtál: ugy mint, a' természetnek vérszetsegének meg- győzéséhez, a' lelkiek ellen való gonoszakkal való hartzhoz, és a' jószágos tselekedeteknek elveteléhez; de mind ezekhez, ennyi fok ellenkező 's vizsgálás akadályok közt. Minekok áért szükség teneked, ollyhoz folyamodnod, a' ki segető kezet nyujtsen, a' ki mutassa meg- veszedelmedet, az utánnad olalkodokat, és a' kétséges hartzban tanítson a' viadalra. De azt mondog nékem, kit hijjak, erre a' jora? Hüiséges és bölts ferfiat, a' ki mind akarjon teneked használni, mind a' tehetség hatalmában legyen: A' kinek elődben jövetelit meg- betsüllyed és tülle ne irtozzál: a' ki ha vétkezel ne szomorítson, hanem meg- jobbitson: a' kinek élete a' szemmel látás által inkább legyen meg-

probáltatott, mint sem a' fül által. Roszszul uralkodik az, a' ki parantsol's maga azont nem tselekeszi.

2. Azt válaszfizad segítőnek, a' ki senkinek ne hizelkedgyek, ki a' kösséggel se kötődgyék, ki se a' Fejedelmek vendégségét, se a' Gazdagoknak házokat ne gyakorollya. Kinel életében az a' regula legyen, melly a' pénz váltónál. Hozzakár melly Drachmát, azt én meg-ésmérem: hozz előmben akar melly indulatot, azt én meg-tsendesitem 's leülteitem: Ki mint a' jó orvos *Doktor*, a' belső nyavalyákat meg-ismérje, ki illendő orvofságokat írjon elődben, mindé elmédnek nyavalyái ellen. Ollyan legyen, a' ki által lato vizsgálással mindeneknek indulatyokat meg-külömböztetni, a' jószágos tselekedetek és vétkek között választást tenni, és mindenek szokása szerint szolgálni tudgyon: Ki elmédnek minden titkait és rejtekeit szorgalmatoffan vizsgállya által: Ki minden vétkes indulatoktul meg-üresetetett, egészlen a' lelki nyereségre figyelmetes legyen. Ki szeléd lélékkel a' vétkezöt magához hajtogassa és édesgeffe, ki az ördögnek minden fondorkodást 's *praktikáit* által látni, kivanta 'stanulta: Kinek továbbra min-

den szerentsetlenségedet meg-jelenteni, minden rejtekeit szivednek meg - nyitni ne szégyenlyed. Nagy böltségű lészen életednek, ha illyet találsz.

3. Az illyennek örömeft ki beszélljed mind azokat, mellyek te benned vetkelek, valamit ártalysz, valami jót tselekedszel, valamelly ajándékát Istennek magadnál érzed, az ö bölts itéleti elibe terjeszszed, ötet gyakrá kérjed arra, ha melly vizsgálás indúlatokat benned tapasztalt, meg-jelenteni ne terheltefsék, azt pedig hogy gyakorta tselekedgye, hogy a' feddésnek izemérmetsége akadályt vetvén a' te fogyatkozásodat el-titkollya. Ha pedig tagadást tészzen arról, hogy te benned feddésre méltó dolgot nem talált, ne itéld magadat mindjára a' feddéstől mentnek: Ugyan-is tsak azért hallgat, hogy vagy haragodtól fél, vagy meg-jobbittatásod felől kétségbe esett. Akkor azért ötet serkentgeffed és annál gyakrabban kérjed ötet, és tselekedeteddel mutasd meg, melly igen kívánnál a' jóban elő menni. Kezddel vétkeidet elő beszélleni, és erköltsid meg-jobbittatására itéletet várj, örülly azon, ha vétkeidet gyalázza, és mindenkoron tölle vagy gyógyúltáiban, vagy a' gyógyulásra alkal-

kalmatoffabb léven téri el. Ennyi sok gogofszak közt tészzen valamit, a' gyógyulásnak kívánsága, 's akarattya.

4. Eza' Tanítónak és a' tanúlónak vizsgálontagsággal való tisztí, hogy, amaz használni, e' pedig épülni kívánnyon 's akarjon. Hogy az ö fáradsága használatos, ne légyen semmi egyéb meg né akadályoztattya; hanem a' tanulonak vizsgálkodó elméje, mellynek a' tudomány szenvedésére vagyon, az orvoslásnak bé vételére alkalmatlan: Mivelhogy némellyek a' magok okoffágokban bizván, mások igazgatásokat követni nehefztelik. Mind ezekre azt mondgyák, a' mit te tudsz, már ez előtt tudtam. Mit használ a' nyilván valókat mútogatni? Igen sokat. Ugyan-is gyakorta tudod, de reá nem figyelmezz: Az intés nem tanít, hanem elmédet tel-ébreffti, sem abból ki-esni meg-nem engedi. Gyakorta az elme, a' világos dolgokat-is el-titkolya, azért még a' szokott dolgoknak is esméretit néki javallani kell: ugyan-is a' jószágos tselekedet akkor ébrefftetik-fel, midön meg-tapogattatik és serkentgettetik. Némellyeket hátra rántanak ezek: ok nélkül való szemérem, gyermeki vétek, némellyek, mint a' hagymáz betegségben

lévők, meg-atalkodott hallgatással a' magok gonofságát meg-fójttyák, és még az orvos *Doctornak* figyelmetes szorgalmatosságára is neheztelnek: Ugyan is ezt az ártalmas hallgatást, az öröög javallya, remélvén, addig való nyereségét, mig titokban vagyon. Imé testednek fekélyét, ha titkos helyen vanis meg-mútatni nem-szégyenled, lelkednek fenéjét szorgalmatoosan el-takarod, mint ha titkolással el-vennéd magadról. Lehetétlenség pedig, hogy akarod ellenis azok magokat ki ne mutassak: A' ki sebeit takargattya soha meg nem gyógyul.

5. Vallyon az orvos *Doktor* boszszúdra vagyoné néked akkor, ha nyavalyádat meg-mutogattya, ha a' kinlodonak azt mondgya: Roszszul vagy, a' hideg lél: Ma ne egyel, vizet igyal ma? Söt inkább jokaratnak tartod's ditséred. Ha pedig valaki neked azt mondgya, a' te kívánságid szertelenek, itiletid hejjaban valok, indulatid rendeletlenek, azonnal fel kiáltasz: O méltatlan rajtam el-töltött tselekedet! O semmiképen el né szenvedhető boszszuság! Boldogtalan, mi kárt tészon néked lelkednek üdveffségének gondvifelője, intője és óktatoja? Tsak azt tudni illik, a' mi kárt tészon az

ékte-

éktelelnek a' tükör. Tégedet ollyannak mutat a' minemü vagy. Jobbitsad meg-azért a' mit benned még feled, erköltsidet egyengesséd. Szemetidet tisztasdad el: Könnyen teheted magadat, ha akarod mindenek szemelőtt tegyhetetlenne.

III. R E SZ.

A' vétkektől való meg-tisztításról. Azokhoz való indulatokat magunkból ki-kell hánynunk, és bűneinket tövestől ki-kell magunkból szaggatnunk. Semmi nintsen erősebb eszköz, a' vétkeknek ki-gyomlálására, mint a' halálnak és az örök életnek meg-gondolása.

I. **A**Z utolsó végtől távozik-el ember, midön vétkezik, mellybé minden gonoznak oka vagyon. Ebből a' magból származik mind az, valami az embert gyötri, ettől a' méregtől veszett-meg ez egész világ. Ez midön meg-tselekedtetik, titokban vagyon; de ha véghez mégyen akkor érted meg, melly nagy gonosz lött légyen, vóltanak né-mellyek ollyak-is, kik a' meg-hólt teste-

A 7

ket

ket az élők mellé kötötték, hogy azoknak büzők miatt gyötréteffenek. Hasonló példa vagyona' vétkek körül, hozzájok köttettetett a' büntetés ezen kívül hová menjenek, nem tudgyák. Ha addig nem szenvedsz, míg meg-nem tselekedsz, sokkal többet szenvedsz, ha meg tselekedsz, még elmédre is alig veheted a' gonosz dolgot, már akkor mindjárást szüli a' maga büntetését. Ettől származott a' halál: ez által gyújtatott fel a' Pokol. Azért szükség, hogy minden gonosz tselekedetidtől lelked esmérési azokó való bánkodással azoknak Isten előtt való meg-vallásával, a' Christusnak elég tétele által meg-tisztítsák. Nem csak a' nagyobb vétkeket kell el kerülni, hanem akár melly apróbbakat és könnyebben meg-tselekedhetőket, a' mellyekért hirtelen meg-nem ölettetel ugyan; de mindazáltal lassan-lassan erődöt el-fogyattják, és a' kárhozatos büntetésre készítnek el. Mit használ pedig a' hajótörést szenvedőknek, ha az ő hajójok akár egy sebes erős habtól borittasék-el, akár a' hafadékokon a' gondviseletlenség miatt tseppenként bé-folydogáló viz által tellyék meg, és úgy fillyedjen el? sokkal nagyobb motskot ejtenek azok erköl-

tsidben,

tsidben, mellyeket mennél inkább el-távoztathatnál. Mennél erőtelenebb a' te ellenséged, annál nagyobb gyalázat esik rajtad, ha tölle meg-győzöttetel.

2. Tudd meg, hogy soha a' jószágos tselekedeteket elmédbe bé nem öltheted; és régi szabadságodba magadat bé nem állathatod; hanem ha minden bűneidhez való hajlandóságodat le verkezed bár, akár melly kitsinyek legyenek azok; hogy valamiképen testeddel a' puszttában, selkiddel pedig *Aegyptusban* ne találtsák. Rosszszül-lészen a' te dolgod, a' boszszu állásnak meg-engedése, a' gonoszra való vágyódások oda hagyása után, ha még is a' hiváságos beszédeknek hallgatására adod füledet, még is a' földi dolgoknak ábrázattyában gyönyörködöl. Azok a' vétkek pedig és a' gonoszra való hajlandóságok, mellyek te benned természetiek, mint minden bűnöknek magvai belölled gyökerestől szaggattasának ki. Ha csak az ágait vagdalod le, a' meg-maradott gyökér meg-újúl, és abból újabb jövési léfznek a' gonoszságnak. Azt mondod: En akarnám tövesztől ki szaggatni belöllem a' gonoszságokat: Nem igaz: Ugyan is a' gonoszságok előtt nem zárod-bé ajtaidat, hanem még

még eleikben téfzed. Azt mondod, hogy te meg botránkozol életednek otsmány-ságában. Azt el-hiszem; ugyan-is, ki nem botránkoznék abban meg? A' gonosz emberek, a' magok gonofságát gyűlölik és egyszersmind szeretik-is: Sőt midön meg-tselekeszik-is irtóznak tölle. De mit használ tsak szóval meg-útálni a' bünöket és tselekedetekkel hozzá ragaszkodni? Nintsen senki olly meg-bélyegzett lelki ismeretü, hogy valaha benne a' gonofság tsömört nem indított volna; de hamar azokkal vitzont meg-békélt. Valaki pedig igazán tért-meg az Istenhez, a' feiszét a' gyökérre téfzi, és a' gonofságoknak leg kisebb jóvését-is kiszaggattya. Annak felette magatulajdon erötelenkedéséről meg-emlekézvén, minden büntetésre szolgáló alkalmatosságokat szorgalmasan el-távoztat, és minden gonosz eleiben tetetett dologról meg ijjedvén, hátra áll és meg-irtózik.

3. Miért tartasz ellent haszontalanúl, és büneidnek gyökerestöl való kiszaggattatását parantsoló Istenednek elötte, természetü erötelenkedésedet okozod? Senki sem tudgya jobban a' te erödnek mennyiségét annál, mint a' ki azt adta.

Miért

Miért hát hogy menten nem engedelmeskedel, holott nem a' parantsolónak java, hanem a' magad haszna vagy on-eben? O! balgatag és vétkes meg-átalkodás! szolgái vakmerőséggel mondasz a' te Uradnak szájának ellene, és alitod, hogy nehéz legyen az a' dolog mellyet tenéked parantsol; mint ha el-vifelhetetlen parantsolatokat vetett volna réád, hogy a' parantsolás által láttassék nem idvességedet, hanem büntetésedet keresni. Ez tudniillik az a' nagy emberi gyarlóság, és az ISTEEN felöl való bal ítélet, és a' parantsolatok nehézségének költött dolga. Hogy ha pedig meg-akarod erödöt esmérni, meg látod, hogy iteled felet sokkal többet vihetsz véghez, nem azért; hogy ez a' hartz nehéz volna, nem merész hozzá fogni; de mivel hogy nem merész hozzá fogni, azért láttatik neheznek. A' gyakor szenevedések közt való kinzattatás, végtére nevetséggé 's szokásá válik. Fog hozzá, ne állíts magad felöl keveset. Nem hagyja el ISTEEN az övitézit. Annyi eröd lesz, a' mennyit kívánsz.

4. Könnyen meg-gyözöd minden büneidet, ha minden fel-jövönapodat utólsónak lenni el-hiszed. Mi az, a' mi tégedet

tégedet a' földhöz ragaszt? az, hogy soha nem gondolod meg, hogy hamar ki kell néked belölle menned. Minden naponként szemed látsára vitetnek-ki a' meg hóltaknak testek, mellyek tégedet, a' halandóságról meg-felejtkezett, rá emlékeztetnek a' halálra. Te pedig ki a' halottaknak soklága között vagy sokszor, semmiről kevesebbet nem gondolkozol, mint a' halálról, és semmiről hamarébb el-nem felejtkezel, mint arról: El-jösz tán aza' nap, melly minden te tselekedetidet fel-szabadítja és büdös hasadnak társaságából ki vészen. El-ozlatta-tik ez a' te homályod, és akkor vészed észre, hogy a' fetétben éltél, midön világosságot látsz. Mondgy ha lehet csak egy napot, ennyi el-folyt esztendeid közzül, melly jószágos tselekedetnek tisztaságáról bizonyosságot tégyen, melly valami motsokkal nem motskoltatott volna-meg. Gyermeki életednek virága, a' gyermeki játékok, tsiga és dió között hullott-el; Fel-ferdült időd a' hászontalanágok és bújaságok közt ment-el; Ifjúságodnak hirtelenkedési a' vétkek és gonofságok között. Minden esztendeid után, mellyek a' böltsötől fogva az özségig folytanak-el, semmi sem

maradt

maradt-meg fájdalomnál és gonofságidnak gyümölsénél egyéb. Ah! melly nagy szorogatások vészenek tégedet környül, midön el-múlt dolgaid szégyenre, a' jövendők félelmedre lésznek! Akkor mit használnak a' gazdagságok? Mit a' testnek gyönyörüségi és gyalázatos bújasági? Mit a' méltóságoknak haszótalan nevezetei? mit a' bársony? mit a' Koronák? oh! vajha visszfa lehetne onnan jöni! a' gyermeki játékokra, és újjóbban lehetne a' dologhoz fogni! sokkal jobb rendben vennéd dolgaidat; de abban a' szomorú órában késő szándékok lésznek mind ezek. Ha a' jelen való, idővel jól akarsz élni, most kezdj hozzá, és mind azokat hagyd el, a' mellyeket akkor el-akarnál hagyni. Leg-kisebb dolog, a' szempillantásig valókat oda hagyni, hogy az örökké valókat elérhesse.

5. Kérdd-meg kérlek, ha tetszik, a' halálra való embert, el-múlt életéről mit itéllyen? Egyet alig találsz, a' ki sokkal külömbözöbb íteletet ne-tégyen, gazdagságról, méltóságáról, és e' világban valóságáról, attól, a' mint életében tett 's itélt. Akkor minden dolgok jobban meg-fontoltatnak és ki-ki az ö

való-

valósága szerint ítéltetik meg: De azoknak az illetően böltsétség a' vég fele vagy; néked pedig nagy hasznodra lélfészen, ha a' mások vétkes példájókból, a' magadéit meg-jóbbítani tanúlsz. Még most bátorfágófsan hajókázhatol, miért várod a' szelvéstet? Mig dolgaid jól folynak, el kerülheted a' veszedelmet miért tartanád magadat az utólsó veszedelemre? Késő reménség, ha el-mérúlsz, késő okoskodás, midön el vesztiz. Melly nagy és szent emberek, minden akadályokat félretévén, midön magoktól és e' világtól bútsút vettek, életeknek mind fogytáig tsak egyedül azon vóltanak, hogy élni és meg-halni böltsen tudgyanak: De meg-is többen, ennek a' böltséségnek nem értése telöl való valkís tétellel mentek ki e' világból. Annyira nehéz ennek a' mesterségnek meg-tanúlása. Te pedig vénségedre halasztod ezes tanátskozási dat, és onnan akarod életedet el-kezdeni a' hová kevesen élteket vihették. Nagy bolondság akkor kezdeni-el az életet, midön attúl megkell szünni.

6. De mit gondolsz, te balgatag ember! így hisz és így élsz? minden üdöd tsak árnyék, egy szempillantás egész életed

életed, sőt ha mi annal is kisebb lehetne. Alig születted, már meg-szünök az élettől. Bár tsak egy napot állits-meg, bár tsak egy órát hogy ne folyó, akadályozz-meg. Vess bár tsak valami rövid várakozást az időnek eleiben. Híjjában igyekezel; mert együtt magával tégedet hamarébb el-víszén, mint sem hogy hirtelen folyni meg-szünyék, mind magadnak, 's mind dolgaidnak nagy kárával. Es ennek a' szempillantásnak az örökkévalóságot utánna tészed, mellynek soha vége nem lesz? oh nagy bolondság! oh nagy vakság! Az el-veszendő testednek javára való dolgoknak keresesétöl meg-nem szünök, és nintsén vége sok gyűjtésednek: Halhatatlan lelkednek javára pedig, semmi jóról jövendőre nem viselsz gondot, mintha nem-istied vólna? ha tested lankad; minden veszedelmeket meg-próbálni kész vagy, tsak gyógyúly-meg; de ha lelked bádgyadoz, el-múlatod, 's nem érzed? Ha mikor mondatott néked evezkély, ne haly-meg, el-múlattad? végy keferü orvoságot, nem-akartad? Könnyü dolgokat parátsol az Isten, hogy örökké ély, még-is nem akarsz engedelmeskedni? Ha tenéked pered lenne, minden gondola-

dolatod, minden beszéded a' körül foglaltatnék el, és jóakaróidnak meg-ízerzésében nem szünnél meg, hogy kedved szerint tennék a' birák a' Törvényt; midőn pedig ez utolsó ítet fejed felett áll mellytől függ, az örökké valóság katzagsz, hijjábanvalóságot üzsz, vétkezel örökké való veszedelemre készített. Oh! szünnél-meg valaha már esztelenkedni, és büneidből ki-feselvén, úgy formálljad naponként gondolati-dat, mint ha a' leg-utolsó spiczre jutottál volna. Ez a' leg fővebb tudománya a' böltsétségnek, hogy mennél inkább lehet, lelkedet testedtől vond és szakaszd-el.

7. E' légyen dolgod, e' hivatalod, nyugodalmod, vond-el magad az alkalmazatóságot szolgáló időtől, és az örökké valóságban merülly-el. Mindenkor állandó és meg-mozdúlhatatlan léfzen az örökké valófágnak jusza. A' fősvény tékozló, mind ennyi esztendők után-is egy tsepp vizet kér, és mindenkori bögése-is hazzontalan kérés léfzen. Az örökké valóság mindenkori jelen létel, soha sem kellene főházkodás és írtózás nélkül említeni, olly kerék, melly örökké forog, meg szakadás nélkül való vég.

ló vég, és mindenkoron kezdő kezdet. Ennek valóságos meg-gondolása a' világ kívánsági közzé ürmöt elegyít, és mint egy halálhozó szomorúsággal meg-bódit és le vét. E' szelidíti-meg a' viűzszálkodó telket, és a' hazzontalan gondokban szűnyadozó elmét a' jóságos tselekedetekre tel serkenti, ez elégíti-meg az éhséget és szomjúságot, e' tészen mindé dolgot könnyüvé, minden fájdalmat édesé, minden büntetést kedvelsé, és rövidnek leni e' hiteti-el. Bár az égnek minden szélefsége számlálhatatlan jegyekkel teilyesedgyék bé, kitsoda tudgya megmondani az Istenen kívül ezt a' meg-számlálhatatlan tereget? de mindazáltal ezek a' meg számlálhatatlan számok nem-is lehetnek kezdeti az örökké való-ságnak. Bár annyi esztendők, annyi száz esztendők múllyanak el, a' mennyi egyet jelentő szám azokban; még-is semmi héjja nem lesz az örökké valóság-nak. Még ezzel sem jutottak a' vég-nélkül valóságnak kezdetire az halandó emberek, kik a' pokolnak tüzeben örökké gyötrettetnek. Ha ennek meg-gondolására meg-nem indüllz, ha életedet valójában meg-nem jobbitod, minden kösziklanál keményebb vagy.

IV. R E SZ.

A' Torkosságról. *Annak gonoszságai és orvosságai. Mellyek a' meg birtatott torkosságnak jelei.*

I. **E**Lsőbb hartzot kell tenéked a' toroknak gonoságával tartanod, melly által tápláltak a' többek. Mind lelkünknek, mind testünknek halála, a' torok által lett. Ugyan-is, a' mi leg-elsőbb szüléink a' meg-tiltott fának gyümölsének étele által, minden embereket minek előtte szülnék meg-ölték. De még ma is a' mi lelki ellenségink azzal az eszközzel élnek, hogy minden erőnk-ből minket ki fogyatván le-tapodgjanak és egybe rontsanak: Innen vagy az el-tsábúlás, el-bádgyadás és el-fáradás: Innen vagy a' fajtalanosság, nyelveskedés és minden erköltstelenség: Innen a' tisztátalanosság, veszekedések, versengések: Innen vagy az elmének meg tompúlása, és minden jóságostselekedeteknek el-romlása: Innen vagy a' keresett jószágnak el vesztegettetése: Innen vagy a' szükölködés, hosszú nyavalyák, sőt még a' halál-is az ételben 's italban való telhetetlenség által fiettetik. Kevesen vannak betegek, kiket nem a' torkosság

ejtett

ejtett ágyban: Ugyan-is, ha a' meg vesztett nedvelségetől, mellyek a' mértékletlen ételből 's italból származtanak, üres volna a' test, meg-próbáltatnék ugyan a' nyavalyátúl; de nem vettetnék olly hamar-le. *Többeket ölt-meg a' torok, mint sem a' fegyver.* Oh melly igen haszontalan ez a' hasnak való szolgálat! Oh telhetetlen kívánság! Kicsiny testet adott tenéked a' természet, még is felgyül haladod, a' nagy és vastag oktalan állatoknak kívánságokat. A' bika kevés legelő mezővel meg-elégszik, egy erdőben mennyi éléphant van? tenéked kicsiny ez a' nagy világ: Valami az égen repes, valami a' vizekben úszik, valami az erdőkben lappang, nem elég a' te hasadnak. Lásd-meg a' Méltó ágok könyháját, és a' sok tüzek között fáradozó szakátsokat: Nézd el a' szolgáknak és szolgálóknak futkosó seregét, nézd el a' meg-öletett oktalan állatokat, és a' teli rakott pintzéket: Vigyázz rá a' melly nagy szorgalmatossággal rendelik-el az ezüst edényeket az inasok; melly szép renddel rakják az étkeket tányért fognak, madarat bontanak; melly nagy serénységgel futnak a' szolgálatra. Alig hinnéd el, mennyi orszá-

B

gok

gokból való borokat hoznak elő, mennyi asztali készületet raknak elő. Nem mondom hogy hasadat meg folzd az ételtől. Meg átkodott, nem győzethetik meg, mindennap eledelt kíván. De ebben nagy tsalárdság vagy, és a' gonoliz kívánságoknak titkos tör, mellyben gyakorta meg-fogatik a' lélek, a' szükségnek színe alatt a' gyönyörűséget árnyékozván-bé. Akarodé tudni, melly kevéssel óltatik-meg az éhség? végy számat magadtól, mérsékeld-meg testedet, Kérdj tanátsot gyomrodúl. Meg tudod ottan, hogy nem szükséges az, a' mi mérték felett vagy. A' természetnek kevés-is elég, de a' telhetetlenségnek elege soha nintsen.

3. Az éhség nem nagy kívánság, könnyen meg-szűnik, mivel elégedgyék-meg, nem válogattya. A' szájnak egy szempillantásig tartó íz-érzése elmúlván, nem retszik edesebbnek a' drága mint az óltso eledel. Akkor egyél mikor éhez, akkor igyál mikor izomjúhozol. De a' kenyér akar ros, vagy búza legyen, a' viz akar kút, vagy folyó, akar jeges legyen nem tartozik az a' természetre. Tsak az egyet javallya tenéled: Hogy az éhség elegítteslék-meg a' izom

a' szomjúság óltafsék-el. A' tengernek külömb féle, a' folyo viznek, tóknak válogatott halai, az égnek le-lövetett madarai, az erdőnek el fogattatott vadai, a' külömb féle borok, és a' fok féle étkeknek nemei, a' bóldogtalan bújálkodásnak kinzó szerzsámi. *Epicurus* a' józan életet javallotta a' gyönyörködésnek okáért: Mert ugyan is, nem lehet olly pompás, hogy egy tsömörlésízetlené ne tegye: Nem lehet olly ízetlen, mellyet az éhség kedves ízüvé ne tegyen. Akarnádé le tenni, a' kellete felett való étkeknek 's italoknak szorgalmatofságát! Várd-el a' kimenetelét. Melly hamar meg-halsz, és ez a' te fok drága étkekkel hizlalt tested a' férgek eledelélészen. Gondold-meg mitsoda vendégségre készited magadat eledelül, és úgy hizlald testedet, hogy lelkedet meg ne fojtsad. Könnyen meg szerezhető, 's közönséges étellel élly, melly se értekedet, se egészségedet el ne rontsa. Nagy részét teszi a' szabadságnak a' jól szoktatott és békével tüdő gyomor. Sokakat haszontalanoknak lenni nem tudunk volna; hanem mikor azok nélkül kezdetünk el-lenni. A' testnek eledelre van szüksége, nem tsemegére 's nyalánkfságra.

4. Nintsen okod, hogy hizelkedgyel magadnak, ha csak a' szükségtelen dolgokat utálsz meg, hanem akkor ditselkedhetel magad előtt, ha a' szükségeseket meg utálsz: Ha magaddal elhiteted; hogy a' közönséges kenyér ételedre: gyenge, vagy vízzel elegyített bor italodra elégséges legyen: Midőn megtanulod, hogy a' füvek nē csak a' barmoknak, hanem embereknek - is eledelre neveltetnek. Akkor meg ditsirlek én is, ha csak a' szükségét, erődnek megújulását, az Istennek ditsőségét nézed eledelvel való élésedben. Ha a' gazdag vendégségeket, a' Méltóságok asztalát meg unod 's oda hagyod; ha mint egy kintelen mégy a' lakodalomba, és ha úgy élsz az eledelvel mint a' beteg az orvos ággal: Ha a' szájnak tsiklandozó kívánságát, mivel egészen el nem törölthetik, meg zabolázni és meg mérsékelni igyekezel. Ha tenéked nehézségedre leszen valamit olyat enned, melyet egészséged nem kívánna; ha lelkednek 's testnednek igaz valóságos tisztaságával bétöltetted. Mert nem a' testnek fanyargatásában helyhez tetted a' mértékletességnek próbája, hanem a' tisztaságnak tökéletességében.

V. R. E. SZ.

A' Bújaságról. Melly utálatos legyen ez a' véték. Melly könnyű ebbe beléefni, és miképen kellessék elkerülni. A' léleknek, gyönyörűségét kell követni, a' melly valóságos.

I. **E**NNél utálatosabb véték nintsen, melly felett semmit inkább kellene szégyenleni. Ennek még a' nevet is gyalázatosnak mondotta az Apostol, megparantsolván, hogy az ilyeneknek ingyen se említessenek közöttetek. Innen származik az a' gyalázat, mellyet igen szégyenlenek a' jámbor 's tiszta emberek, ha meg sejtik az ő egyszeri vétkeknek mások előtt kinyilatkozását. Innen vagyon az; hogy némely ifjak, gyermeksegektől fogva való bűnökről vallást tenni nem akarnak, örökké való gyalázattyokra, örökké való kint szenedni holtok után kívánván, mint sem szemfény vesztő gyalázattyat e' gonofságnak ez életben. A' ki pedig e' lárbán megakad, alig mehet ki belőle. Alig van annak idvessége felől reménység, a' kit ez a' mértely el-fogott: Ugyan is mit segíthetnek ebben az emberi erők?

Senki nem lehet mértékletes Isten segítségére nélkül.

2. Annakokáért ennek a' gonoszoknak elsőbb orvossága, az Istenhez gyakran nyújtatott könyörgés, hogy a' gyógyítson meg és tartson meg tégedet a' ki arra elégséges. Az után a' tisztátalan gondolatokat, mihelyen elmédben ötlenék, olly hamar vedd ki elmédből, a' melly hamar szokta ember a' szikrát köntöséről le vetni. Jaj léssen tenéked, ha csak mi keveset el-múlatsz is ebben a' dologban való tanátskozásodban. Igen közel vagy a' feladásához az a' vár, mellynek Kapitánya kezd az ellenséggel beszéllgetni. Annak felette a' tisztátalanságnak minden alkalmatosságait el-kell fogni a' henyéléstől, a' tobzódástól, és a' tisztátalanságnak minden fele nemeitől, a' roszszakkal való társalkodástól, vendégeskedéstől, és tellyeséggel ebben a' hártzban semmit nem kell el-múltnod. Még a' jókban is vannak ennek a' gonosz véteknek némellj maradványai, mellyeket ki kellene magokból szaggatni. Ama' kigyónak lappangó sugallái: Ollyan indulatotskák, mellyek hanem ha mindjárt ki-szaggattatnak, az elmét el hitetik magokhoz ragasztyák. Soha

nagy

nagy nem léssen, ha ezeket a' leg kisebb véteket semminek tartod. A' nagyok a' kisebbektől vésznek eredetet.

3. Mindeneknek előtte távoztasd-el, hogy a' magadhoz felettébb való bizakodás meg-ne tsallyon. Még azok is el-efnek a' kik félnek. Mennyin és minemű emberek, vallás-tételek, gyözedelmek, jeles viselt dolgok után is, az Afzszonyi állatra való tilalmas tekintés miatt meg-estenek. Nem hozó elő, *Sámsonnak*, *Dávidnak*, *Salamónnak* világos példajokat, azokon kívül is elég új példák vannak. Bár hagyjuk oda a' másokét, eleget találsz magadba a' mit szégyenlj, a' mellyekből meg tanulhatod, hogy magad felől nagyot ne ítélly, hanem félj. Valljó nem nagy bolondság-é, ennyi sok népeknek 'sidöknek példájokból nem tanulni, valamit meg-mérészelni, és nem kerülni a' veszedelmeket? De e' vólteleitetől fogva mindenkoron az emberi gyarlóságnak hihetlensége, hogy a' mások esetét ne hidgye-el, hanem ha láttya a' maga veszedelmét. Az Afzszonyi állat adatott Istentől a' férjfiúnak segítségére; de az ördögnek tsalárdsága által, ellenkező ábrázatot öltözött-fel, semmi abban egyéb nintsen, hanem az, a' mi botránkoz-

B 4

tasson

taffon 's ingerellyen. Nintsen olyan *Hyæna*, olyan *basiliscus*, melly annak szájjával, szemével el érkezzék. Ah kerülj el annak tekintetét, beszédét, valaki idvelségedet szereted. Az ő szokását meg tartya és mindenkor ki kergeti az embert a' Paradisfomból.

4. Gyakorlott szokás vagyon e' dologban, a' szükségés okoknak előfordítása, a' barátság és a' jó szándék; de a' jónak színe alatt sok és nagy gonoszszak lappanganak: Ugyan-is innen származnak az ártalmas szabadságok, tilalmas beszéllgetések, szemtelen magaviselek, az szemérmetségnek oda hagyása, gyakorta való ajándékok, és sok bátorságos mulatságok, mellyek által lassan lassan le-tétetetik a' szemérem, elvégtére minden szégyenlés le-verte-tik. Nödögelnek ezek apránként, és a' kik az előtt az aszfonyi állatoknak csak tekintésére-is, magát meg szégyenlén meg ijjedett, már mostan állhatatos ábrázattal a' tajtalanfagra serkentő szemeket és a' meztelen melyeket nézelli, és így ez a' gyenge méreg belől munkálódván minekelötte meg ereztetnék addig kárt térsen. Így kezd lassan-lassan, az okoságnak szeme meg homályosodni; azután meg-is vakítta-

tik. Így az, égre készített lélek, a' földhöz szegeztek, Istenéről 's magáról meg nem emlékezik mind addig, míg a' gonosz kívánságnak lángja, az örökké tartó tűz által meg nem emésztette-tik. Oh nyavalyások, kiknek utálatos egy szempillantáig tartó gyönyörüségek, illy gyalázatos ki menetellel, végeztek-el! Ezek mindnyájan a' Sárdoniái mérges füvel elégedvén meg nevetve halnak meg.

5. Mit keresz te bolond ember magad tanátsában meg-fogyatkozol, 's a' másokét el-venni nem-akarod? Gyönyörüségeket-é? Az Isten az égben örökké valókat tett-le. Inkább akarod-é e' világi hazugokat szeretni, és az örökké valóktól ki rekesztetni? Hol az elméd, és az okosságod? Nézz az égre, és annak minden meg-bóldogított lakosira! Azok régen kenyereket hamuval, italokat fűszerekkel elegyítették meg. Meg-láthattad volna őket e' világban szorongatásokkal környül vétetteknek, szennyel meg-motskoltattaknak, gyakran könyvezőknek. Az imádkozásban szüntelē vigyázóknak, e' világnak minden gyönyörüségein kívül helyhezteknek lenni. Ő magoknak az égre, bőrökbe bé-varratatván,

tatván, le-vagdaltatván, és keresztekkel viselvén készítettének útát. Nézd el a poklot, és a' reménség nélküli való kárhoztattaknak fokaságát, kik a' tűzben, és a' fetétségben temettettek. Ezek mindnyájan e' világnak tsalárd gyönyörűségeihez, a' testnek kívánságihoz és bújaságihoz ragaszkodván, most már későn vészik el ezekbe mennyit ártottak a' gyönyörűségek. Ezeket gyakran szemléldel és ha el-hiszed, ijedj-meg. Tsak egy szempillantásig tart az, a' mi gyönyörködtet, örökké tart a' mi gyötör.

6. Hogyha pedig e' világon-is tetfzik tenéked a' gyönyörűség, miért nem tetfzik az, a' melly valóságos, igaz, motsok nélkül való, és meg-nem változó, melly a' jól el-rendeltetett elméből származik, hogy magadat a' magadébol gyönyörködtetnéd? A' testnek gyönyörűsége puha, hejában való és színes; mindenkoron borral és bújasággal tellyes, a' ki hiresétéftől félő. Az ő maradása a' bordélyházakban, Kortfomákban vagy on, mellyek a' meg-feddötől igen félnek. Ha kívül ékesnek látszik; de belől nyomorúlt. A' mikor kezdetik, ugyan akkor el is enyészik, és a' magával való élésben vész-el. De a' léleknek gyönyörködése

ködése tsendes, magas helyen helybeztetett, meg-gyözhetetlen, mindenkoron bátor és állandó; se meg-elégedése, se meg-bánása néki nintsen. Semmi szégyen nem követi ötet, semmi szemérem abból nem következik, és soha azt, a' ki bírja, meg nem rontya. Ha ezzel kívánsz bé telni, a' testnek minden gyönyörűségekre való édesgetésit meg kell gyöznöd. Ugyan-is tsak az a' valóságos gyönyörködés, ha minden gyönyörködtetést meg-gyözfz.

VI. R E SZ.

A' Fösvénységről: annak gonofsága feddettetik-meg. A' szegénynek a' Gazdaggal való egyben vettetése. A' kintseknek tsalárdságok és hejában valóságok.

I. **A'** fösvénységnek ez a' leg gonofzabb tsalárdsága, a' mellyet meg kell tudnod, hogy valami képen meg-ne tsalattafsál: magát el-titkollyá, és tsak egyet sem találz, ki magát fösvénynek lenni mondgya. Némelly kintseket gyüjt azért, hogy vénségében, 's gyerme-

mekiről gondot viseljen: Némelly azért, hogy a' izegényeknek adakozhassék: Némelly azért, hogy sokakkal jól teheffen. De az öszve gyűjtött aranyat senki közzülök nem hijjánosítja meg; hanem ujjabbak kerestetnek mindenkoron, hogy azok a' rakáshoz tétetteffenek; és így, midön a' keresésben töltetik-el az idő, el múlik az élet-is, mellynek gyűjtettetnek a' kintsek. A' mint hogy a' betegnek szomjúságát a' víz nem enyhíti meg, a' mellyet szeme látára el-folyni kezével tapogat; hanem ha a' szájával meg-kóftolván, hideg vizet meriténd'sigyék: Így a' fősvény-is semmi féle dologgal nem elégzik meg; mert az ő elméjében, mellyben uralkodik a' fősvénység, a' kintsek és pénzek bé-nem mehetnek. Az Isten meg-fogó lelket, csak egyedül az Isten tölteti-bé.

2. Ambár egyedül te hozzád gyűjtettség bé, mind az; a' mit minden gazdagok birtak: A' Salamon böségén felül emeljen téged a' szerentse; pá-dimentomodot márvánnyal, falaidat arannyal, rejtekidet gyöngyökkel rakd meg: Sőt ne csak gazdagságid legyenek, hanem ugyan lábad alá tapodjad, emel-

oszlopokat, festesd meg mindenedet, és állás elő mindeneket, mellyeket a' bújálkodásnak szolgáló mesterség meg mivel: mind ezektől nagyobbakat kívánni tanulsz. A' természet szerint való kívánságoknak vége vagyó, azok pedig mellyek hamis itéletből származnak véghetetlenek. Mit használ, ha csak azokat vészted számba, mellyek vannak ládáidban, tsü-reidben, azokat pedig nem, mellyeket akarsz meg-gyűjteni? Az egész világra van annak szüksége, kinek e' világ nem elégitheti meg kívánságát. De bár csak azt gondolnád meg, mennyi gonoszt ismerenek magok mellé a' gazdagságok, és mennyi jót vigyenek el magokkal: Kétség kívül meg-találnád, melly nagy igazság legyen az Apostol mondása: Minden gonosznak gyökere a' gonosz kívánság. Innen jönnek ki a' tsalárdságok, innen származnak a' háborúságok, innen a' hamis hitek, innen az árúltások. Vessd ki magadból a' fősvénységet, és nem leszen villongás: szüntnyék meg a' fősvénység, és nem leszen a' kevély kívánság. E' tölti bé az egész földet latrokkal, a' tengert tüzes tolvajokkal, a' ház népet veszekedéssel, a' városokat párt ütéssel, a' tanáts háza-

kat igazságtalansággal. Ugyan is né-
melly tarsaság egy néven neveztetik a'
vétekekkel és gazdagságokkal.

3. Ha tetszik vedd egybe a' Gazda-
got a' szegénnyel, lásd-meg a' kettőnek
artzúlattját; ama' szorgalmatossággal
rellyes lévén, szomorú ábrázattal elmé-
jének szomorúságát ki jelenti, ez ví-
dám ábrázattal elméjének örömet mu-
tattya ki. Amannak a' szivét meg-e-
mésztő nyavalyái között, egy islőgni
vékony bóldogsága vagyon; ennek el-
méje a' szomorúságtól meg üresítetvén,
a' belső békefénynek gyönyörűségével
él. Amaz a' keresésnek kívánságáról
szorgalmatos, a' kár vallásnak félelme
miatt nyomorúlt, a' szerentsének min-
den próbáira tárgyúl ki tétetett, men-
nél többet bír, annál többet kíván: Ez,
az ő szegénységével gazdag lévén, azt
kivánnya, a' mi elég, semmitől sem fél-
vén, mivel nintsen semmije, a' mi ő
hozzá ragaszkodgyék, a' mit töle el-
vehetsenek. Melly vidám napokat tölt-
el a' szegény, és melly vidám éjtszaká-
kat! A' Gazdagnak elméje pedig beteg,
az ő nyavalyáját akar hová menjen ma-
gával hordozza: de minden felől tö-
visekkel vétetett környül: De halálos
mély

mély álmom az olyan, melly a' tövis
öfztönöket nem érzi.

4. Halld meg nyomorúlt, kinek bé-
tölthetetlen kívánságod vagyon. Bár
minden részeiben háznak fedelei fé-
nyeskedgyenek: bár meg-mérsékelhe-
tetlenek legyenek pénzednek rakási:
bár a' tengeren túl érjen is a' te határod:
mindazáltal el-jő az öröktől fogva el-
rendeltetett nap, mellyen mind ezeket
életteddel együtt kefergő és kedved el-
len való lélekkel hagyod-el. Mind a'
zok oda léfznek, el-mulnak, a' mellyek
miatt el-kell tenéked veszned. Akkor es-
méred ofztán-meg, melly alávaló dol-
gokon tsudálkozol, és hogy a' gyerme-
kekhez hasólatos légy, kiknél akár mellj
játék betses, őket az útakon talált já-
tékok gyönyörködtetik; te az aranyak-
nak darabi és a' fényeskedő kövek mellett
bolondoskodol haszontalanúl. Nem
mondom, hogy gazdagságodat meg-
ne tartsd, ha Isten meg-gazdagított:
hanem, hogy azokat erőszakkal, más-
nak boszszontásával, gyalázatos keres-
kedés, nyughatatlan szorgalmatoskodás
és gond viselés által ne bírd. Nem el-
médbe, hanem házadba szedd bé azo-
kat, kész lévén azoktól meg-válni, ha
Isten-

Istennek úgy tetszik. Tsak az egyedül a' bővölködő, a' ki gazdagság nélkül nem-szükölködik: ne várd azt, hogy a' tolvaj, vagy a' szerentsétlenség töled a' mid van el vigye; vedd magadra az ő képeket, és vond el elmédet mind azoktól, mellyeket mások el-vonhatnának. Akkor magadé léfeszsz, ha ezek tiéd nem léznek.

5. Tanullyad naponként magadtól el-vetni a' pompát, és tisztetség szeretésedet, életedet, nem a' mások példája, hanem a' keresztyéni erköltsök szerint rendeld el. A' szegénység gazdagságra változhatik, ha a' mértékletességet segítségül hívja: Igen kitsiny dolog az a' mit a' természet kíván: a' nem éhezést, nem szomjúhozást, nem fázást. El-lakhatol márvány kö ház nélkül; ruházódhatol selyem tsinálók társalkodása nélkül: avagy tsak a' gyémánt és krystály pohár oltya é. meg a' szomjútságot? Vallyon nem fogná-é. el a' kard a' kenyeret, ha a' markolattyát éléfánt tsonttal és gyönggyel nem ékesítették is-meg? A' tserép medentze nem tartaná-é-meg kezednek szennyét? Vallyon nem világosít-é a' gyertya-tartó, ha szintén arany mives nem tsinálta-is?

Az

Az aranynak szolgál, valaki arannyal gondollya, hogy meg-ékesíttethetik. Mennyivel volna jobb a' valóságos gazdagságokat szeretni; azokat tudniillik, a' mellyek az embert meg-jobbíttyák, mellyeket a' szerentsétlenségnek semmi álnoksága, sőt még a' halál sem vehet-el? Mit félsz a' szegénységtől, e-gész országot hordozsz szivedben? az Istennek országa szivedben vagyon. Távol légyen, hogy más egyéb jót keress, A' magad javát keressed. *Semmi nintsen egyéb jó, hanem az Isten.* E' légyen néked örökséged és országod, ő benne vagyon minden jószág, és minden kints. A' kinek az Isten mindene, annak előtte e' világ semmi.

6. Valami e' világban fényesnek, nagynak látszik, haszontalan, festett dolog, és semmi. Miért tsudálkozol, ha aranyban öltözött és sok szolgáknak serégétől kísértetett embert látsz? A' tsak pompa. Mind ezek tsak mútattatnak, és nem birattatnak, és a' mikor leginkább tetszenének, akkor múlnak-el. Mind ezeket én nem az Istennek szentes dolgairól, nem böltseségéről mondom, hanem e' világról, és annak rabjairól. Halld-meg Hámánt, ki akkor

kin.

kintstsel, hatalommal, tisztességgel minden embereknél fellyebb való vólt. Ki mindeneket egybe hivatván, semminek alít mindent, Ezt mondván: *Semmi- nek tartom mindenemet mind addig, vala- míg Márdokéust a' Király kapujában ülni látom.* Oh játékok! óh vakságok! melly fokszor olvastam's hallottam min- deneket semminek lenni, ha egybe vet- tetnek azokkal a' jókkal, mellyeket a' jóságos tselekedet szül, és az örök é- let nevel fel: De felettébb meg aláz- tattak: a' semmi előtt, minden csak sem- minek láttatottannakok a'ért sémit né mi- velsz; ha semmit meg-nem utálsz: szük- ségesképen kell néked valamit, melly te benned van meg-utálnod. Nyomd alá a' kívánságot, és mintegy kötel- ben tartsd, hogy szokjál hozzá a' sze- génységhez, és a' dologgal való éléssel mérsékellyed a' dolgokat. Mindeneket könnyen meg-utálhatsz, ha meg-gon- dolod, hogy meg-kell halnod.

VII. R E SZ.

A' Haragról: a' haragból bármá- zott tselekedeteknek jelei, okai, és a' haragnak orvosságai.

I. **H** Aragbom a' Haragra. Tsak ez egyedül az igaz harag, ez tsuda-

dühösködő utálatosság ellen; e' meg- tsendesíthetetlen és fel háborodott indú- lat ellen: Melly ha egyszer el-foglallya az embert, abban az emberi természet- nek tsak mi kitsiny jeleit is alig hagyja- meg. A' harag rövid ideig tartó bolon- doskodás, magával jól tehetetlen, a' fegy- verkezésnek, vérnek és az öldöklésnek kívánója, a' tisztességnek el-felejtője, a' nyilakba maga ereszkedik belé, az omlá- fokhoz hasonlatos, mellyek azok felett töretnek öfzve, a' mellyeket le-nyomta- nak. El-hagyja a' haragofokat az ékesség. Lángoznak és fényeskednek a' szemek, meg dagadnak az erek, fel-borzadnak a' hajok, öfzve verődnek az ajakok, tsikor- ganak a' fogok, tajtékoznak a' szájok, ah fene szóknak ki-botsátása, a' nyakak félre tekerítési! Egy indulatnak is nintsen illy igen meg-háborodott ábrázattya. Em- bernek színe meg változik, szemöldö- ke egybe rántzolódik, feje reszket, lá- bai tántorognak. Kezei tsattognak, és az egész test díztelen hajtogatással egy 's más felé vonattatik. Add hozzá ezek- hez a' fenyegetőző maga viseléseket- egybe veretett kezeket, ki-szaggattatott hajakat, meg-szaggattatott ruhákat, és a' szivnek gyökeréről ki-buzdúlt vér- nek.

nek forrását. Mitsodásnak gondolod belől a' lelket, mellynek ábrázattya illy utálatos. A' minémü irtóztató tsudáit költötték a' Pokolnak a' Poéták, úgy mint a' kik tűzben égnek, kígyókkal környül vétettettek, és szüntelen irtóztató módon bögnék: szintén olyan a' meg-haragudott embernek ábrázattya, rút, véres, lángozó, kegyetlen, és a' *bestiák* dühösködésekhöz közelítő. Egyéb vétkeket el lehet titkolni és titokban tartani, 's nevelni; De ez úgy üti ki magát, mint az orbáncz az embernek ábrázattján, és mint a' tűz mindent megemészt. Es mennél szorgalmatosabban el-akarod titkolni, annál nagyobb mértékben buzdúl ki. Semmiben módot nem tarthat, se zabolát nem szenvedhet az, a' kit a' harag el-foglalt.

2. Annak felette a' több vétkeknek bizonyos végek vagyon, a' harag mindenhez hozzá fér, mindenüvé tel hág, még az eget-is el-érjük a' harag által. Innen vannak az Isten ellen való káromlások, innen az Isten ellen való panaszkodások, innen származtak az istenteleneknek Isten gondviselése felől való villongások. De nem tsak azokra haragizunk tsak, a' kik minket meg-sértettek; ha-

nem

nem a' következő boszszú állásról is gondolkodunk. Es a' ki felől hir vagyon, hogy más vádgyára boszszút akar tselekedni, már meg-is tselekedte, olyan okosok vagyunk a' vétkekben. Gyakorta nem tudjuk kire haragizuk meg-is haragizunk: és ha tellyességgel másból ki-fogyunk a' kin hirtelenségünket ki töltjük magunkra haragizuk meg. Hogy pedig meg tudd, hogy nem tsak boszszúságból származik ez az indulat, még a' magunkban való harag is dühösködésre indul magunk ellen, melly azoktól vészzen eredetet, mellyek nekünk se nem vétethetnek, sem boszszúsággal nem illethetnek. E' szerint ruháinkat gyakran meg-szaggattjuk; edényeinket el-hajttjuk, pennánkat el-törjük, papirosunkat el-szaggattjuk, a' midőn ezekkel kedvünk szerint nem-élhetünk. Így gyakorta boszszúságra indít bennünket, vagy az el-dölt pohár, vagy a' félen vetett asztal, vagy a' restes gyermek, vagy a' széknak tsikorgása és egyebek, mellyek haragunkra nem érdeemesek, sem azt nem érzik. Így a' fene vagy tanulatlan ló, az ugató eb, a' zörgést szerző madarak: Így a' legyeknek rebdesések, a' balhákknak tsipések, fel-

indít.

indítják bennünk az epe sárt és a' mi békételességünknek büntetését viselik. Lásd meg azért melly bolond légy. Az érzékenység és okosság nélkül való állatoknak kívánsz büntetést, a' mellyeknek kellene inkább a' te bolondságodat meg-dorgálni.

3. Ha tetszik tenéked a' haragból származott tselekedeteket 's károkat meg szemlélni! egy mételey fém ártott az emberi nemzetnek ennél többet. Meglátod, mennyi vér ontásokat, városoknak el pusztittatásokat, és egész nemzetségek felforgattatást szerzett. Lásd meg továbbá, a' testekből rakott halmokat és a' ki ontott vérnek, a' folyó vizeknek színét el-változtató bőséget. Nézd el a' nagy nemes városoknak fundamentumát, mellyek tsak alig tetszenek meg, mind azokat a' harag rontatta-le. Nézd el a' kietlen lakó nélkül való pusztá helyeket, azoknak lakosait mind a' harag emészttette-meg. Nézd el a' meg-égettett házakat, városokat, a' méreg miatt meg-vesztegettett forrásokat, egész el-töröltetését a' Familiáknak, ezeket a' nagy gonofságokat mind a' harag tselekedte. Azt mondod, hogy e' nem embereknek, hanem bestiáknak

társasá-

társasága, tsak hogy ezek egymás közt tsendesesen laknak, amazok pedig egymást el-szaggattyák 's meg-emészttik. Hozzá járúl ehez a' vétekhez az-is, hogy az embert az Istennek képéből ki-öltözteti, mellynek munkái tsendesek: e' pedig az elmét meg-vakíttya, hogy az igazat ne láthassa által, hogy a' mások intésének ne engedelmesskedhesék: az elmének minden tehetségét meg-háboríttya és el-fordíttya, és midön az egész embert gyalázatosan elfoglallya, alig tartatik osztán tsak mi részében-is gyalázatosnak: olly nagy ditsőségesnek tartatik közönségesen a' harag tartás. De jobb leszzen az orvos-ságira menni, mellyek által ez az utálatos tselekedet ha el-nem töröltethetik is; de az okosság alá vettethetik, és az idvességes módjával való élésre hajtatik.

4. Mindeneknek előtte jobb dolog a' haragnak első ingerlését el-vetni, és az első kezdetének eleibe állani: mert ha szabadsága szerint mégyen elő, annál nehezebb leszzen az idvességre való visszafordulás. Tsak annyit viszen végbe, a' mennyit akar, nem annyit, a' mennyit meg-engedisz. Midön az ellenség a' kapun bé-rohanhat, a' rabtól nem

nem kérd tanátsot. Mert könnyebbá veszedelmes dolgokat meg-nem engedni, mint sem a' meg-engedteket igazgani. E' világnak felső része rendezebb, és a' tsillagokhoz közelebb való része, sem a' felhőktől, sem a' szél-vefektől nem érdekeltek, hanem minden háborgattatástól üress; alább valok azok, a' mellyek villámlanak. Így a' nagy dolgokhoz szokott elme, mindenkor tsendes és jól rendeltetett-el, nyugodalmas helyen helyheztetett, magában fojtja-meg, azokat a' gonoszokat, mellyek a' haragot fel-indíttyák, és az ő szavainak leg-kisebb szabadságot enged; ugyan-is tudgya, hogy azzal ha meg-haragszik a' gonosz belőle ki-nem vettetődik, hanem inkább nevedik. A' miképen a' madarak-is a' lépet meg-érezvén, mennél inkább akarnák le-ráznia, annál inkább tollokhöz ragad: Így minden fenyegetőzés a' maga kívánságában mégyen elő. A' harag többet árt, mint a' boszszontatás. A' ki haragszik, magát mástól meg-utáltatottnak itéli lenni, a' ki pedig magát igazán meg-betsüli boszszút nem áll, mivelhogy nem érzi. A' boszszú állás, a' fájdalomnak meg-vallása. Nem nagy

elme

elme az, a' melly azt a' ki ötet meg-harapta, viszsza harapja.

5. Mihelyen hallod a' tégedet átközönak szavát, mindjáraft azt vedd elmédre, de nem azt, hogy mit kellefsék néked hallgatnod, hanem mitsoda viszsza való felelet illet tégedet. Ne ítélja' más gonosz szándéka felől úgy, hogy az a' te tisztaságodnak világát égészlen elvenné. A' Mindenható Isten mennyi gonosz embereket szenved-el? Te mindeneknél alább való egyet, sem szenvedhetsz-el? Tsudára méltó, hogy a' magad gonofságát mellyet meg-jobbíthatnál, 's meg-nem jobbítod; még-is a' másét akarnád el-venni, a' mellyet el-nem vehetsz: Ha ennyi büneidről térszen lelked bizonyságot, mind a' tsak semmi a' mit szenvedsz, a' Gyehennának kinnyaihoz hasonlítottatván. Te ki vagy, kinek füleit meg-sérteni nagy gonosz? Hiszem maga ellen vét, mivelhogy vétkezik az, a' ki boszszúságot tselekeszik, ugyan-is, tenéked mi károd? Tsak az, a' mi régen el-vegeztetett a' te idvefségedre. Halld meg mit mond az Isten: *Ha meg-botsátotok, én-is meg-botsátok néktek.* Ha erre a' mennydörgésre fel-nem serkensz, nyilván nem

C

alu-

alufzol, hanem meg-holtál. Meg-kell a' mások vétkét botsátanod, hogy a' magadéinak botsánatot nyerj.

6. Ki kell az elméből vetni a' gyanóságot, melly a' haragnak hamis ösztöne. Igy gondolkodol, amaz engemet embertelenül köszöntött, amaz el-kezdet beszédemet hamar ketté vágta, amannak ortzája komornak látszott előttem. Soha nem leszfz az, hogy a' gyanóságra valo okok meg szünjenek-mivel hogy a' gonofznak el-hitelére vagyunk hajlandók. Nagyobb részént a' bozfizúság a' meg magyarázónak erőtelenségéből áll elő. Azért az együgyűség szükséges, és a' dolgoknak mindenkoron jóra valo magyarázattya. Annak a' ki jelen nintsen ellened valo ügyét forgassad; és légyen ellötted gyanóságban e' vétek, mivelhogy a' mellyeket akaratunk ellen hallunk, könnyen el-hiszfzük, és minek előtte jól meg-itélnök, már ha ragfzunk. Az időtől kell mindenkoron várni, az igazságot az idő jelenti-ki. Tsak kitsiny summáról kérnél-is itéletet, bizonyság nélkül a' dolog meg-nem próbáltatnék; barátodat pedig meg iteled minekelötte meg-hallgatnád? Az előtte el-beszélt dolgoknak mindjárást hitelt

telt adni tudatlan ember szokása. Sokan hazudnak azért, hogy meg-tsallyanak, fokban azért, hogy már magok meg-tsalattattak. A' ki titkon mond malamit, tsak alig, hogy nyilván ki-nem mondja. Mi lehet nagyobb gonofság, mint titkon hitelt adni, 's nyilván haragudni? De nem-is szükség mindeneiket hallani 's látni. A' ki mit nem tud, nem-lát a' miatt bozfizút.

7. Ha tudod, hogy valaki felöled rofzfizúl szólott, kérdd-meg lelked esméretit, vallyon már annak előtte te ö felöle nem szólottál-é rofzfizúl. Azután azt-is gondold-meg, melly fokról szólatsz. Utba igazít tégedet a' magad meg-szemlélese, ha magadtól tanátsot kérsz. Ugyan-is miért nem-lehet a' mások bújálkodásának meg-engedni, ha a' magadétól semmit el-nem vontál? Miért üldözöd a' hazugságot, magad hamis hazudozó lévén? Miért vészfz számot a' hit szegésért, magad hamis hitü lévén? Miért adsz másokra szabadságot, 's magad ellen nem engeded-meg? Júffon eszedbe tenéked, nem tsak az, hogy valamit szeretsz, hanem a' mit tselekeszel. Valamit másban meg-feddeszfz, a' magad kebelében

meg-találod. Mindnyájan roszszak vagyunk: a' közönséges bünökről botsánatot kell adni. Ha szintén valaha olyat nem tselekedtél-is, még belé eshetel. *A' ki áll, meg-lássa, hogy el-ne esék.*

8. Mitsoda újság leszfz, ha ellenséged árt, barátod meg-sért, fiad el esik, szolgád vét? mind ezek olly szokott dolgok, a' mint-hogy a' rósa tavaszszal nyílik, a' gyümöls nyárban érik. A' mint a' városnak útzain sietve menő embernek szükségesképen gyakran kell esni, meg-állani, 's meg akadni; úgy szintén e' világi tselekedetekben foglalatosnak fok panaszszai és tselekedetei esnek 's léfznek. Vallyon miért boszszonkodol ha roszszembertől szenvedsz? A' mi magáé vólt azt tselekedte. Te pedig a' ki jó vagy, a' jó embernek tisztit kövessed; tegyed őtet is jóvá. A' pedig nem létzen boszú állás által, hanem békeséges türés, és jó tetemény által: ha szintén jóvá nem is, jó akaród dá téfzed, ha egyikké sem teheted, minden kétség nélkül magadat meg jobbítod. Midön valaki betsületedet nagy mértékben meg-tsonkittyá, kétség kívül erősen meg-haragudtál reá. Mit csinálsz te akkor? En nem hiszem. Talám

lám vétségből tselekedte, ha mit tselekedett, nem gonosz szándékból, jó buzgóságból; használni akart nekem, vagy talám valaha tölem meg-bántatott. Nem boszszúság azt el-szenvedni, a' mit magad elébb meg-tselekedtél. Bizonyára azt a' vétket tselekedtem, bünös vagyok; az igaságnak engedni igaság. Ha mondod, ok nélkül háborgattatom 's nem vétettem, mi leszfz belöle? Követem a' Christust, és a' Prófétával azt mondom: *Meg-nem ülök, és nem nyitom-meg az én számat; mert te tselekedted.* A' mások mondási és tselekedetei tenéked roszszadra nem léfznek, ha szintén roszszak vólnának-is; hanemha azokkal roszszúl élsz: ollyanok a' minémü azokkal való élés.

9: Mi a' meg sértődésnek oka? A' vélekedés. Vésd el a' kár-vallásnak vélekedését, és semmit nem árt tenéked. Semmi dolog nem érdekli, sem ingattyá a lelket, sem abban belé nem mégyen: Tsak maga mozgattyá ő magát, és a' minémü itilletet téfzen, ollyak léfznek mind azok, a' mellyek rajta történnek. Semmi nem sért meg tégedet, ha magad magadat meg nem sérted. De mondod: Gonosz az, a' melly engemet

üldöz? várakozzál egy kevelsé. El-vefzi mástul azt a' büntetést, a' mellyet te tülled kellene el-venni; de már magának meg fizetett, mihelyen vétkezett. De mondod: okossággal felruháztatott, miért nem jobbítvá-meg magát? Te is okossággal felruháztatott lévén, miért nem jobbítod meg békételenkedésedet? Miért nem gyözöd-meg a' rószszat jóvával? A' mások vétkeit szemed előtt tartod, a' magadéi hátad megett állanak. De bár meg tselekedd, akár ki légy, ki nek édesnek tetzik a' boszszú-állás, könnyen adatik néked e' kívánt boszszú-állásnak végbe-vitelére tehetség's alkalmazatosság, mindazáltal ezzel az igaz törvénnel: hogy a' leg nagyobbakon kezd-el. A' boszszúállásnak rendi írja te elődbe a' boszszúállást. Minden ellenségid felett nagyobb ellenség a' te haragód: mindenek felett e' háborít-meg tégedet: azon kezd-el boszszúállásodat. Nem kell akkor útszánként keresni ellenséget, midön othon mindeneknél nagyobb vagyon. *Plátó* midön meg akarná verni szolgáját, meg tartoztatja kezét, ezt mondván: Meg-vernék, ha nem haragudnám. Előbb akarta megtsapdósni a' haragot. mint sem szolgáját;

fokkal

fokkal méltóbnak itélvén a' vereségre a' haragós gazdát, mint a' henyélő szolgát. Mennélembőségsebb akarki, annál erősebben meg-tartoztatya haragját.

10. A' birák és a' kik a' népek előtt járnak, néha kéntelén haragot tartfanak és mütáfsanak; úgy mindazáltal, hogy az okosságnak előtte ne járjon, hanem mint szolgáló kövesse azt. Meg-kell jobbitani és fanyargatni azt a' ki vétkezik; de minden harag nélkül. Ha a' jó embernek meg-kell haragudni, az ő rút tselekedetire haragudgyék meg, és így egész élete a' haragoskodásban telik-él. Vallyon mellyik szempillantás lészzen olyan, mellyben gyalázatra valókat ne látna? Tellyeséggel oda lészzen, ha mind annyiszor, meg haragszik, a' mennyiszor az alkalmazatosság és az ok kívánnya. Annakokáért a' tsendes és igaz ember, az ellene vétőknek olyan indúlatot mütat, mint az orvos a' Hagymázosoknak. A' mint hogy meg-nem indúl sz a' hidegeken és melegeken, mellyek a' magok változását követő szél-veszes üdökből szármoznak: Ugy szintén nem kell meg haragudnod azokon a' boszúságokon, mellyeket szoktak szerezni termé-

C 4

szetek

szetek szerint a' gonosz emberek. A' betegek eléggé mértékletlenek, a' kikben semmi egészség nintsen. Elég kemény boszszú állás a' vakmerőképen vétő ellen, ha attól semmi boszszú-állást nem vársz. Ő azért sért meg tégedet, hogy fájlallyad; ha pedig néked nem fáj, fáj neki, látván hogy a' méltatlan, boszszuságnak alkalmatosságára való gyönyörűség ő tőle, elvettetett: E' szerint, ebben helyhez tetett a' szenvedőnek érzékenységében és ártani akaró szándékában a' boszszúságnak gyümöltse. A' szidalmazásokon ha meg haragszol, meg esmérni láttatol azokat, ha meg utálod el-múlnak. De azt mondod, gyalázat meg-utáltatni, és a' meg sértettett betsületet helyre nem állatni. De sőt inkább szégyenebb attól félni, hogy meg utáltattatol: ugyan-is más nem fél attól, ha nem a' ki a' meg-utáltattatásra méltó. Az eszes ember nem néz arra, mit ítélnék az emberek rútnak, semmi nints ő előtte rútt; tsakegyedül a' bűn. A' meg utaló azt mondja, Kitől 's mitől? Jól meg-lássa, én meg látom, hogy semmi meg-utalásra való dolgot nem szólók se nem tselekeszem: Gyűlöl-é engem valaki? ő lássa. En mindenekhez ízelid

's enge-

's engedelmes lészek. Így a' meg győzhetetlen békekesztés, a' gonosz embereknek hamiságát meg győzi és felyülhaladgya, 's fárasztja. Az Istent követi, a' ki meg bortsát, a' ki békekesztésű és minden mi vétkeinket az ő jó tétéményeivel tetézi felyül, meg-győzi. Nagyobb erejéből áll az elmének, ha a' boszszúságot meg nem esmér, mint hogy a' vétket meg-bortsátja.

VIII. R E SZ.

Az irigységről és gondviseletlenségről. Mind a' kettőnek leírása és meggyógyítása.

I. **A** magán boszszút álló irigység, elébb 's hamarébb kegyetlenkedik a' maga belső részei ellen, mint felebarátja javaiban. Egyéb vétkeket a' boszszú álló büntetés hátul követ; ennek pedig még előtte is szokott járni: Mert ugyanis az irigy a' más boldogságát önön maga kínzására fordítja, és az ő szomszédgya kövérítől öltövéredik meg: Egyszersmind büntet és büntetetik az, a' kit e' mételey el-foglalt. Az

C 5

egyéb

egyéb vétkek valamelly bizonyos jóval ellenkeznek, e' minden jóknak ellensége; minden dolgoknak forgattya természeteket. Az Isten jóságával ellenkezik, kinek tulajdona hogy az ő javait másokkal közöllye. Ellenkezik a' meg boldogult lelkek állapottyával, kik a' mások boldogságán, mint a' magokén örülnek: Ellenkezik a' keresztényi szeretettel, melly az ő ellenséginek szerentséjén is örül. Ellenkezik továbbra a' természetnek törvényével, melly mind azokat a' jókat a' mellyekkel birunk másnak-is kívánja. Valamiképen a' fájdalmas, orbántzos szem, minden fényes es meleg eszköz által meg sértettetik: úgy az irégy a' mások jóságos tselekede-tével és szeretetével kinzattatik. Irigységnek mondattatik, mert a' mások felsőséget felette igen irigyli.

2. Irigykedik a' Sátán, de az emberekre, a' maga társai közzül egyre sem: Te pedig ember lévén, emberre irigykedel, mellyet még az ördög sem tselekeszik. A' pedig elmédnek kitsinységétől vagyon, és hogy magad itéleti szintén az alávaló dolgokra le-botsátod: Ugyan-is soha másra nem irigykednél, ha azt náladnál fellyebb valonak's jobbnak

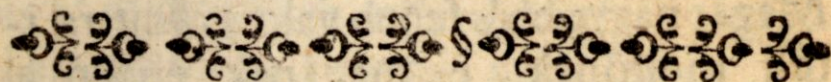
nak nem esmérned. Akarsz-e irigység nélkül lenni? Utáld-meg e' világnak múláldó javait és szerefsed az örökkévalókat. Az ökké valóságnak szereteti, az irigységnek halála. Sémiképe nem irigyelheti fékitől a' haládó jokat, a' ki egyedül az örökkévalókat kívánja. Vallyon vagy egy Fejedelem irigykedett-e valaha a' Vargára? vagy a' Izabóra, kik az ő alávaló mesterségeket üzik? Nem botsáttya ezekre az alávalókra magát alá, az az elmé, melly a' nagy's felső dolgok körül szorgalmatoskodik. Vallyon nem elége tulajdon magad dolgaid miatt szorongattatni, mellyek elegen vannak, hanem ha a' más javai miatt is akarsz gyötrettetni; soha boldogabbnak tartod azt, a' ki tégedet kinez. Vallyon reménledé, hogy azok a' jók mellyek mástól vétettnek-el te reád tartoznak? A' te szomfédodnak gazdagsági vannak, tudománnyal fénlük, méltósággal másokat fellyül halad? Mind ezek tiéd léfznek, ha ötet főgod szeretni. A' ki mást szeret fok jókkal bővölködik.

3. Az irigység mellé téfzem a' restséget; mert mind kettő szomorúság: amaz a' másén, és a' magáén szomorkodik.

dik: Mind a' kettő kistsiny hitiséget jelent: ugyan-is az irigység kevéssé, öl meg, és a' restség el-lankadott elmének vétsége, és a' lelki jó dolgoknak meg unásával küszködik,ugymint ki a' dolgoknak, nagyságától 's nehézségétől megijedvén, semmit, melly erőss férjfiat, illetve elő nem vélzen. *Akarná-is nem is a' rest:* Mindenkor változó's állhatatlan. Magának terhes, másnak unalmas, és a' szüntelen való maga meg unásával maga tulajdon büntetésén hever. Hasonló a' tsigához, melly egy helybē forog ugyan,de semmit nem halad, ugyis ostorral hajtattatik, hogy egy helyben álljon. Valamire való szándékot látisz ugyan ő benne,de semmi tselekedetet nem. Minden ő tselekedete izetlen, és a' lágy meleg vízhez, melly mind ISTEEN 's mind emberek előtt okádást 's irtoztatást szerez, hasonló. Hejába reménled annakokáért idvességedet, hanem ha minden restlégedet le-vetkezvén új erőt vélsz fel, és hathatósabb eszközökkel nagyobbakra hajtogatod magadat. Mint a' madár a' repülésre, úgy születik ember a' dologra: De ha szintén meg-szünnének-is az Istenért fel-vett munkák, eleget rak a' világ akar mellyikünkre. Mennyit dolgozik

ő hogy

ő hogy gazdagságát el-érje? Mennyit szenved ő, hogy a' kívánt méltóságát el-érje? Be nagy bajjal jutunk a' vétkekhez. Hogy ha múlandó javaidat illy nagy veretékeddel vérszed meg, miért hogy hasonló szorgalmatosságot né töltesz el az örökké való boldogságnak megszerzésében? Oh szégyenlyed illy nagy érdemes dologban való restségedet! Rövid ideig tartó a' dolog, a' jutalom örökké való. Nintsen olly nehéz 'sterhes dolog, mellyet az emberi elme Isten vezérlése által meg-nem gyöz. Tsak erősen bátorkodgyál, és a' nehézségeknek látáfi el-oszolnak. Valamit javallott még eddig az elme magának, azt meg nyerte. Nosza tselekedd-meg mind azt a' mi lehet mindeneket végbe vihetsz. A' tselekedöt meg-segíti az ISTEEN!

IX R E SZ.

A' kevélységről. Kevély kívánságról és haszontalan ditsekedésről. A' kevélynek le rajzolása. A' méltóságnak hijjában valósága és veszedelmei. A' fel-fuvalkodásnak gonoszsai és orvosságai.

C 7

I. A'

I. **A'** kevélység, kevély kívánság, és hejába való ditsekedés, atyafias vétek, a' mellyekből mintegy nagy tengerből minden gonofságoknak folyóvizei folynak. Ugyan is midőn ember magának végéről a' maga méltóságát téfzi fel, mindeneket erre igazgat, az Istennek tisztetségét, az emberek betsületét meg-útálván. Es hogy ha ő külömben nem juthat a' Méltóságra, hanem a' bünök által, a' gonofságok által mégyn a' ditsekedésre, és magának így nyit útát a' meg nevezett tisztelesgre, úgy mint: tsalárdságok, ravalzságok, telebaráttjának romlása, és meg ölése által. A' kevély Isten előtt gyűlölséges, az emberi nemzet előtt el szenvedhetetlen, minden munkáit, igyekezetit az emberektől való ditsértetésre intézte. Magát nagyobb's feljeb való gráditsra itéli méltónak, és magának ebben a' fzándékban igen tetfzik. Ereje felett való nagy dolgokat vakmeröképen elkezd, minden foglalatosságokba magát önkényén belé elegyíti, önnön magát gyalázatosan fel emeli, mindeneket egyebeket meg-útál. Alattomban aláztatossnak tetteteti magát, és magáról el hárittja a' nagyra való vágyásnak gyanúságát. Ha midőn betsü-

betsületinek gráditsáról le vettetik, mindeneket panaszszával bé tölt, minde-
nekkel kötődik, és gyűlölködik. A' nálá-
nál alább valókhöz magát kegyetlen-
nek és komornak mütattya, a' fellyebb
valók előtt hizelkedő, minden rabnál
felelmesebb's engedelmebb. Minden
javait, mellyekkel bir, nem Istennek,
a' mint kellenék, hanem kérkedöképen
magának tulajdonította: Mindenekben
tudósnak kíván láttatni, és a' nagy dol-
gokról, (: mellyeket jóllehet nem tud,)
mint a' maga szemével látta volna úgy
beszél, vakmeröképé téfzen itéletet, és
irtóztatván kárhoztattya: a' bünöket
fokasította, betsületét oltsárollyá. Beszé-
dében's járásában negédséget mütat,
és a' mások meg-utalását. Gyűlöli a'
meg feddést, meg-útállyá a' jo tanátsot,
és a' jo intéseken nem nyugszik meg.
Mintha birná, úgy itél azok felől a' jok
felől, a' mellyek nála nintsenek: és a'
mellyekkel bir, azokat sokkal nagyobb-
bakká téfzi a' valóságoknál. Felette i-
gen boszfzonkodik azon, és minden
vétkekre le botsátkozik, ha másoknak,
mint leg-inkább méltobb, eleikbe nem
tétettetik, ha magát és a' magáit una-
lomba láttya menni: az ő szive örök-
ké do-

ké dobog, mivelhogy az a' betsület mellyre vagy, más hatalmában vagyon, szükség nékie szüntelen valo indulatok miatt hányattatni. *Minden véteknek kezdeti a' kevélység.*

2. Kérlek tedd egy mérő serpenyőbe, és csak a' leg kisebb rézetskéjével az örökké valo boldogságnak vedd össze azokat az országokat, birodalmakat, mellyeket akarnál e' világon kivánni, főt annak felette ez egész világot, egyedül meg nyomja az, ez egész világot minden pompájával együtt, úgymint: a' fának levelét, mellyet a' szél széllyel hord. Kérlek annakokáért emeld fel magadat az örökké valóságokra, és tégyed magadat méltóvá az égre, a' melljre születettél. A' magad nagyza felelő valo gonkolatidat tedd-le, és a' valóságos jokhoz alkalmaztassad magadat. Ha tégedet a' Császár fiának fogadott volna kitsoda vétene tenéked? Most pedig Istennek fia vagy a' Christús vérén meg váltattal? miért nem gondolod meg eredetedet? Miért adod magadat a' földieknek, mellyek tetölled tellyeséggel idegenek? Az égen és a' tsillagokon valo uralkodásra hív téged az Atya: az örökké tartó örökségre: Végy annokokáért

káért nagy bátorságot, ez igirettel emeld fel magadat, ettől az Anyától számláld nemelségedet, az ő hasonlatosságára rendeld-el erköltsidet.

3. Mitsodák a' Királyi Páltzák, a' Koronák? Tsak fénlő békók és megtisztított nyomorúságok; a' melljek ha az emberek előtt nyilván valók volnának, soha annyit a' Királyi szék telett nem villonganának. Több volna az ország mint a' Királyok. A' szolgálat is nagy: a' szerezte is nagy. Azok, a' kiket a' kötség boldogoknak lenni alít, sokkal másképe itélnek magok felelő; mert ugyanis nehéz boldogság fekszik ő rajtok, melljek őket a' kötség elöt nehezekké teszik: Ezt érezvén, akkor másként ditsirik a' könnyü és a' maga hatalmában való életet. Akkor gyüölök a' fényeséget, mellyet elébb tsudáltak. Akkor meg ijjedven s reszketvén e' világnak hijjában valóságáról böltselkednek. Akkor félnek a' haláltól, és az Istennek irtóztató itiletitől, kinek színe előtt fémit né használ ennyi fáradsággal ennyi szorgalmatossággal, és vér ontással szerzett méltóság. Ugy ély annakokáért, hogy bátorságossá tégyen téged az az itélő szék. A' ki most meg aláztatik, akkor fel magasztaltatik.

4. Bolondoskodol ha ditsőségednek el-nyerése után tsendességben és háborúság nélkül élönek alítod magadat? A' mi az előtt tetstett, már mostan a' nem tetstik, a' nagy dolgokban leg kisebb szabadság van: Mennél fellyebb való vagy, annál inkább ki-tetstzenek a' te büneid. A' ki tetején ül, nem rejtetett-el. Ha mi tsendességed vólt valaha néked, már az el-veszett. Soha semmi titkot nem lehet néked tartani; egy napot sem tölthetstz-el akaratom szerint. Nagyok a' nagy helyről való esések. Hejjában keresed ott nyugodalmadat, a' hol nagyobb részént mindnyájan veszedelmeket, fáradságokat, és életeknek szomorú el-fogyatkozását találták-meg. A' Királyi asztaloknak nintsen bátor-ságos eledelek, a' gyöngyök és aranyak közt itattatnak-meg a' mérgek. Mennyi Királyok veresítették-meg a' magok vérekkal a' Királyi-széket? Sikamló a' magas helyen való állás, függök mindnyájan, és a' hanyatlásra készülőök. Leg bátrabban mehetni az egyenesen. A' mennyi a' tsudálkozóknak és örven-dezőknek számok, meg annyi a' gyü-lölőknek számok. Melly fok ott az lesel-kedőknek és ellenkezőknek gyülekeze-ti?

ti? melly igen bátortalanok mindenek és kétségesek? Sem ízolgáknak, sem barátoknak, sem fiaknak, sem atyafiaknak nem hihetni. De a' földi kunyókhoz nem ménnek-bé ezek a' vétkek. Bátorságosan él, a' ki el-rejti magát. Senkitől semmit nem fél, a' kitől-is senki semmit nem-fél.

5. Vallyon meg-tartóztathatnád-é nevetésedet, ha látnád, hogy a' ló, vagy az eb a' maga neme felett felsőséget véstzē magárafel? Te pedig sokkal nagyobb nevetésre vagy méltó, ha a' több emberek felett fel-magafsttalod magadat; hogy mások felett gazdagabb, vagy hatalmasabb vagy: *Mit kevélykedel föld és hamu.* Senki nem kevélykedhetik, hanem ha a' maga javából. De mitsoda jód vagyon, ha mindeneket ístentől vettél? Semmid egyebet nintsen, tsak a' te bünöd. Ha mindeneket el-vettél, adj ditsőséget annak, ki az ő javait tenéked adta. Vallyon elébb való-é a' ló azért, hogy több abrakja vagyon, több ékessége, aranyas zabolája, gyémántos nyerge? semmiképen nem. Hanem a' mellyik gyorsabb, és mások eleibe mégyen. Így az okos ember a' kívülötte való dolgokból ditsőséget nem keres. De

De azt mondod, jobb vagyok és nemesebb ő nálánál? Ha igazán mondod minden tisztességre méltó vagy: ugyanis senki sem tiszteltek méltán, hanem ha jó ember lejendő, a' ki a' betsületet és ditsőséget meg-utálja. Az igaz nemesség nem tud fel emelkedni, és a' holott vagy az életnek fényessége, ugyan ott találtatik-meg az emberség-is. A' felsőségek és a' leg nagyobb ditsőségek, mennél inkább lehet, le-botsátkoznak.

6. Nosza esmérd meg állapotodnak gyengeségét, mérsékd meg testedet: Sokakat találsz magadban, a' mellyek miatt meg aláztattathatol: ellenben semmit sem, mellyel fel-magasztaltathatol. Ne utáld meg a' föld méröket és a' Böltseségnek szeretőit. Mind ez egész föld csak egy punctum. Ah melly nyomorúltúl esztelenkedel, ha az országokat egy punctumban keresed, és uraságodat osztani kezded. A' kitsinyben senki nem nagy. Ez a' föld, mellyet kevély járásoddal tapodsz, majdan elborít tégedet, és semmit többet benne nem birsz, hanem a' mennyit hideg és meg-fenyvedett tagaiddal el-foglalsz. Eredgy elő bár, és e' semmiben nagyokat és hallhatatlanokat építs. Itt minden

den mérget, itt fel emelkedett erőszakodat vidd végbe. Minden kívánságodat szélesítsd-ki. Itt viadalt, ostromot indíts. A' midön osztán eleget bolondoskodnál el későre meg-esméred, melly hejába valok legyenek a' méltóságoknak neveik, melly tsalárdok legyenek a' tisztességeknek *titulusi*. Tsak üvegből való az, a' mi itt látszik: A' midön fénlük, akkor török-el. A' nagy fák sokáig nőnek, egy óra alatt le-vágtatnak.

7. Be nagy ingereltetését vágjad ketté a' kevélységnek, ha lappangasz. Senki nem trís a' maga szeme előtt, sem kevés és véle barátságot tartó ember előtt, hanem ha maga büneinek el-készítettett ékességeit a' környül álló feregnek kívánsága szerint ki-feszíti. Valyon öltözik-é valaki olly barsony köntösbe, mellyet senkinek meg-nem akar mutatni? Ki eszik titkon aranyas edényekből? Kitsoda terjesztette az ő büjalkodásának pompáját a' szegény ember kalyibájába? a nagyra való vágyás gyülekezet előtt való mútogatást kíván; és sohol-is az ő erejét úgy ki-nem mutatya, mint az emberektől való ditsértetés között. A' méh, ha mézet rakott, a' ló ha futott, a' fa ha gyümöl-

mölsöt hozott, semmit tőle egyebet nem kívánnak, az ember tapsolást kíván, és hogy ujjal mutassák, 's ki-mondják, Ez az, a' ki tselekedte. De ugyan jól meg-vizsgálván végére mégy, kik legyenek azok, a' kiktől kíváníz ditsértetni, semmit olly könnyen meg-nem utálisz, mint a' köfség ditséretét, 's tapsolását. Az emberek hejába valók, és változók, a' kiket gyakran eszteleneknek alíts, kik minden órán meg feddik magokban a' bolondságot, és így erősítik meg a' magok tanátsát. Rövid ez az élet mind a' ditsértetettnek, mind a' ditsérőnek részéről, és e' világnak tsak egy részetskéjében lészzen, melly punctumhoz hasonlítottatik; de még ott sem egyeznek-meg mindenek, se ember maga magával. De nagy ditsőség a' következő maradékoktól ditsértetni, azoktól tudniillik, a' kiket soha sem látátál, és soha-is nem látisz. Miért nem-sajnálod, hogy azok nem ditsértenekedtetted, kik te előtted éltenek? De bárhitesd-el magaddal, hogy azok kik fölöled meg-emlekeznek halhatatlanok lésznek; és hogy a' te jövődő emlékezeted halhatatlan lészzen: Mit használ a' tenéked meg-hóltnak? mit használ élő-

előnek? Gyakorta ott ditsértetel, a' hol nem vagy, és ott kinoztatol, a' hol vagy. Akarmelly dolognak árra 's betsi abban vagyó, hogy azzal jobb ne légyé ha ditsértetik: se roszszabb azért ne legyen ha ditséretnélkül szükölködik. Vallyon a' Nap az ő világosságában veszt-é el valamit, ha az ő nézői nem lésznek? vallyon nem leszíz-é édessége a' figének, a' virágnak ékessége, a' gyémántnak fényessége ha nem ditsértetik. A' felsőbb széktől függő léleknek nagy *argumentuma* az, ha az emberek ditséretit meg-utálja, és a' magáéval megeléglizik: El-veszted ditséretedet, ha azt kívánod. Ugyan-is mi van te benned ditséretre méltó? melly nagy a' te múlandóságod, és melly nagy a' te nyavalyásságod, melly nagy a' te bizonytalanságod? Tsak haszontalan szolga, vagy ha mindeneket meg-tselekednél-is, a' mellyeket tartozol meg-tselekedni. De mitsoda ortzával mer-néd mondani, mindeneket meg-tselekedtem, a' mellyekkel tartoztam? Félj annakokáért attól, hogy belől a' ne légy, a' minek kívül mondattatol, és kerüld-el, hogy azok ne ditsértefsenek benned, mellyek miatt magad nem-tetszel magadnak: Add-meg az Istennek, a' mit ő tőle

Ő tőle vettél, létedet, életedet, értelmé-
det: semmi nem marad már tenéked,
hanem csak a' bűnöd. Annakokáért
midőn semmi vagy, a' semmivel nem
ditsekedhetel. Akkor kezdészfz pedig
lenni valami, ha a' te semmiségedet
meg esméred.

X. R E SZ.

*Az egész testednek, és minden külső
érzékenységeidnek igazgatásáról.
Mennyit kell a' testnek kedvezni.
A' semnek szabadságát meg-
kell szabályozni A' ruhában való bű-
jaság kárhoztattatik.*

1. **E**Zt az eszes és egyenes léletnek
formáját tartsd-meg, hogy tested-
nek annyit adj, a' mennyi az egészségednek
elégséges lészen. Keményebben kell
tartanod, hogy elmédnek roszszúl ne
engedelmeskedjék. Eteled éhségedet
tsendesítse-meg. Italod szomjúságot
oltsa-meg, ruházatod a' hidegtől oltal-
mazzon-meg. Házad a' szélveszes i-
dő ellé légyénéked oltalmúl. Egyebekre
pedig, mellyeket a' haszontalan dolog
mint

mintegy ékességül szerzett elmédet ne
botsáffad, és azoktól félj; ugyan-is e-
zek által szereztetnek a' lélek ellen való
ólalkodások. Minden tisztességes dolog
kitsinynek látszik az előtt, kinek elöt-
te nag' betsbē vagyó a' test, a' ki azért féle-
lemmel szorgalmatoskodik. Ennél fel-
jebb való vagy, és nagyobbakra szület-
tettel, mint sem hogy alá való rabja
légy testednek, mellyet másképen nem-
is kell tartanod, hanem mint elmédnek 's
szabadságodnak kötelét. A' jó és okos
ember arra gondot visel; nem azért,
hogy érette élyen, hanem hogy nála
nélkül nem lehet-el. A' test eszköze
a' léleknek. De mitsoda mester ember
vólna az, ki mesterségét el-hagyván,
az eszközökön tölténé-el idejét? Tu-
nya elmének jele, a' testnek szolgálatja
körüli foglalatoskodni.

2. Mivelhogy érzékenységednek ab-
lakain hat-bé a' halál leikedre; igyekez-
zél azon, hogy azokat a' testiek életétől,
a' Mennyeiekre vigyed, és azokat lassan
lassan el-vonnyad azoknak a' dolgoknak
gyakorlásátúl, a' mellyeket felettéb sze-
retnek; hogy magokat felettéb a' testi dol-
gok körül való gyönyörködtetésbe bé-
ne borítsák. Szolgálni kell az jérzé-
keny-

kenységeknak, nem parantsolni. Mindeneknek előtte a' szem szabadságát kell meg-zabolázni: ugyan-is mivel hogy hirtelenséggel meglátnak mindent, és a' fok dolgoknak képeit az agy-velőre, onnan az elmére bé-botsátják: a' nagy 's nehéz bünöknek magvait a' kívánságokban fel-élesztik, hanem ha erős őrizet által őriztetnek. Ha a' külső szemnek egyenességét követi a' belsőnek tisztasága, az Istennek képét bé-nyomatottnak lenni mindenütt fel-találod: és midőn az Istent a' teremtetett állatokban tisztelni meg-tanúlod, azokról győnyörűségesen fel-emeled elmédet az Isteni méltóságnak szemlélésére. A' meg-ékesítettett aszfzonyi állat, el-készítettett bújaság: soha ne nézz arra élesen, mert el-veszel. *Comédiákat, tántzokat, játék néző helyen való játékokat* ne szemlélj; mert az elmédet el-olzlalják, és a' játékok körül való szorgalmatosságok el-foglalják: úgy-annyira, hogy magát az égre fel-nem emelheti. A' hol a' szem vétkszik, az indulat-is ott vétkszik.

3. A' Hallás fenyítéknek érzékenysége, melly által az igazságnak és böltségségnek esmérési, mintegy ajtó által bé-megyén

megyén az elmébe. Rekeszd környül annakokáért füledet szorgalmatos vigyázással, hogy valamiképen az igazság helyett hazugság, a' böltseség helyett bolondság ne hasson-bé a' te szivednek belső rejtekeire. Zárd-bé azokat a' ver-fengések, suttogások, haszontalan hír hordások előtt, zárd bé a' hijába való 's henye beszédek előtt; sőt minden dolog előtt, melly a' léleknek semmi hasznot nem ad. Valamiképen a' mukikának szépen meg-egyező hangját halló, fokáig füleiben tartja 's magával hordozza, ha el-megyén-is, azt a' szép zengést: úgy a' roszsz beszéd, ha mind-járást nem árt-is, mindazáltal a' maga magvát az elmében hinti 's hagyja, mellyek ottan ottan elő fordulnak. Az Istennek benned való szólását annál gyakrabban hallod, mennél ritkábban hallgatsz az embereket. Minden mesterséggel tsinált jó szagú eszközök Aszfzony-embereket illetnek. Azért minden szagot el-vetvén, tselekedd azt, hogy jó erköltsid által a' jószágos tselekedeteknek kedves illatú szagát illatoztassad: száj íz-ézésedet pedig étlenséggel, és mértékletességgel fanyargasd-meg. Egész testednek érzékenséget

a' tapasztalást, sákokon való tekvéssel és mindentéle fanyarúságokkal fanyargasd-meg. Jobb, testedet fanyargatni 's meg-tartani; mint sem hizelkedő ártalmakkal mind lelkedet, 's mind testedet el-vesztened örökké.

4. Mivelhogy testednek állásáról 's maga viseléséről, lelkednek belső állása-is meg esmértek, azok távol legyenedek te töled, mellyek szoktak a' megháborodott és gonosz elmének jelei lenni. A' Pogányok között való régi böltsek, még tsak egyik ujját felcsmelni-is értelem nélkül, az okos embernek meg-nem engedték. Szintén illy nagy egyenességet töled ugyan nem kívánok; hanem tsak azt javallom, hogy tartóztasd-meg magadat a' nevetéstől, fajtalaniságtól, és az erköltstelé embernek szabados maga viselésétől, a' kezekkel való tsattogástól, és tántorgó járástól, hogy semmi olly te benned ne találásék, melly meg-hotránkoztatná a' nézőket: ugymint se ruhádnak szényci, se homlokodnak egybe szedettetett rántzai, se testednek maga viseletlensége, se más meg-útálásának, semmi el-idegenedésnek jele, és semmi olly, melly ünalmat vagy tesmert szerzene. Sok dolgot meg-

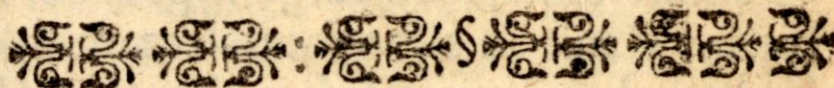
meg-lehet tisztességesen véghez vinni, de nem lehet tisztességesen mútogatni.

5. Az ember mezítelenen teremtetett vala, és nem szégyenlette; mert ugyan-is szégyennel nem boríthatta-bé ötet az ő mezítelőségének tudatlansága; minekutánna pedig vétkezett, ártatlanságának köntösétlevetkezvén, melly elég-gébé-takarta vala ötet, a' külső ruha, a' szeméremnek el fedezésére szükséges-képen meg-kivántatott. De a' mi akkor büntetésül adattatott, most már a' méltóságnak elő-fordítására változtatott. Kerestnek ugyan ruhák, nem ollyak, mellyek a' szemérmét el-fedezék, hanem a' mellyek meg-ékesítsék, a' mellyek mások szemének 's bújaságának tessenek. Az elmének czímere a' ruha. Annak felettébb való czifrázása, és az ábrázatnak tükörből való nézése a' szfzony-ember elméjéhez való. Meg-szégyenled külső czifrázatodért magadat, ha meg-gondolod, mit fedezsz azzal-el. A' kinek jóságos tselekedeteinek belső ékességei vának, né keresi a' külsőket. A' jóságos tselekedet minden szín 's festés nélkül tzeret mútattatni; akar mit ragaszsz ahoz, de az, ő nálánál kisebb. Halzontalan vétségek ezek az embereknek;

nek: kívül bársonnyal fénlenni, belől pedig elmében meg-büzhödni. Némelyek magokat lántzokkal terhelik-meg; de mivelhogy aranyasok a' szolgálatnak betstelenségétől nem féltik magokat. Némelyeket nem csak megköt az arany, hanem ugyan meg-is akaszt; ugyan-is a' seb-helyeken a' fülökbe akasztatnak, mellyeken függenek gyakran minden atyai örökségek, és a' mellyek régenten a' büntetésnek nevei voltak, most már nagyra való vágyódásnak neveivé lettek. Nem keveseket látnál a' tükör és a' fő füstülés mellett múlatozókat, kik-is inkább szorgalmatoskodnak fejek ékességéről, mint sem idvességekről. Ugy annyira erővettek a' bolond emberek itéleti, hogy azokkal a' dolgokkal alittyák magokat meg-ékesítetteteknek lenni, mellyeket tapodniok kellene. Légyen annak-okaért a' te ruhád czifrázat nélkül való, nem pompára, hanem szükségedre való, nem kényesség telett, alávaló, és életednek alkalmatosságihoz alkalmaztatott. Ambár arannyal és gyöngyökkel ékesítsd-meg magadat; de a' Christus ékessége nélkül éktelen vagy. Ez az ékesség, melly mindenkor meg-

marad.

marad, melly nem a' halandó testet, hanem tégedet belől ékesít meg. Észesség nélkül való nagyra vágyás, a' gaját arannyal fedezgetni.

XI. R E SZ.

A' nyelvnek meg-örzéséről. E' melly hasznos légyen és melly nehéz. A' beszéd közben mire kell vigyázni és mit kell elkerülni. Miképen szenvedhetni-el a' mások mérges nyelvét.

I. **O**lly nagy's nehéz dolog, a' nyelvet meg-örizni, hogy nagyobb szorgalmatosságot kell rajta tartani, mint a' szemnek fényén; mert a' halál és az élet a' nyelvnek hatalmában vagyon. A' ki azt meg-nem tudja tartóztatni, kerítés nélkül való puszta városhoz hasonlítottatik. Mindazáltal alig szelídítethetik-meg Istennek kiváltképen való segítségével nélkül. Az ember az oroszlánt meg-szelídíti, meg-szelídíti a' bikát, meg-szelídíti a' medvét, de a' nyelvet meg-nem szelídíti. Ugyan-is az emberi természetben benne született a' szólásra való tehetség, hogy a' mit kíván, és el-gon-

D 4

dol,

dol, azt mindjáraft ki-mondani akarja. Annak felette, mivelhogy a' nyelv közel vagyon az agy-velökhöz, és a' szája az ember elméjében forgó képekhez, e' fzerint a' mit az elmegondol, azt mindjáraft le-botsáttya a' szájra, hogy az által beszédbe menjen. Meg-tanított téged a' természet, melly szükséges légyen a' nyelvnek meg-örzése, midön kettös erősséget vetett eleibe, a' fogaknak és ajakaknak lakatjait. Valamiképen a' jó szagú kenőnek illatja el-ozsol's el-vész, ha az edénye bé-dugva nem áll; úgy a' szájnak ajtaja nyitva állván, az elmének minden értelme's ereje el-ozsol's el-vész. Rosszszúl vigyáz magára, ki nyelvére szüntelen gondot nem tart:

2. Minden beszédedben okos légy, azt a' rendeletlen indulatosságot megfojtván, a' mellyel nagyobb részént az emberek ingattatnak, még a' meg nem értett sententziának-is vakmerőképen való ki-mondására, minden meg-vizsgálás és válogatás nélkül. Kerüljed a' kettös szivből való szólást, és a' hizelkedést, és elmédnek értelmét, minden bé-hálózás el-tekerés nélkül tisztán add-ki. Azért adatott tenéked Istentől
a' szó

a' szólásra való tehetség, hogy azzal a' dolgokat igazán és kegyesen mondd-ki, a' mint vannak ö magokban. Ha szólani akarsz, magad, magadat vizsgál-meg, ha valamelly szertelen való indulat nem gerjedett-é fel benned, és mind addig-is nyelvedre semmit se botsáts, míg az indulat benned meg-nem szünik: másként sok hiába valókat öntesz-ki, mellyeket azután hogy ki-mondottál, meg-báníz. Könnyen hallgathatsz, ha az indulatoknak semminémü kiáltási szivedben nem zörögnek: ha elmédben tsendesség, és tisztaság leszen. Nem lehet az, hogy elmédnek más, beszédednek-is más színe légyen. Ha az elméd ép, ha mértékletes és jól el-rendeltetett, beszéded is józan és egyenes leszen. Ha pedig az meg-vesztegettetett, ez-is bővölködő leszen: ki-ki mitsodás légyen, a' beszédeből meg-tetszik.

3. Egy beszéd se légyen hivalkodó, a' mint meg-választod azt, mivel élj, úgy válasz-d-meg, mit szólj. A' szádon bé-menő étked meg-vizgáloed, miért nem vizsgálod meg a' szádon kimenő szót, melly gyakorta nagyobb zenebonát indít házadban, mint az eledel
D 5 a' hasad

a' hasadban? Szokjál reá, hogy magaddal többet, 's mással kevesebbet beszélj. Még a' bölts emberek is megbántak gyakran, hogy szólottak, de a' hallgatást soha meg nem bánták. Az okosság nélkül való állatok között, a' kikben valami kis szikrája látszanék a' böltseségnek, igen kevéssé hangos szavúak. A' fetsegés gyermek és alfszony emberek vére, kikben kevesebb okosság látszik. Semmi jóságos tselekedet nintsen abban, kinek szájából egyéb nem jön ki, hijába valóságnál 's fajtalanságnál. Ha Istenedet szeretnéd, ha idvességedre gondot viselnél, minden beszéded az Istenről, a' jóságos tselekedetről és az örök boldogságról volna. Nem tud a' szeretet hazudni, el-sem fedeztethetik. Akar ki is arra önti ki magát, a' mit szeret, és a' mellyek elméjében lappanganak, leg-gyakrabban azok jönnek elméjére. Azért beszélel szívesen oly kintelenséggel Istenről; mert a' vétekeknek ganajából még sem titkultál ki: Ehez járúl, a' te idvességedre tartozó dolgaidnak kevés olvasása, 's azokról való kevés gondolkozás; de még a' ki ezekről akar is szólani, megfoghatkozik *matériából*. A' szívnek bőségéből szól a' száj.

4. Nagyobb részént majd minden beszéd az emberek társaságában, a' mások életéről, erköltséről és tudományáról áll elő. Mindennek annyi bírása legyen, a' mennyi fő vagyon a' városban. Alig találhatik vagy egy, kinek szeme otthon forogna csak. Mindnyáján vakok vagyunk a' magunk tulajdon vétekeink meg-elmérésében, a' másokéiban szemesek. Felebarátunk ellen való vádoknak, szidalmaknak kapu nyitva adunk helyt, dicséreteknek rést is alig engedünk. Ez a' vétek mennél közönségesebb, annál szorgalmasabban kell el-kerülnünk. Elég dolgod van néked, a' te vétekeiddel, azokat fedd meg magadban, és jobbítsd meg. Akar a' magadét, akar a' mások titkait, mellyeket titkolnod kell, tisztet szerint senkinek ne hiresítsd ki. Sokan magoknak akadályos kérdéseket szerzetnek azzal, hogy okosság nélkül azokra kikre nem kellett volna, bizták titkokat. Akar egynek, akar többeknek mondjad, mind egyet téfzen. Könnyen által megyen egyikről a' másikra a' izó, és ettől mindnyájokra. Ez a' hajlardóság és könnyűség kiváltképen onnan ered, hogy midőn kellete felett

terjed a' beszéd, lassan-lassan bé ötlődik az elmébe a' beszéllgetésnek édessége, melly nem külömben illeti az elmét, mint a' részegség: minekokáért nintsen olyan titok 's el-rejtett dolog, melly ki-ne fakadjon. A' ki tenéked az ő titkait meg-jelenti, te ő töle mintegy hitnek jegye gyanánt vészed, és a' magadéit vizontagsággal közlöd véle. De te talám a' hallottakat el-titkolod, ama pedig minden embernek meg-mondja, és midön nyilván mindenek nem tudják, titkon tudják. Az emberek beszédét minden emberek fülében titkosnak mondod lenni, mind addig, míg a' titok ki-nem fakad, és hírré nem léfzen. Az ég alatt a' mi roszsz van, mind azt, vagy a' nyelv szülte, vagy a' fegyellette elő. Annakokáért beszédednek mértéket tsinálj, és szájadnak zabolát; és semmit olyat ne-szólj, mellyet el-hallgatni jobb nem vólná. Jobb 's ditséretesebb a' beszédben való szükön költés, mint a' pénzben. A' ki pénzt vesztegeti, midön magának árt, másnak használ; a' szavait tékozló pedig mind magának, 's mind másnak árt. Az Istenséghez közelget az, ki sokat tud hallgatni, 's keveset szólani.

5. Hozz

5. Hozzá járúlhatatlan hely nintsen a' nyelv előtt. A' földnek Fejedelmi-is nem menekedhetnek-meg a' nyelvnek kárhoztatásitól, a' kiket a' fegyvertől való félelemtől meg-mentett a' méltóság: A' szent életű emberek sem mentek, kiket a' tiszta élet az emberek itéleti alól ki-vett. Még maga-is a' Christus az emberek közt jártában, a' nyelvnek korbátsát el-nem kerülhette. Ezeknek példájokra emeld-fel magadat a' békességes türesben. A' jóságos tselkedetekre egy némünémű serkentő eszköz a' rágalmazás, és zabola, melly meg-tart, hogy az egyenes útról el-ne tántorodjál. Nintsen a' vétkeknek fővebb 's nagyobb ellensége, mint a' megfeddés. Midön valaki felöled roszszúl szól, azzal taníttatol, mit kerülj-el. A karod-é a' mérges nyelvnek marását el-kerülni? útáld-meg, semmi sebed nem-lészen, ha hallgatsz, többet talajdonitván a' jóknak itéletinek, mint sem a' vádoló kevélységének. Igen keveset használ, mások mit itélnek felöled. Vagyon te benned a' te lelkedben tsalhatatlanabb és meg-vesztegethetetlenebb bizonyság. A' magad lelked esméretit kérdd meg, és annak higyj. Mi

D 7

lehet

lehet rútabb, mint a' bolondoknak szá-
joktól függeni, és a' magad felölvaló itéle-
tedet mások ítéletibe helyheztenni? A kar-
mit mondjanak mások magad felöl,
szükség tenéked jonak lenni, nem kü-
lömben, mintha az arany és Imaragd
mondanak: Akarki minek mondjon
engemet, szükségesképen meg-kell né-
kem az én színemet tartanom. Val-
lyon ha ki a' szép's jó ízű forrást meg-
gyalázná, vallyon azért meg-szünik-é
tisztá vizet ki buzogtatni? És ha ki sárt
vét belé vallyon nem mossa-é, 's nem
ofzlatja-é-el menten? Így ízintén te,
tsendes állapotját elmédnek ne hábo-
ritsd-meg, ha ízintén a' rotszszak szag-
gatnak-is és gyaláznak tégedet. Kevés-
re betsüli a' magát, ki minden kitsiny
hírtől meg-indúl. A' gyermekek At-
tyoknak szájakat meg-ütik, a' tsetse-
mő Annyának haját meg-húzta, emlő-
it meg-harapta, ajkait meg-rágta; sőt
reá-is pökött, és ezek között egyet
sem mondunk boltszszúságnak, mert a'
ki tselekedte, semmiképen bennünket
meg-nem-útálhat. Annakokáért a' mi-
némű elmével birnak az atyák gyer-
mekek aránt, olyan elméd legyen a-
zok ellen, kik tégedet gyaláznak. Ha

arra

arra egyszer le-botsátkozol, hogy a'
rajrad el-töltött boltszszún meg-indúl,
azt a' ki tselekedte azzal meg-betsülöd:
Ugyan-is szükséges, hogy attól való
tisztetelednek örülj, a' kitől való meg-
bántattatásodat nehezen ízenveded. E'
pedig a' magát el-hagyó és tsüggedező
elmének vétsége. Mindenkör boldog-
talan leszel, ha itéled, hogy meg-ü-
táltathatol.

XII. R E SZ.

A' belső érzékenységekről. A' véle-
kedésnek haszna. Jó gondolatokkal
kell az elmét bé-tölteni. Az érzé-
keny kívánságnak 's annak meg-
vestegettetett indulatának meg-za-
bolázásáról. Erre való külömb-kü-
lömb javallások.

1. Ezen fordúl-meg kiváltképen va-
ló farka a' böltseségnek, hogy
semmi olly vélekedés elmédbe ne ön-
tessék, melly vagy természetednek, vagy
okosságodnak követője ne legyen. Mi-
nekokáért mindenedet el-vertén, az
elmében meg-torduló képeknek moz-
gási el-

gási ellen gyakoroltatnod szükséges, a mint a' *Dialektikához* értök, az alattomban meg-tsaló fortélyos beszédek ellen tufakodnak. Ha gyermeked meghal, mit itélsz? Nintsen az, a' mi hatalmunkban, a' nem rossz dolog. Ha kit az atya minden jószágából kitagadott, az is mivelhogy a' mi akaratunktól nem-függ, nem rossz dolog. Ha ki, min meg-neheztelt, az mivelhogy a' mi tehetségünknek szabadságában vagy; azért rossz dolog. Erősen viselte magát, az is, mivelhogy szabadságunkban vagy, jó dolog-is. Ha ezekhez szokol, elő-mégy dolгодban. Hát ha barátodat a' tömlőtzebe viszik, mi történik rajta? Nem egyéb, hanem hogy a' tömlőtzebe vitetett. Minden pedig a' maga ítéletiből hozzá teszi, rosszúl lett az ő dolga. Jobbítsd meg vélekedésidet, és mindenek meg-tsenvednek. A' mint hogy meg-kötjük a' dühösködöt, hogy senkinek ne ártson; szintén úgy zabolázd-meg képzelődésidet, hogy hamis ítéletek által el-ne nyomja elmédet. Ez mint-egy meg-szelídíthetetlen tenevad el-ragadja magát, és mindenütt a' hol néki tesz nagy szabadsággal bé-nyargalja: Ez

egy

egyszermind fetségő-is, futosó, a' nyugodalmat el-nem szenvedhető, a' dolognak újságán örülő, és semmi meghatározást nem esmérő. Annakokáért erre a' böltseségre nagy gondot tarts, hogy azt kézen fogva tartsad, megkölsed, és egy helyre szegezd, hogy a' te gondolatid, 's elmédnek végezési a' vélekedéstől ne függesztesenek-fel. Valamellyek elméd kívül vannak, mind azok nem tartoznak te reád.

2. Tenéked akarmi jőjön elmédre, vizsgál-meg szorgalmatosan, mellyel mint magaddal beszéllgethets, úgymint: mi legyen azon meg-mezítelenített és mindenektől el-vonattatott dolognak természeti, mellyek az ő tulajdonsági, mi vége, mellyek a' környül álló dolgok, mellyek a' házai: Hogyha te reád néz-é? hatalmadban legyené? vagy nem: másként semmi elő menetelt ne engedj néki, és a' mennyire lehet néki ellene állj. Az Isten hozzád közel lévén, szivednek minden el-rejtetett titkait nyilván látja, és semmi titok nintsen előtte, mellyet szeme által nem lát. Meg-lásd, hogy ő előtte olly dolgokat ne forgass elmédben, mellyeket tisztességes ember előtt szégyennel mondanálj

danál-ki. Legyenek a' te gondolatid
tsendések, együgyűek, tiszták 's min-
den gonofságtól türesek. Ollyak legye-
nek, hogy mihelyen meg-kérdenének,
mit gondolsz elmédben? meg-mond-
hatsz minden szemérem nélkül, vala-
mi belől szivedben lappang. Szégyen-
lyed meg-gondolni, ha szégyenled ki-
mondani. A' rossz gondolatoknak
elmédre való jövetelét el-fogod, ha min-
denkor jó dolgok körül foglalatoskodol.

3. Nintsen semmi olly ártalmára a'
léleknek, semmi nem ellenkezik úgy
véle, mint az alá való oktan állathoz
illendő érzékeny kívánság. Ez a' forr-
ása minden vétkeknek és fogyatkozás-
oknak. Ez az ellenség, mellytől min-
denkoron kell félned 's ellene tusakod-
nod, míg az okosságnak birtoka alá,
(a' mennyire ez életben lehetséges,
nem vettethetik. Soha sem adatik eb-
ben nyugalom, avagy meg-szünetés.
Végzetlenül 's módnélkül kell har-
tzolni; mert az ellenkezőnek se vége,
se rendi nintsen. E' te benned lappangó
főt te magad vagy magadnak ellensége,
hatalmasabb a' Xerxesnek minden sere-
génél. Oltalmazd meg magadtól a' ma-
gad lelkét. Nagyobb erővel fész mag-
gadhoz

gadhoz, mint a' városokhoz: magad-
nak nehezebben vészted hasznát, mint
egyéb dolgoknak. Azt töled nem ki-
vánom, hogy tellyességesen el-vegsd
magadtól a' gonosz kívánságokat 's in-
dúlatokat, hanē azokat igazgatni 's meg-
birni tanuljad. Elég dolgot viszen vég-
hez az okosság, ha azokat meg-zabo-
lázza 's igazgatja. Gonoszak voltak a'
Stoikusok, kik minden indúlatokat, mint
rossz dolgokat meggyaláztanak. Nem
rossz, se nem haszontalan eszköze a'
természetnek. Minden jószágos tsele-
kedetet el-töröl, valaki minden indú-
latokat el-töröl. Soha semmi győze-
delem nintsen ott, a' holott semmi vi-
adal nintsen.

4. Minden bizonyyal nehéz hartz
ez, és kétséges kimeneteli viadal: U-
gyáis az indúlatok velünk együtt szület-
tetnek, és az okosság azután lok eszren-
dőkkel következik, mikor már ama-
zok uralkodnak, és az akarat ellenkezés
nélkül ő nekik engedelmeskedik, a'
jonak színe alatt haszontalan gyalázta-
tik-meg: míg az okosság idő haladás
után, úgy egyszer 'smind a' izemmel
való látás erőt vévén, a' magok jussát
az uralkodásban észre vegyék, és az
indúla-

indulatok kegyetlenségének ellene állani igyekezzenek: Jollehet a' természetnek első indúlati meg-jobbíthatatlanok; mindazonáltal magadra nagy szorgalmatossággal kell vigyáznod, és mihe-lyen meg-háborítottól, ottan az okossággal, mintegy zabolával azon indúlatosságodat meg-tartóztatnod. Könnyebb a' kezdetnek ellene állani, mint az erőszak-tételt igazgatni. Hamar is dön el-éred az elmédnek nagy tsendességét, ha minden türhető dolgokat meg-szemlélsz, minekelőtte meg-lennének; hogy tégedet az ellenség kézfén találjon: Késő leszs, ha kárvalásod után készítettik elméd az orvos-ságokra. E' felett keveset tselekedni's szólani tanúlj-meg. Ugyan-is, ha azokból, mellyeket nagy mértékben szólaszs és tselekeszel, ki-vefszed a' szükségteleneket, kevesebb háborúságát érzed elmédnek. Ne-is mondd azt, hogy e' kevés, e' semmit sem használ: Ugyan is az a' leg-nagyobb, bár leg-kisebbnek látsék, a' mi kezdeti a' jószágos tselekedetnek's tökéletességnek.

5. Az ô ember, a' bűnös Adámnak meg-vefszett magvából vévén eredetet, ha úgy gondoltattatik, mintegy élő-fa, annak

annak gyökere léfzen a' maga tulajdon szereteti, a' dereka léfzen a' roszszra való nagy hajlandóság, az ágai léfznek a' fel-háborodott indúlatok. Levelei helyett léfznek a' vétkes formák, gyümöltsei, a' tselekedetek, szók, gondolatok, mellyek az Isten törvényével ellenkeznek. Hogy annakokáért, a' meg-vefsztegettetett indúlatoknak ágai, levelet ne hozzanak, vessed a' törsökre a' tejszét, és a' magad tulajdon roszsz szeretetét vágd-ki. Ha ezt ki vágod, az alább való roszsz kívánságoknak minden ágait egyszer'smind vágod-le. Ugy vágod pedig ki, és tövestől úgy szaggatod-ki, ha magadat meg-utálad, ha igazán el-hiteted magaddal, hogy ezer közzül is alig találhatik olyan alá való, mint te, a' ki semmi kiváltképen való ajándékkal meg-ékesítettett nem vagy, és hogy minden tudománytól's jószágos tselekedettől üres vagy: ha az emberek kedvekből való ki-eséstől, és azoktól való meg-utáltatástól nem félsz: ha akar minémü meg vigasztaltatástól és haszontól könnyen meg-válhatol: magadat meg-tartod, ha jól tudsz gyü-lölni, el-vefszed, ha roszszúl szeretiz.

XIII. R E SZ.

A' szeretetről: mi legyen annak természetű, mellyek az okai, mellyek a' gyűmöltsei. Az ellen való orvososságokról. Ezekhez adattattak némelly dolgok a' gyűlölségről.

1. A' szeretet a' jónak tetfzése, tudni illik az, az első bé-öltattatása, mellyel fel-indúl a' kívánság, a' midőn a' meg esmertetett jó nékie tetfzik. Ez által ragasztott együvé ez egész világ; de ha ez oda lészén, jollehet az előtt az indulatok közt első vólt, a' többtől igen könnyen meg győzettetik. A' jó szeretet oda igyekezik, a' honnan eredetet vett, ahoz a' jéhoz közelít, melly a' legfövebb jutul származik. Visgáld-meg életedet, és a' meg visgálásnak különös mérő serpenyőjébe tégyed a' te szivedet. Vigyázz reá mitsoda szeretet haladja felül a' többt: Ugyan-is az, a' mi a' szeretetnek mérő serpenyőjében többet nyom, az Istened lészén, mellyet te tisztelsz. Azért parantsolja Isten, hogy ötöd egész szivedből szeretnéd, megelőzni kívánván elmédnek indulatit; ugyanis a' mit egész szivedből szeretsz, azt mint Istent úgy tiszteledd.

2. A' szeretetre hajtogatnak tégedet a' joságon és szépségen kívül, az egyenlő szeretetnek némünémüsége, és az erkölcsöknek 's elméknek megegyezése: e' kívül a' külső emberség, szorgalmatosság, nemesség, tudomány, az elmének ferénysége, és egyéb ékességei a' testnek s' az elmének. A' szeretet, mágnes-köve a' szeretetnek. A' mellyhez ha joakarát járúl, már kételenítettik a' szeretetet viszszaadni az, a' ki az előtt nem akart szeretni. Vannak némelly dolgok, a' mellyek természet szerint vonnak a' szeretetre; ugyan-is a' kiknek elméjek világosabbak, szivek melegebbek, vérek vékonyabbak, és a' kik könnyü és engedelmes természetűek, hajlandobbak a' szeretetre.

3. Nagy a' szeretet hatalma: a' szeretet dologgá változtatja a' szeretőt. Némünémü magából való ki-menetel a' szeretet, némünémü magától való el-távozás, némünémü önkényén való halál: Távol vagyon magától minden, valaki szeret; magárúl semmit nem gondolkozik, semmi gondot magára nem visel, semmit magáért né tselekeszik, és hanemha a' meg-szeretett dolgotól

logtól foglaltatott-el, másutt sohol lintsen. Oh melly boldogtalanúl szeret az, valaki az Istent nem szereti! Ugyan-is semmiképen nem lehet a' szeretett dologban, mind az, valaki a' földieket szereti, a' mellyek nem elégíthetik-meg a' lelket; mivelhogy mind azok végesek, hijábavalóság és a' halál alá zárattattak. Valaki pedig szereti az Istent, az Istenben vagyon, és ha magában élni megszünik, él abban, a' kiben mindenek élnek, a' ki-is a' mi közepünk és el-tserélhetetlen fővebb jonk. Az emberi szeretet erőszakos és keserű, az Istenes mindenkor alázatos és tsendes. Azt gyötri a' kemény indulat, ebben nintsen mással együtt valo szeretet: az attól fél, hogy más azont ne szeresse, e' pedig azt kívánja, hogy mindenek azont szeressék. Azért ha magadat szereted, az Istent is szereted: mert ha ötet szereted: magadnak használ. nem önéki. Az ember meg-változhatik 's elveszhet: Az Istent soha el-nem tévesztheted, hanemha oda hagyod.

4. Hogy az a' szeretet mellyel barátodat szereted, tiszta legyen, attul az emberi okoskodásnak, gyönyörűségnek, hasonlóságokait vesd-el, és

tsak

csak azokat keresed, a' mellyek a' kegyességben és szentségben állanak. A' joságos tselekedetnek veszedelme az olyan szeretet, mellyet Pláto szereteti-nek hívnak, melly felől azt költötték, hogy a' testnek szépségének tekintetül kellefsék a' léleknek, az Istennek szépségének meg-gondolására fel emelkedni. Az ékes ábrázatnak meg tekintése, a' meg tapasztásnak bújaságát ébreszti-fel beűnk; és az a' mi az ember szeméből ki mégyen, akar világosság legyen, akar onnan ki folyo villám, a' veszti-el az embert és mint egy el-olvasztja. Jobb a' láb-bal valo botlás, mint sem a' izemmel való. Felette igen nehezek pedig a' szeretnek orvosságai, mivel hogy fanyargattván inkább gyötör; és hanemha a' kezdetinek állasz ellenébe, lassan lassan úgy mégyen elő; hogy hamarébb meg-érzed magadban a' szeretet, mint sem tanáskozol magadban a' szeretetről. Hogyha pedig a' kezdetinek állasz elibe, könnyebb lesz a' meggyógyulás. Egyéb dolgokban is kell az elmét gyakorolni, mellyek szorgalmatosságot öntsenek belénk, és a' meg-szeretett dolognak emlékezetit elménkből ki üzzék. Annakfelette a' kedves testnek minden izgatása

E

távozt

távoztatsékel: mert semmi nem újul hamarébb 's könnyebben meg, mint a' szeretet; melly ha egyszer elfoglalt tégedet, úgy annyira vakmerőképen gyötör, hogy nem más uton távoztatod el magadtól; hanem az időnek lassú orvosságával és a' szeretett dolognak távol létével: mind addig tudniillik, míg meg fáradván el-múlik. Sokakat gyógyított meg a' szemérem, midön fájlalták azt, hogy ujjal mútattattak és a' kölségnek *fabulájává* lettek, és midön meg gondolták, a' dolognak gyalázattal, veszedelemmel, és meg bánáttal tellyes vóltát. Némellyeknek használt, hogy szorgalmatosan meg vizsgálták a' meg szeretett dolognak gonoszait és alkalmatlanságát; tudniillik azokat, a' mellyek annak ditsőségét, és szerelme-tességét meg kisebbítanék. Ezek után szükségesebb lészén, hogy szeretetedet Istenre, a' jóságos tselekedetre, az örök jutalomra fordítsad, azokra tudniillik, a' mellyek igazán szeretendők; hogy a' jó szeretet, a' rossz szeretet ki üzze, és az embernek nemes lelke, a' földnek alávaló szerelmében meg-büszködni szégyenlye-meg. A' rossz szeretetek a' jó erköltsöket meg-vesztegetik.

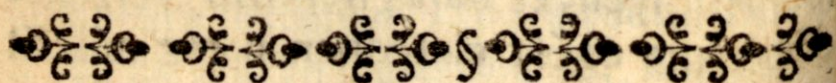
5. Min

5. Mindeneket egybe kötött a' természet egynémimű szerelmes kötéllel: E' gyűjti öszve és egybe köti a' tsillagoknak seregét az égben, a' repeső állatoknak fokságát az égben, a' barmokat a' legelő mezőben, az apróbb barmokat a' hegyekben, a' vadakat az erdőkben. Ez a' szent szövetség és egybe köttetés tsak egyedül az egy gyűlölség által rontattatik-el: ugyan-is a' mint a' szeretet az egyességre, úgy a' gyűlölség a' meg-özlattatásra igyekezik. Könnyen alá feküsznek ez indúlatnak a' restek, félelmesek, és a' gyanúsok, kik mindenfelől a' kártól féjnek. De még némelly emberek ollvak-is vannak, hogy mindeneket gyűlöljenek, kik mint a' kegyetlen madarak, még a' magok árnyékát-is útálják. Ha illy természetű ember jö te elődbe, nem gyűlöléssel, hanem szánakozással légy hozzája. Mint a' küszködésben el-kerülőd könnyen, és harag nélkül a' veszekedőt: úgy egész életedben harag nélkül el-távoztatsad azt, a' ki te veled ellenkezik. A' gyűlölséget pedig meg-zabolázod; ha fel-serkented elmédet a' szeretetre, valamelly jónak meg-gondolása által, a' melly abban, a'

E 2

kiben

kiben gyűlöltetik vagyó. Nem léssen te benned semmi helye a' gyűlölségnek, ha mindeneket jóra magyarázsz. Annak utánna alkalmaztassad azoknak gyűlölésére, a' mellyek azt méltán meg-érdemlik; a' minémü a' bűnnek rútsága, és az örök kárhozat. Ha más dolgokra fordítod gyűlöléseidet, nem azt, a' mellyet meg-gyűlöltél; hanem magadat sérted-meg, és el-veszted. Ugyan-is, ha még ellenségedet-is szeretned parantsoltatik, kit külömben gyűlölnöd kellene? ki kell tenéked az egy igazsággal élő közönséges társaságból menni, hogy olyat találj, a' kit méltán gyűlölhess. A' természetű dolgok felett nagy roszsz az, a' mellyre csak egyedül igazán öntethetik-ki a' harag. Ha pedig az embert kellene tenéked gyűlölnöd, senkit sem úgy, mint te magadat: ugyan-is, senki tenéked annyit nem ártott, mint te magad.

XIV. R E SZ.

A' kívánságról, és el-kerülésről: mit kell kívánni, 's mit kell el-kerülni.

I. Bölj

I. **B**oldog az, a' ki Istennek alája vettetett, ki felette sokat nem kíván, ki magát a' dolgokhoz alkalmaztatja, ki azt mondja: Vajha Isten engemet egészségben meg-tart, vagy betegséggel látogat, ha gazdagsággal áld-meg, vagy szegénységgel vér-meg, vagy bujdosásra juttat, vagy helyben lakással szeret? Mind a' kettőre kész vagyok. Ha vagy egyszer azt mondod: vallyon mikor érek oda? vallyon mikor vészem. azt-el? nyomorúlt léssesz; mert ha azt kívánod, a' mi kívülötted vagon, örökké való szorongatással kinoztatol, és mintegy kerekded munkán örökké futsz utánna; de soha el-nem éred. A' magad hatalmában vannak itéletid, gondolatid, indúlatid, és mindennémü tselekedetid: Azon kívül való a' test, a' gazdagság, a' ditsőség, a' méltóság, és mind az, valamit magad nem tselekezel. Ezeket senki-is meg nem akadályoztathatja, se meg-nem tilthatja. Ezek mind idegen dolgok, és szövevényesek; annakokáért ezeket egyáltalában ne kívánjad, avagy csak úgy; hogy meg-tudd, hogy mind ezek mások akaratjától függenek, és hogy te veled sokáig nem lehetnek:

E 3

mert

mert arra kényszeríti őket az ő állapotjuk. Nintsen tsak egy külső dolog-is kívánatos, mert ugyan-is: el-múlik ennek a' világnak minden formája. De ha mindenek, a' mellyekkel birtsz, kívánságod szerint lennének-is, kételen, és tájdalommal hagyod-el halálodban. A' belsőkre nézz, belől van a' jónak kútfeje, melly örökké buzog, ha örökké áfod.

2. Ez az egy volt a' Régi Böltseknek böltésesége; úgymint: kik a' szerentsének hatalmából ki-vétetvén, még a' testnek irtóztató kinnyai lőzött-is, a' böl dog lelkekkel a' böl dogság felől vetélkedtenek: ugyan-is midőn az emberi tehetségnek Istentől tétetett határit szemlélnék, egyátallyában el-hitették magokkal; hogy semmi egyéb a' gondolatok, és az indúlatok felett ő reájok nem tartozik. Annakokáért, olly szabados uralkodást nyertenek ennek meg-gondolása által azokon; hogy-nem valami bizonyos ok nélkül, tsak egyedül magokat gazdagoknak, hatalmasoknak, böl dogoknak lenni hiresítették. De a' szüntelen való gyakoroltatás igen meg-kivántatik, hogy a' kívüled való dolgokat, úgymint: a' mellyek

lyek ingyen sem tartoznak te reád, meg-útálni tanuljad. Ha pedig azt eléred, soha a' kívülötted való dolgoknak szükségén nem bánkodol: valamint hogy azon nem bánkodol, hogy a' Pogányoknak Királlya nem vagy, avagy hogy a' repülésre szárnyad nintsen. A' mellyek kívülöttünk vannak, semmiben nem tartoznak azok mi reánk.

3. Ezzel a' zabolával kell meg tartani a' kívánságokat, mellyeknek ha hártart nem vetisz, soha bé-nem telik telhetetlen elméd: és valamit annak kedvéért gyűjtesz, nem vége léfzen kívánságodnak; hanem a' nagyobbaknak grá ditsa, és ingerlője. Semmi féle nedves-séggel nem elégszik a' meg, kinek belső részei meg emészto hévséggel gyötrettetnek: ugyan-is nem a' szomjúság annak az oka, hanem a' nyavalya. E' dolog történik azokon, kik magok kívánságát az okosságra nem vonják, a' mellynek bizonyos végei vannak; hanem a' roszfzra, és a' bujaságra, mellyeknek szabadságok véghetetlen és ki-me-ríthetetlen. Soha semmi kedvetlenségeket nem érzesz, és kívánt dolgaidnak fogyatkozása nem lesz; ha termé-

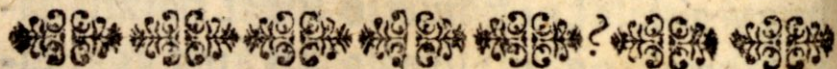
szet szerint való határodiban tartod magadat: Ha pedig ezt a' határt által hágod, még a' nagy kintsek között-is szegény léfzsz. A' kívánságnak eleget soha nintsen, a' természet pedig kevés-sel meg-elégzik.

4. Emlkezzél meg, hogy ez életben úgy vigyázz magadra, mint a' lakodalomban. A' melly étkek felhozattatnak, és te elődbe tétetnek, kezedet emberségesen ki-nyújtván, egy résztséket végy magadnak: Ha már tégedet meg-haladott az, a' ki az étket viszi, ne tartóztasd-meg őtet: Ha még közel hozzád nem-érkezett, felette igen hosszsan ne bostásásd kívánságodat; hanem várd-el, míg hozzád érkezik: Így, ha a' gazdagságok aránt, a' méltóságok aránt, és egyebek aránt, mellyek te kívülötted vannak, ilyen indúlattal viseltetel, méltó léfzsz a' szentek vendégségére, és azzal az elmédnek bátorságával élsz, melly téged minden szerentsétlenségek felett fellyebb valóvá tészen. Hogyha azokat, a' mellyek néked fel-mútattatnak, meg-útálod és el-nem vészted, nem tsak együtt vendégeskedel a' szentekkel; hanem minden ő bódogságoknak részese lé-

sé léfzsz, és még itt e' földön azt a' bódogságot kezded meg-kóftolni, a' mellyel ők az égben élnek. Magad i-téleti szerint bódoggá teheted magadat, ha semmit ollyat nem kívániz, a' mi kívülötted van. De kitsoda a' bódog? a' kinek mindene van, valamit akar; van pedig annak mindene valamit akar, a' ki nem akar egyebet, hanem tsak azt, a' mi tőle meg-lehet.

5. Sok dolgokat kerülünk, és irtó-zunk tőlök, mint ártalmasoktól, és ellenkezőktől, mellyek mindazáltal hasznosok. Ugyan-is gyakorta meg-esik, hogy a' léleknek felette sokat használjanak azok, a' mellyek a' kívánsággal ellenkeznek. A' mellyek ártanak, azok tanítanak. A' halál, számkivetés, szegénység, gyalázat, dolog, nyavalya, és egyéb effélék, a' mellyek hatalmában nintsenek, se nem roszszak, se te reád nem tartoznak. Annakokáért ezeket nem-kerülöd, sem tőlök irtóznod nem kell; hanem ezek felől való itéleletedet teddle: Mind ezeket *Socrátes* áll-orczáknak mondotta: Ugyan-is mint az áll-orczák el-ijesztik a' gyermekeket; jóllehet abban a' külső ábrázatnál egyéb i-jesztő nintsen, úgy történik szintén a' dolog

dolog körül, hogy azokat nem úgy, a' mint vannak; hanem a' mint tetszenek szoktad elmédre venni. A' halál mitsoda? áll-orcza. Lásd-meg, melly édes lött legyen nem csak a' szenteknek és a' jeles jóságos tselekedettel felékesítterett férjfiaknak; hanem még a' Pogány Böltseknek-is. Mi van tehát irtóztató a' halálban? A' vélekedés. A' halálnak félme irtóztató, de nem a' halál. Azont találod egyéb dolgaidban is, a' mellyektől irtózni szoktál. Jobbitsad-meg ítéletedet, és nem találsz egyébbet, a' mitől irtóznod kell a' véteknél.

XV. R E SZ.

Az örömről és somorúságról. A' jó embernek min kellesték örülni. Nem somorkodik az, a' ki mindeneket el-tátott. Külömb külömb féle orvosságai a' fájdalomnak.

1. **U**Gy kell örülnöd, hogy a' te örömedben a' szemérmesség kitesés, és hogy elméd annyira elvonattasék; hogyha kívántatik, az örömről a' somorúságra könnyen által ne mehessen. Az Ur Christus nem a' neve-

nevetöket mondja böllogoknak; hanem a' firókat. Ugyan-is telette disztelenné téfzi a' keresztyén embert, azt a' ki magát az örökké valóknak követőjének lenni hirdeti; ha a' testnek és a' léleknek ennyi fok vezedelmi között, a' szomorúságoknak illy fok és nagy okai között, a' bolondoknak szokások szerint, és ha a' veszendő dolgokon örülnéd. A' földi dolgok felett jára' gyönyörőség, és a' mellyeket mi öröme-nek hívunk, gyakorta azok a' szomorúságnak kezdeti. De az öröm nem egyébből, hanem a' jóságos tselekedeteknek a' jó lelki isméret szerint való elméretiből származik. Senki nem örülhet; hanemha igaz, erős s mértéketes léssen. Ha azt akarod, hogy soha elmédből ki-ne fogyjon az öröm, azt tselekedd, hogy benned születtesék. Benned születik pedig menten, ha benned lejénd. A' több egyéb vigasztalások gyengék, a' szivet bé-nem tölthetik, és nem mindenkor örül az, a' ki nevet. Szoros dolog a' valóságos öröm, és csak a' jó lelki isméretből származik, a' tisztességes tanáts tartásból, az egyenes tselekedetekből, a' gyönyörőségeknak meg-útálásából, és az élet-

nek tsendesen való folytatásából. Ez a' jóságos tselekedetnek igaz törvénye: Hogy igazán örülj, fokáig gyászolj.

2. A' szomorúság, a' jelen való gonoszt vagy valósággal, vagy vélekedéssel, az elmének egy néműnémű megháborodásával's nyughatatlanságával újtalja-meg. Szoktunk pedig gyakrabban nem a' dolgok miatt; hanem azok körül való vélekedés miatt gyötrettetni. Nem a' dolgokat visgáld-meg minéműek legyenek, nem a' izolgalatokat, nem a' szántó földedet, nem pénzedet, nem foglalatosságodat; azt vedd inkább elmédre, mi légyen itéleted azok aránt. Ha midön gyalázzattal illetted, hogy pénzedtől meg fosztattatol, hogy megveretteted, hatalmadban egyik fintsen; de hogy ezek felől jól itélj, hogy ezek nem mindenkor gonosz dolgok; hanem gyakorta hasznosok, hatalmadban vagyon. Soha nem szomorkodol, ha a' jelen való fájdalomtól el-vonattatott gondolatodat oda fordítod, a' holott vannak az igaz's valóságos örömek. A' jó emberen semmi gonosz nem esik, nem hogy ne érezné, hanem hogy meggyözi. Ugyan-is minden változásokkat úgy szemlél, mint a' békéséges türesnek

resnek gyakorlásának alkalmatosságát, mintegy eszközt az Isten irgalmasságának, mintegy útat az örökké tartó ditsőségre. A' jó ember mondattathatik nyomorútnak, noha a' nem lehet.

3. Valami lehetséges dolog, azt úgy nézd-el, mint jövendőt. Így minden gonoszoknak reád való rohanását meglágyítod, a' mellyek az el-készültekre semmi újságot nem hoznak: a' bátraknak és mindenben jó előmenetelt váróknak jó ki menetelek leszen. Mi leszsz belöle, ha a' te dolgaidnak felét el-vegye a' szerentsétlenség? mi leszsz, ha mind egészlen-is? mi leszsz ha házad megég? vetésid meg-égnek? barátid el-hagynak? mi leszsz ha betsületed vezedelemben torog, és ha méltóságodból a' rossz nyelviek miatt le-vetteted? Akár nyavalya, rabság, romlás, tűz, ezek közzül egyik fintsen hirtelen dolog a' bölts előtt. A' kövekezendő nyomorúságokat mindenkoron nyilván való dolognak tartja, és a' fájdalmat azon való fok gondolkozással úgymint, más, a' nagy türéssel meg enyhíti. Minden meg-történt. Vallyon mellyek azok a' gazdagágok, mellyeket éhség, kol-

E 7 dulás

dulás csak hamar hátmegül nem követné? Mellyik az a méltóság, mellyet gyalázat és leg alább való meg-útáltatás nem követett volna? Van-e olly ország, mellynek vezedelem valaha nem készített? Vallyon a Jobbágyi parantsolatjától a Hóhér által el-vágtatott Királyi nyakat hallatlan példára nem látott-e ez az idő? Nem-is felet-tébb távol való határral állanak ezek egy mástól meszfze: csak egy óra a közü a gazdagságnak és a szegénységnek, az udvarnak és a kunyónak, a Királyi székeknek és a kardnak. Tudd-meg azért: hogy minden állapot változandó, és valami máson meg-történhetik, te rajtad-is meg-történhetik. Az ellenkező szerentsét könnyen el-kerülheti, valaki szüntelen várja.

4. A' jóságos tselekedet magát ki-nem mutatja, midőn az élet szerenségen tolydogal. Annak mennyiségét, 's tehetségét a' békeféles türes mutatja-meg. Az Apostol azt mondja: tsudá-vá lettünk Isten 's emberek előtt. Imé pediglen a' méltó tsuda, a' mellyre nézzen a' maga munkájára figyelmező, Isten! imé az Istenhez hasonlatos pár, az erős férfij az ellenkező dolgokhoz szabattat

battatott, magan és minden nyomorúságokon győzedelmet vévő! A' tsendes tenger, és az engedelmeskedő szél, a' Gubernátornak hajós-mesterséget nem mutatják-ki. A' ki soha meg-nem kísértetett, mit tud az? Azt mondja valaki: óh melly boldogtalan vagyok én, mivelhogy a' történt rajtam! De te boldog vagy; mivelhogy rajtam megtanúlhattad magadat. Ugyan-is ehez hasonló dolog akarkin meg-elhetett; de nem minden izemléhette fájdalom nélkül. Annakokáért az ellenkező ki-menetelekben könnyen ne hagy el magadat: ellenben pediglen állandó helyre helyheztesd magadat, és valamimű tereh reád esett, könnyen szenvedjed: mert ha az első ütközetet meg-rontod, meg-ládd, hogy mind ezekben semmi irtoztató dolog nem marad a' vélekedésen kívül. A' mellyek a' természetből vészik erejeket, ugyan azt zont mindenekben meg-tartják; de a' szegénységet, gyalázatot, boszszúságokat és egyebeket, mellyeket a' köfség nagy gonoszoknak itél, sokan ingyen sem érzik meg: annakokáért nem a' természet szerint esik ezek miatt való meg emésztetés; hanem az el-fordult véle-

vélekedéstől léssen. Miért hazudsz magadnak? minden nyomorúságot a' türessel könnyüvé teheted. Minden fájdalom könnyü, ha ahhoz semmit nem ragasztott a' vélekedés. Távoztasd-el, hogy gonoszidat nagyobbakká ne tegyed békételenségid által. Olyan szegény akarki, mint a' minémünek magát alítja.

5. Minden fájdalom idővel kisebbedik-meg, és bár meg-átalkodott nyavalya legyen; mindazáltal annak fájdalmát az idő vészti el 's gyengíti-meg: Akarnál-é olly napra fel-virradni, mellyben a' gyász akaratom ellen is el-múlnék, avagy magad akarsz-é véget vetni a' keserűségben? miért hogy jó eleve meg-nem előződ azt, a' mit a' keszszas idő hoz magával? Ambár szorgalmatosan meg-örizzed szomorúságot, mindazáltal te töled el mégyen: ugyan is semmi féle dolog hamarébb gyűlötségbe nem mégyen, mint a' szomorúság, melly ha új vígasztalet talál, a' régi meg-nevettetik. Ha a' nyomorúság azon való fájdalommal győzöttetik-meg, bár minden napjaid gyászban teljenek-el, éjszakáidat álomnélkül emészte-meg a' szomorúság, kezeidet melyed;

melyedre kultsoljad, és magát a' nevedni 's elő-menni kívánó fájdalom, minden kegyetlenségnek nemeiben gyakorolja-is; de ha könnyhúllatásid ha szontalanok lejéndenek, ha semmi fárassal meg nem enyhítettik az ellenkező gonosz, tanul-meg a' magad igazgatását, és minden ellenkező gonoszoknak meg-mozdúlhatatlan állhatatossággal állj eleibe. Gyalázatos hajós-mester az, kinek kezéből a' hab kireagadta a' kormányt, ki a' veszedelemben forgó hajót, a' szélvésznek bortsította: De ellenben dicséretre méltó az, kit a' hajó-törés közben a' kormányfzeg tartásban, és a' habokkal való küszködésben borított-el a' hab.

XVI. R E SZ.

A' reménségről és a' kétségbe való esésről. Mind a' kettőt hogy keblesek kormányozni.

1. **A'** hazug és hijába-való reménség olyan, mint a' vigyázónak álma, hanemha Istenben helyezettetik, a' kinek meg-gondolása által minden nehézség meg-győzöttetik. Miert győrtette-

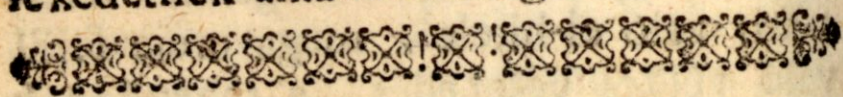
rettetel a' következendő dolognak várása miatt, és nagy mezfzére miért botsátod gondolatodat? Semmit nem reménlel, ha semmit nem kívánl, ha minden földi dolgokat meg-útál. Senki nem reménli azt, a' mit meg-útált: Jóllehet a' reménlett dolgok soha mag-nem tsaltanak-is, jóllehet könnyen hozzá juss a' reménlett dologhoz, mindazáltal míg valami reménség táplál tégedet, mind addig szorgalmatos léfzész és magad fölöl bizonytalan, és kettős dolog közzé helyezettetett. A' minthogy a' hozzá járúlhatatlan 's járatlan helyekre fel-nem mégy: úgy elmédben nem kell reménlened azokat, a' mellyek hatalmadban nintsenek. Minden nyomorúságnak fundámentoma az: ha az akarát meg-fogyatkozott abban, a' mit reménlett.

2. Gyakorta rá kell emlekeztetni az elmét arra, hogy mind azok, a' mellyek kívülötte 's környülötte vannak veszendők; és tsak egy czérna-szálon állók. Miért felejtet-el állapotodat? Halandóságban születettél: e' mái napról semmi ígéreted nintsen, sem erről az óráról. Hátad megett áll a' halál: valamid van, költsön vetted. Azok-
kal

kal való élés engedtetett tenéked, mellyeknek idejeket, a' mindenek felett való igaz Bíró mérfékeli-meg. Annak intésére mindeneket panasz nélkül vizsgálza kell adnunk. Rossz adós az, a' ki a' hitelt adót megfizidalmazza. Semmi azért az ég alatt az, a' mit lehetne 's kellene reménlened. Tsak egyedül az az igaz reménség, a' melly az igaz és valóságos jóról formáltatik.

3. A' kétségbe való élésnek okai, úgymint: a' restség, az elmének magát el-hagyása, a' nehézségeknek felet-tébb való el-hitele, maga ereje fölöl való vétkes vélekedés, a' tehetségnek és szorgalmatosságnak meg-fogyatkozása. Meg-győzöttetik ez, ha fel-éberesztetted elmédet azoknak példájokkal, kik bár leg-nagyobb szorongattatásban helyezettvén vóltak-is; de még-is minden akadályokat jelesen fellyül haladtak. Kezdd hozzá, és vidd elő magadat, Isten az, ki a' tselekedőket megsegíti; és ha mi annakelőtte nehéznek látszott, könnyebb léfzen, ha aziránt való hamis vélekedésedet le-téfszed. Valami történik rajtad, mind az, öröktől fogva el-végeztetett. A' pedig vagy úgy történik rajtad, hogy természet szerint

szerint el-vifelheted, vagy másként: Ha az első szerint leszsz, kétségbe ne esél, viseljed: Ha másként, úgy se esél kétségbe: mert akarmi legyen az, hamar vége leszen mind annak, mind pedig tenéked véget vét. Könnyű dolog az, a' mit el-hordozhatsz; Rövid az, a' mellyet el-nem hordozhatsz. De emlekezzél-meg, hogy sokakat könnyebben el-vifelhetnél, ha azokat mint hasznosokat és illendőket, úgy szemlélnél. A' nyomorúság a' jóságos tselekedetnek alkalmatossága.

XVII. R E SZ.

A' félelemről: melly hijába-való legyen és mi módon győzettesék meg.

A' vakmerő bátorságot el-kell távoztatni. Ismét némeltyek a' haragról.

1. **A'** halandó embereknek nagyobb része, ha semmi gonolz nem éri-is őket, se pedig a' nyilván nem leszen meg; mindazáltal magában felforr, és tétova bújdosik, és magának szerentsétlenséget vagy költ, vagy szaporít. Az emberi hitel adás koránt sem

sem talál annyi gyötrelmet, a' mennyit szenved a' következő dolgok miatt szorongattatott elme; a' melly felette igen szorgalmatoskodik azon, hogy a' jelen való jokat el-ne bocsássa, avagy hogy a' jelen való veszedelmek rajta ne történjenek. Sok gonoszak, mellyek nem lennének, léznek, mivelhogy azoktól félünk. Mit használ néked időnapelőtt kinzattatnod; és hijába való vigyázással nyavalyáidnak elibe állani? Avagy szükség-e tenéked azért mindjárt szegénynek lenni, hogy valaha még a' lehetsz? Bolondság embernek magát a' hír hordóra bizni, és midőn semmi jelek nem látszanak, a' mellyek a' gonolzt ujjal mutatnák, hazug képzelődéssel el-ijesztetni. Gyakorta a' hazug vélekedés miatt meg-tsalattatván, a' kétséges szót roszszra magyarázod. Gyakorta a' méltóság ellen való vétséget nagyobbak tartod a' valóságnál, és nem azt gondolod, mennyire haragszik ő, hanem mennyire legyen szabadsága a' meg-haragudottnak: De mind ezek a' félelmek hijába-valók; és annális inkább meg-háborítanak, hogy hijába valók. Ugyan-is a' valóságos dolgoknak vagyon módjok: Valami bizonytalan;

talanságból származik, vélekedésre és a' félelmes elmének szabadságára biztatatik. Keveset különböz, akar szenvedjed az ellenkezőket, akar várjad, hanem hogy a' fájdalomnak módja legyen, a' félelemnek nintsen. A' mennyi rajtad történt, azon hátkodol: azon félsz, mennyi eshetik rajtad.

2. Ha akarod, minden félelmedet le vetkezni, hogy valamitől félsz, rajtad ne esék, mind azt úgy tartsad, mint jövődöt, és azt a' gonoszt magadban mérsékelj meg, és félelmedet a' szerint intézzed: kétség kívül meg érted, hogy nem valósággal, hanem csak vélekedéssel, nagy az, a' mitől félsz. Vallyon eshetik é nehezebb dolog rajtad, mint hogy ha számki-vetésbe küldtetted? tömlöczbe vitetted? Vallyon kell-e a' testnek fellyebb félni azon kívül, hogy meg-égettetik, és el-vész? Mind ezeket vedd ki elmédből, és az igaz valóságos félelemre vonjad a' magadét: elég hitetlen embereket találj, kik mind ezeket meg-útálták. István még a' kövek között is tsendes lélekkel könyörög az Istennek. Lörincz a' lángok között vígádoz, és a' kegyetlen kínzóra ugrádozik: önkényén még

gyen a' meg-gyújtatott tűzbe az Apollóniai szüz. Katzag a' mosárban vas pörölyökkel megtörettetett *Anaxarchus*: *Socrátes* a' mérges büröknek pohárát örömmel iszja-meg, és *Critiára* köszöni. Mit félsz a' tüztől, és a' körülötted álló, irtóztató hóhéroknek foksgától? Az alatt a' pompa alatt lappang a' halál, a' mellyet sok gyermekek, sok leányzóknak örömmel vettek-el. Vond-el a' dolgoktól a' zürzavart, vond-el a' személyt, és mindenikének add-meg az ő orczáját: semmi irtóztatót abban lenni nem találj, az egy félelmen kívül. Mi rajtunk idősebb gyermekek, ugyan azon történik, a' mi a' kisdedeken: Ezek a' kiket szeretnek, a' kikhez szoktak, azokkal játszanak; ha pedig irtóztató ábrázatú embert látnak, meg-félemlenek. Te pedig a' gyermekeknel alább való vagy, olly nagy hiába-valóságra értél, hogy nem csak a' fájdalomtól; hanem a' fájdalomnak még csak árnyékától is és a' hirtelen való meg-ijedéssel kízzattatol.

3. Fordítsad-el elmédet a' magános okokról a' közönségesekre: mondd azt, hogy tenéked halandó 's romlandó tested vagy, és hogy az, sok nyavalyáknak,

nak, 's a' halálnak-is alája vettetett. Mondjad magadnak is: már az előtt régen tudtam, hogy sok ellenkező dolgok törnek reám. Annakokáért most mitől félek? Ha meg-betegszem? A' léleknek idveiségére szolgál a' testnek betegsége. Szegénységre juttattatom? Tsendesebb léfzen és bátorságosabb az én életem. Kintsemet el-vesztem? Ha úgy, azokkal együtt sok szorgalmatos-ságimat, és szüntelen való veszedel-memet. Gyalázattal illettetem? Ha igazán, annak okát meg-utálom; ha nem igazán, az én lelkem isméretivel magamat meg-vigasztalom. A kivánt dolgot meg nem nyerem? Még a' Királyok sem nyernek mindent-el, valamit kívánnak. Számki vettetésbe küldtettem? Örömeft mégyek, és kedves útazásom léfzen. Még-vakúlok? Sok gonosz kívánságoknak útja azzal bé-vágodik. Rofzszúl szólanak felőlem az emberek? Tsak azt tselekeszik, a' mire érdemes vagyok, a' mint szokták. Meg-halok? Azzal az okkal jöttem e' világra, hogy ebből ki-menjek. De talám a' bújdotásban halok-meg? Egy föld sem idegenje annak, a' kinek nintsen itt maradandó városa. Hát ha

idő

idő nap előtt meg-halok? Nem más, hanem az éfztelen panaszolkodik azon, ha hamarjában ki-fzabadúl a' kötélből, vagy a' fogságból el-botsáttatik. A' halál, számkivetés, gyászok, nem olyak, hogy azoktól úgy kellene félni, mint kinzo szerfzámoktól; hanem azok a' mi halandoságunknak adaji. Bolondság azoktól félni, a' mellyeket el-nem kerülhetfz.

4. Kerüld-el a' bátorságot, és vakmerőképen erőd felett semmihez ne fogj: Ugyan-is senki hamarébb meg-nem győzttetik, mint a' ki maga felől sokat alít. Igen kitsiny a' mi erönk, Isten segedelme nélkül, ő tőle származik-ki minden elégség, minden erő. Származik a' bátorság, kinek-kinek a' maga tulajdon joságos tselekedetének felettébb való betsitől, az ellenkezőknek meg-utálásoktól, a' hirtelenkedő, és a' dolgoknak el-viseelésében szokatlan elmétől. Az, a' ki okosabb, leg-többet fél; ugyan-is, a' maga tulajdon elméjét meg-mérsékeli, szorgalmatosan meg-vifgálván mennyire érjen, 's mennyire nem. A' bátor emberek, midőn itéletek felett való nagy veszedelembe esnek, meg-ütköznek, le-es-

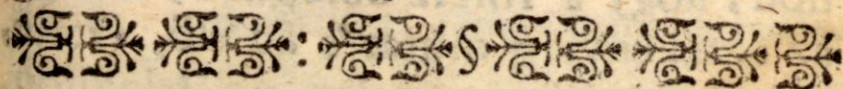
F

nek,

nek, 's meg-lankadnak, későn vévén
eszekbe, melly igen bizonytalanok lé-
gyenek az emberek gondviselesi, melly
haszontalanok az ő gondolati. A' kö-
vetkezendő nyomorúságnak kezdeti a'
vakmerő bátorkodás.

5. Soha nem uralkodik rajtad a' ha-
rag, ha az el-hitt boszszúság aránt va-
lo itéletedet el-vészted. Te vagy a' ma-
gad gonofságára kalauz: te magad
gyűjtöd a' magad veszedelmét. Miért
hárítod a' magad meg-háboríttatásának
okát másra, ha magad magadat hajto-
gatod 's ejted veszélybe? Senki nem
fértettetik egyébtől; hanem magától.
A' mit mondanak a' gyermeknek a'
Dajkák: hanem firsz, el-vészted; ugyan
azont igazábban mondhatod fel-for-
rott elmédnek: Ne haragudjál; ne szor-
goztassad, 's ne panaszkodjál; jobban
lészen az, a' mit akartál. Rendelj ma-
gadnak bizonyos napokat, a' mellye-
ken szánd-el magadban; hogy azokon
semminémü okon meg nem haragszol:
Azután-is egy vagy két holnapok a'
latt azonképen vizsgál-meg magadat,
és meg-tapasztalod idővel, mennyit é-
pültél, hogy katzagásra fakadsz-ki azo-
kon, a' mellyeken annakelőtte meg-
hara-

haragudván elméd-től el-távoztál. A'
tsendes, 's jó erkölcsök, egynek fintse-
nek azok között, a' kikkel élünk olly
kedvesek 's gyönyörűségesek, mint
annak magának, a' ki azzal fel-ékesít-
tetett. A' tsendes elmének az a' java:
hogy mindenkor örül, mindenkor
győzedelmeskedik.

XVIII. R E SZ.

*Az okos léleknek tehetségeiről. Meg-
kell az elmét őrizni a' haszontalan
szorgalmatosságtól. Kiváltképen
mitsoda tudományt kell tanulni.
Melly roßß legyen a' mások erköl-
tsét vizsgálni. A' mások itéletit
meg-kell vetni. Az akaratnak
meg-tagadásáról.*

1. **A**Zért adattatott tenéked Istentől
az értelemnek tehetsége, hogy
ötet meg-ismérjed, és meg-ismérvén,
szeretned; de a' bűn miatt kétképen
sebesített-meg, úgymint. a' tudatlan-
sággal 's vaksággal. Ugyan-is mind az
igaságnak isméréstiben vétkezel, és
gyakrabban mit kellesték tselekedned,
vagy kerülnöd, nem tudod. Annak-
okáért

okaért, a' minémü nagy szorgalmatos-
sággal őriztetik a' város a' dögleletesség-
nek félelmétől, vagy a' vár az ellen-
ségnek meg-szállásától, hogy valaki
tudatlanságból közzülök bé ne menjen;
szintén olly nagy gondot kell reá tarta-
nod, sőt annál-is inkább kell vigyáz-
nod, hogy a' roszsz dolognak, mellyet
az érzékenység mutat 's ad elő, értése,
helyet a' bé-menetelre ne tsináljon.
Ugyan-is a' dolgoknak ábrázatját az
érzékenység adja elő, az, az értelembe
botsátja, és a' meg-ítéltetésre viszi; in-
nen mégyen az akaratra. De az érze-
kenységek mind a' roszszat, mind a'
jót elő adják, 's mutatják: Az elmé-
nek kell mind bé-venni, s mind ki re-
keszteni.

2. Leg elsőben-is tartoztasd-meg el-
médet a' felettébb való szorgalmatos-
ságtól. Miért fordítod elmédet a' hi-
jába-valokra, melly a' valóságos böltsé-
ségre 's Istenre születt? A' hasznos
dologban vagy a' böltsesség. A' mint
hogy a' ki a' mérges füvet meg-köftöl-
ja, hogy annak erejét ki-tanúlja; még
előbb meg-hal, hogy sem annak ízét
érezze: Így, a' kik azokat vizsgálják,
mellyek ő reájok nem tartoznak, e-
lébb

lébb el-rontják magokat, minek előtte
meg-ismélnék azt, a' mit keresnek. A'
haszontalan dolgoknak tudása közel va-
gyon a' tudatlansághoz. A' ki igazán
akar böltselkedni, nem a' vélekedésnek
tanúl; hanem az életnek, és a' tudo-
mányban nem az elmének gyönyör-
ködtetését keresi; hanem annak orvos-
ságát. Akarod-é meg-tudni a' tsilla-
goknak erejeket? Esztelenkedel, minek
utánna meg-tudod, ha nem isméred a'
magad erőtelenségét. Akarsz-é ékesen
és rendesen szolani? Jobb ha hallgatni
tanúlsz. Akarsz-é újságokat tudni?
mi lehet nagyobb újság, mint hogy ha
meg-újítod magadat. Azt tanuld-meg.
Mások fogyatkozását örömeft czáfolod?
Miért nem jobbitod-meg a' magadét?
Nem árt a' historiákat olvasni, és tudni
a' mások tselekedeteit: Tsak hogy e'
mellett tudjad, mit kell tenéked tsele-
kedned. A' két egymással ellenkezők-
nek tetzéseket meg-egyeztetni kedves
dolog-é? miért nem a' magad viszszás
indúlatit-is? Hogyha a' haszontalano-
kat nem keresnéd, könnyen meg-ta-
lálnád a' szükségeseket. A' leg szüksége-
sebb tudomány pedig az, melly tégedet
jóvá téfszen, inkább mint sem tudossá.

3. Miért gyötröd 's kínozod magadat azokon a' kérdéseken, mellyeket gyakorta nagyobb okosság volna meg-ítálni, mint sem reá meg-felelni. Miért hogy vakmerő tanulással igyekezel azoknak tudására, a' mellyeket el-kellene felejtteni ha tudnád-is? De a' mint egyéb dolognak; úgy az olvasásnak telhetetlensége-is gyötör minket. Semmi vége nintsen a' könyveknek. A' könyvtartó helyek tekintetre 's ékességre nézve rakattatnak inkább-meg; mint az olvasóknak hasznára nézve. Tsak a' meg-mútató tábláját-is a' ki-botsáttatott könyveknek alig olvashatod-el egész életedben, ámbár sok esztendőket élj. Azok között elegen vannak ártalmas 's veszedelmes könyvek, elegen vannak az olvasásra méltatlanok; sokan vannak haszontalanok 's tudatlanok, a' mellyeket midön sokáig olvasnál, semmit nem tudsz. Sokaknak olvasásához hozzá-kezdhetisz ugyan, hogy benne valami elrejtetett nagy jot 's titkot lenni ne itélj; De kevéshez és megválogattatotthoz kell ragaszkodni. A' jó elmének megnyerésére kevés könyv és irás kell.

4. Oh halandó embereknek haszontalan

talan gondolati! Az olvasásokon elsárgúlunk, és a' megszámíthatatlan mesterségeken 's tudományokon futtatjuk elménket, mintha sok száz esztendeig kellene nekünk élnünk: Az örök életnek szorgalmatos gondját pedig el-múlatjuk, a' melly nem tudománnyal, hanem jószágos tselekedettel szereztetik-meg. De mi haszna van a' külső Királyok tselekedetinek vizsgálásának, és mit tselekedtek 's szenvedtek egymástól a' népek; mind ezeknek nagy könyvekben való le-írásának? Nem jobb volna-é inkább a' te gonofságodat meg-óltani, mint sem a' másokét a' maradóknak hagyni? A' föld mérés megtanítt tégedet a' föld szélességének meg-mérésére: bár arra tanítson inkább-meg, hogy a' mennyi tenéked elég-séges, azt mérsékeld-meg. A' számvető mesterség, számlálni tanít, és miképen szoktassad ujjaidat a' fősvénységre: Bár inkább azoknak örömmel való el-hagyására, 's meg-útálására taníts-on-meg, a' mellyek illy nagy szorgalmatossággal számláltatnak öszve. A' musika meg-mútatja miképen egyeznek-meg egymás közt a' szók; bár inkább azt mütassa-meg, miképen e-

gyezzen-meg elméd magával, és mitso-
da különös hangot adjon egymástól ér-
zékenységed 's okosságod. Mútaffa-
meg az örvendeteres és szomorú módokat:
mútaffa-meg, hogy a' jó szerentsének
idején nem kell panasz szót ki-botsá-
tani. Ezeknek a' dolgoknak tudását
nem kárhoztatom; de ezeket 's egye-
beket akkor tudod-meg hasznosan, mi-
dön magadat 's utolsó végedet meg-ta-
nulod. Ambár mindeneket tudj: de
ha magadat nem tudod, semmit nem
tudsz.

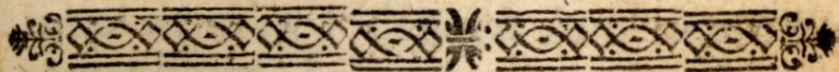
5. Gyalázatos vétek és utálatosság,
a' más tselekedetire gondot viselni, er-
kölsit vizsgálni, és minden dolgait bal-
ra magyarázni. Ugyan-is kitsoda vagy
te, ki a' más szolgáját meg-ítéled?
Az ő Urának áll, vagy esik. Ő a' ki
mindeneket meg-ítél, minden ítéletet
magánál hagyott: Mitsoda vakme-
rőséggel merész az Isten ítélő székibe
ülni? vigyázz magadra, és lelked is-
méretinek rejtekeit vizsgáld-meg. Lásd-
meg azokat a' gonoszokat, mellyek
benned vannak, azokat a' jókat, mel-
lyek nintsenek, és ne-fordítsad szemei-
det a' mások életére. Elég nagy hü-
ségét találod magadban a' gonosznak,
a' mel-

a' mellyet meg-kell zaboláznod, bár
ugyan erős fenyítékekkel-is. Alig lehet
valamelly dolog igazán is-meg, melly
a' meg-vesztegettetett elmét roszszra
ne fordítaná. Még az Evangyéliomok-
kal is visszsa élnek a' hittől szakadtak.
A' Christusnak tselekedeteit káromlot-
ták a' Sidók. A' mint a' fekete sárral
's rosz nedvességgel meg-rakodott te-
ftek, valaminémü ételt bé-vésznek,
abból egészlen tsak sárt tsinálnak; úgy
a' roszszúl rendeltetett lélek, valamit lát,
hall, roszszra magyarázza. A' jó, vagy a'
gonosz szándék téfzi a' dolgot jóvá vagy
gonoszzá: Ezt pedig tsak az Isten tudja,
a' ki a' szivet és a' veséket vizsgálja. Hogy-
ha a' más ember tselekedetét meg-nem
igazíthatod, te reád néz-é az? Avagy nem
szégyenled-é az utálatos dolgokat, az ő
régí félszkekből, mint valami rejtekből e-
lőhozni, 's másoknak szemek eleibe ter-
jeszteni? Miért hogy magadra nem vi-
gyázz, a' ki másoknál alább való vagy?
Magadon töltsd-el átkozódásodat, ma-
gad magadat óltsároljad: vádoljad a'
magad motskosságát, és magadat ítél-
meg: Az Istennek ítéletit el-kerülöd,
ha magadnak kemény Birája léfeszsz.
6. A' minémü okosok vagyunk a'
a' mel-

mások vétkének meg-jegyzésében, abból akarván magunknak okos nevezetet szerezni; szintén úgy gyanuba estünk, hogy mások felőlünk roszszúl ítélnek, vagy szólnak, és hogy mi előttök gyűlötségben és gyalázatban vagyunk. Hogy ezt a' gonoszt vizsgálj, leg elsöben-is a' kívánságot kell meg-mérsékelned, a' mellyel az embereknek kívánsz tetszeni, és ö tőlök nagyra betsültetni. Azután azon légy, hogy még csak a' gondolatját-is annak, hogy mit ítélnek, mit szólnak mások te felöled, ki-vedd elmédből; mivelhogy gyakrabban meg-esik, hogy azok, kikre gyanakszol, hogy rólad roszszúl szólnak, ingyen nem-is gondolkodnak. Mondd azt magadnak az Apostollal: *Ha az embereknek tetszeném, nem lennék a' Christus szolgája.* Mondd azt másoknak: *Nékem leg kisebb dolog, töletek meg-ítéltetnem, vagy az emberi naptól.* Kétség kívül olyan vagy, a' minémü vagy Isten előtt. Az emberek itéleti 's szólása semmit nem ragaszt a' te jószágodhoz, semmit el-nem vészten gonofságodban. Jobb jónak lenni, mint sem láttatni.

7. Akaratod ellen semmi nem léfzen, ha azt

ha azt tellyességgel meg-tagadod, és az Isteni akarattá változtatod. Így élsz elmédnek valóságos békességében és tsendességében. A' mint akarsz úgy élsz, ha meg-tanulod, mit kell akarni: azt kell pedig akarnod, a' mit az Isten akar. Ez, ennek az életnek egyetlen egy boldogsága, azt akarni, hogy a' mellyek léfzenek, úgy legyenek, a' mint Istē akarja, nem a' mint mi akarjuk. Vezet téged az Isten az utolsó végre, a' mellyre rendeltettél, mind kedves, mind darabos, mind szerentsés, mind ellenkező úton. Engedelmeskedjél az Isteni igazgatásnak, és ferényen kövesd; mert ha tusakodol-is, még-is követed, 's hitetlen leszel. Az akarót vezet az Isten, a' nem akarót vonja.

XIX. R E SZ.

A' haszonnal elő menendöknek állapotokról. Külömb-külömb-féle segédi az elő-menetelnek. Az időnek meg-betsülése 's haszna. Az Istennek jelen léte sükséges.

1. **H**A jó akartz lenni; leg-először hited-el magaddal, hogy rosz vagy.

vagy. Soha előre nem megy, ha az előre való menetelre való szándékokat le-térszed. Előre menni nem akarni, annyit térszen, mint meg-fogyatkozni. Annakokáért állhatatosan maradj-meg, a' mint kezdetted és a' mennyire lehet. Sies arra, hogy mennél hamarébb meg-jobbíttatott és jól el-rendeltetett elmével élhess. A' jóra fordított elmédnek jele, ha a' te büneidet látod, melyeket az előtt nem láttál. Így a' betegeknek örülni szoktunk, midőn magukat betegeknek lenni mondják. Ne hidj könnyen magadnak; hanem ébersz-d-fel magadat, vigyázz magadra, és a' magad javán való elő-meneteledet elmédnek erejéből, a' kívánságnak meg-kevesedéséből tanuld meg. A' jóban elő-menteknek feregéből valónak lenni magadat akkor meg-tudod, midőn magadon leg-nagyobb hatalmad létszen. Meg-betsülhetetlen jó embernek magát birni, és mindenkor egy formában állani. A' jó ember mindenkor egy, a' rossz mindenkor más.

2. Ha akarsz, csak egy napon-is nagyon elő-mehetsz a' szentségben, ha egész sziveddel el-tordúlsz a' teremtet állatok-ól, és az Istenhez tordúlsz. Mitso-
da je

da jelekből tapasztalhatod pedig-meg, ha belső életed Istenhez közelítő-é? A' következendőkből: Ha nem térszenek néked az el-múlándó dolgok, ha a' magános élet térszik, ha arra viselsz gondot, a' mi tökéletesebb, ha az emberek vélekedésit 's itéletit meg-utálod: Nagy segídséget ad pedig tenéked minden jóságos tselekedetre, a' Christus életének 's szenvedésének szüntelen való meg-gondolása. Ő az életnek az a' Könyve, a' kiből egyedül mint valami bőséges 's fel-készítettett könyv-tartó helyben meg-találtatik, valami az idvességre izükséges, bátor minden könyvek az ő szerzőjökkel el-múlnának is: De még sem elég a' Christust tudni, és róla elmélkedni; hanem ha követendéd-is, és hanemha úgy élsz, mint a' Christus tanított példával 's beszéddel. Ha regulára nem vonszod, a' gonoszakat meg-nem jobbítod.

3. Jelesen mondattatott egy valakitől: hogy azoknak kik a' jóban elő akarnak menni, úgy kell élni, hogy szüntelen meg-jobbíttassanak. Ugyan-is, sok dolgokat kell azok közül meg-jegyezni, a' mellyek a' jóságos tselekedeteknek tetejére igyekezőt meg-akadályoztatják.

tatják. Midőn tudniillik : rend kívül való szeretettel vagy magadat, vagy más teremtett állatot szeretsz : ha a' földi dolgok annyira el-hitettek tégedet, hogy ha történet szerint el-vesznének tőled, nehéz szíved szenvednéd-el : midőn a' magad tulajdon javára felettébb igyekezel, mind az italban, mind az ételben, beszélgésekben, egyéb szorgalmatoságidban : Midőn az ideig valódba felettébb bé-merülsz, a' magad itéletinek, akaratjának vakmerőképen engedsz ; Midőn belső ingattatásodat semmiképen nem tartod meg, és a' titkos sugallások által szóló Istent meg-hallgatni megutálsz. Ezek a' leg kiváltképen való akadályok, mellyek tégedet útdobban meg-tartóztatnak ; a' mellyeket hogy el-háríts, szüntelen vigyázz, és a' munkához nagy erővel fogj. Bátorítsd meg tégedet minden te tselekedetedben a' jóságos tselekedet ; bátorítsd meg a' tökéletességre való vég, minden ferénységgel és készséggel ; bátorítsd meg a' tiszta jó szándék : Es e' dolog körül, úgy szorgalmatoskodjál, hogy annak boldogságáról való vélekedésednek meg-feleljen. A' jóban való elő-menetel nem csak a' gyakorlásnak

nak fokaságában áll ; hanem ha azok, a' mellyek mindennap léznek tökéletesen vitettetnek véghez : mert nem a' tselekedetben van a' ditséret, hanem a' módban, mellyel lesz a' dolog.

4. A' napok repülnek, az idők fityetnek, és a' mi el-múlt, senki tenéked visszsa nem hozhatja. Nem élisz, hanem élni akarisz ! Mert ugyan-is a' te életed mindenkor hólnapi napra néz : és akkor múlik el tőled az élet, midőn az életnek eszközeit szerezgetned, és azonban el-jő a' vénség, el-jő a' halál, mellybe véletlen belé esel. Valamiképen hogy az úton járók, kiket az egymás között való beszélgetés megtsált, elébb észre veszik a' tzelhoz való érkezéseket, mint sem közelítéseket : szintén úgy ez életnek szüntelen való útja, mellyet mind vigyázva, mind aluva egyenlő *gradus*ban visszsz véghez, tenéked szorgalmatosnak, és fok felé vonattatottnak nem elébb, hanem a' végén mutatja ki magát. Miért kéfedelmeskedel annakokáért ? miért állapodol-meg ? Betsüld-meg az időt, és azzal ferényen élj. Betsüld-meg ezt a' napot, ezt az órát, mert ugyan-is abban való károd visszsa nyerheretlen. Örök-

Örökségedet el foglalni senkinek meg-
nem engeded, ha tsak mi kitsiny vil-
longás van-is határod felett, törvényre
fogt-ki; sőt fegyverhez-is nyúlsz: é-
letedet 's idődet pedig töled el-vonni
akar kinek meg engeded, abban a' do-
logbā vagy tékozló, a' mellynek kiméllé-
se tsak egyedül tisztességes dolog Számláld
őszve életedet, számláld őszve el-múlt
éltendeidet, ámbár a' százat meg-ha-
ladtad is, meg-látod, hogy kevesebbek
léznek a' számánál; ugyan-is azokból
mennyit ragadtanak-el álmaid, torkod,
pereid, barátid, és hijába való fel 's a-
lá való járásod? Add hozzá hafzon-
nélkül mennyi ment-el, mennyi tölt-
el hivalkodva vagy egyéb dolgot tsele-
kedvén, nem érezvén, mennyit veszt-
tettél-el; meg-tudod osztán a' magad-
éiból, melly kevés marad meg, és
meg-vallod, hogy időnap előtt halvesz-
meg. Gyakorta panaszolkodol életed-
nek rosszszúl el-töltött napjairól: Miért
nem igyekezel azon, hogy a' jelen va-
ló idődet úgy töltenéd-el, hogy az el-
telvén mondhatnád: Nem látom, 's
nem tudom, mi módon tölthettem
vólna jobban el? Minden napok 's e-
z ek-is tsak szempillantásokig vannak
jelen

jelen. Miért veszted el a' máit, a' melly
tiéd vólna; és a' következendőt ren-
deled, a' melly nem tiéd? Az életnek
követésének leg nagyobb akadállya a'
halogatás. Elj ma, a' hólnapi napon
való életed késő.

5. Minden gondolatidban, beszé-
dedben, tselekedetedben egyéb vége-
ket ki-rekesztvén, az Istenre nézz: és
tsak egyedül az ő akaratját kövessed.
Soha sem távozik-el az egyenes útról,
valaki az Istent választja maga útában
Kalauznak. Jól léznek dolgaid hely-
heztetve, ha mindeneket, a' mellye-
ket tselekeszel, Isten ditsőségére in-
tész, mintha ő látná, a' ki lát min-
deneket, mindeneket tart, mindenek-
re gondot visel. Soha az ő tekinteti
előtt el-nem mehetsz: ugyan is nem
tsak beszédedben, tselekedetedben, ha-
nem gondolatidban-is jelen vagyon.
Midön ajtaidot bezárod, és belől fetétsé-
get tsinálsz, gódolodé? hogy akkor egye-
dül vólnál; veled vagyon az Isten, ki
minden te titkaidat meg-szentelheti, ki-
nek előtte semmi nints bé-zárolva. Ő
benne élünk, mozgunk és vagyunk,
ő előtte egyél és igyál, ő véle együtt
járj, ő véle végezzed dolgaidat, ő
hozzá

hozzá szabjad életedet. Tegyed magadat méltóvá, hogy szemeit rád vesse, a' kit szüntelen szerető szemmel nézen. A' jámborságra szűkféles nagy parantsolat adattatott néked, mivelhogy a' mindeneket látó Birónak szeme előtt tselekeszel mindeneket. Ugy élj, mintha senki kívülötte, Istenen kívül más nem volna. Valamit felöled elrendelt örömeft vedd-el, az akar kedved szerint való, akar kedved ellen való legyen. Az Istent keresed, ezen, vagy más úton mehetsz ő hozzá, mi károd benne? óh vajha valaha ő hozzá juthatnál!

XX. R E SZ.

A' magánosan való lételnek hasznáról. A' rosszak társaságát kerülni kell. A' világnak mellyek és hányak az ő vétkei. A' jobban előmenni akarónak bándéka, a' jóságos tselekedeteknek gyűjtése. A' megnyert jóságos tselekedeteknek némelly jelei.

I. A'

I. **A'** jól el-rendeltetett és a' gonosz indúlatoktól meg-tisztított elmének nagy *argumentuma* az, ha magában meg-állhat. A' minthogy a' magában bódog Isten mindenkor magában múlatoz: úgy az Istennek bódogságához közel járúlsz, ha magadban maradni tanúlsz. Még pedig ha akarsz, soha nem leszel egyedül, ha soha a' Christustól el-nem szakadsz. Hogyha pedig a' szólásra való nagy kívánság foglalt-el tégedet, magaddal beszéllj; de el-kerüld, hogy rossz emberrel ne beszéllj. Akarnád-é aért tudni, hogy magaddal mit beszéllj? Tsak azt, a' mit az emberek mások aránt örömeft tselekesznek: magad magadról rosszszólj. Hordd elő gonofságidat, és mind azt, valami benned meg-feddésre méltó, fedd-meg. Soha sem leszesz olly vétek nélkül, a' mellyet nem kellene meg-jobbítani. Rejtsd-el magadat a' magános hivatalban; de még magános hivatalodat-is rejtsd-el. A' magános életben gyönyörködni, henye kevély kívánság. A' testnek magánosan való lételéhez pedig ragaszkod a' belsejt, hogy tenéked kedves és hasznos legyen. Vond-el magadat a' hiába-való foglalatosságoktól;

goktól; ne tsak az emberektől távozzál-el, hanem a' dolgok mellől is, a' mellyek te reád nem néznek, állj el. Szabados légy minden teremtetett állatoktól, és azoknak képeket szivedből rekeszd-ki. Minden múlandó dolgoknak szorgalmatosságát vedd el, gondolatidnak minden hijába-valóságát, és szivednek rejtekében magadra 's Istenre vigyázz. Az elmének ebben a' tsendességében, a' dolgoknak ebben az el-felejtésében, 's mezítelenségében helyheztetett a' szivnek igaz nyugodalma 's tsendessége. Ide fűs, itt rejtezzél-el, és mindenkor ide igyekezzél, mert ugyan-is ott találtatik az Isten, a' holott a' teremtetett állatok el-hagyattatnak.

2. Ha jó akarsz lenni, kerüld-el a' roszszaknak társaságokat. A' jó erköltsnek semmi sintsen olly nagy kárára, mint ha valaki magát a' köfségre bizza. Soha azokat az erköltsöket a' mellyeket bé-vittél, viszsa nem viszed. A' gyenge elme, és az, a' melly az igazságot eléggé el-nem veheti, a' bűnöknek olly nagy tereggel jövő fokaságát el-nem szenvedheti. Egyről könnyen által mehetni a' többekre. A' kedvesen jól tartó gazda, lassan-lassan erőte-

erőtlenit 's gyengít meg: A' Gazdag szomszéd a' kívánságokat fel-gerjeszti. A' bűjaságnak és fölvenységnek tsak egy példája által-is el-vezethet. Még az Atyák-is, társaid, szolgáid is vonznak a' roszszra. Tellyesek mindenek veszedelemmel, tellyesek törökkel. Azontól, mihelyen e' világra születteünk, szüntelen minden gonofságban, és a' vélekedésnek leg nagyobb el-fordúltságában járunk. Alig találtatik vagy egy e' világban, a' ki valamelly vétket ne *commendálna*, vagy bé-ne nyomna, avagy tsak hozzá ne dörgölne még a' tsetsemöhez-is. Otthon lakhatol é valaha, a' piatzokon és az emberek társaságán kívül lehetiz-é? óh melly nagy kedves, 's kívánatos kerülés 's futás az! Belől mindenek tsendesek, tiszták, homály nélkül valók; De ha ki tégedet történet szerint ki hiv, azt követed. Mások magokat hozzád adják, gyülelésestől a' fokaság közzé mentek, sokféle rendeletlenségből vétkeztek, és ki az előtt ki-menvén jó vóltál, viszsa jövén meg-vesztegettetett vagy. Lelkednek sebeit pedig észre nem veszed, hanem magánosan. Térj magadba annakokáért a' mennyire lehet; hogy az

ő ma-

ő maga fok vétkeivel elmédet el-ne foglalja a' bűnöknek fokaságában, minden felől meg-egyező fokaság. Örvendezőbb elme az, a' melly kevés felé vonattatik.

3. Hitesd-el magaddal, kevés idő alatt, hogy te a' magas hegynek tetejére vonattattál-fel: onnan szemléld-el e' világnak nyomorult ábrázatját. Innen meg-tanulod ennek meg-utálását, és ettől a' magános életre mérszke el-fietsz. Meg-látod, hogy az útakat a' tolvajok el-rekesztették, a' tengereket a' latrok el-foglalták, mindentelől agyarkodnak a' hadakozások és az emberek véreikkel meg áztak a' mezők, és hogy zabolá nélkül mindenütt a' gonofságok a' vétkek uralkodnak. Meg-látod hogy a' titkos rejtek helyekben azokat tselekeszik a' szemtelenek, a' mellyek még azoknak sem tetszhetnek a' kik végbe viszik. Olly méltatlan 's disztelen dolgokat látsz, hogy senki nem mondána hogy azok mindnyájan nem bolondoskodnak, ha kevesebb magokkal bolondoskodnának: De az észességnek oltalma, az észteleneknek fokasága. Még a' törvénykezés közben-is meg esik a' vétkek; és ott fintsen bátorsága az ártatlanságnak, a' hol oltalmaztatik. Az ártatlan el-vész,

a' bűnös megizabadul: es kevesebb vétkek esik a' gonofságnak tselekedetiben, mint semaz alól való felváltásban. A' törvénynek semmi felelme nintsen; ugyan-is a' mit fellehet váltani attul senki sem fél. Az egymással szembe szólóknak nyelvek mérgesek, a' ditsirőknek szájok alattomban való megtsalók, amonnan dühöködik a' gyűlölség, innen megtsal a' hazug színes barátság. Némelleyek borban buborékolnak, némelleyek a' restségben el-merülnek. Amazt a' telhetetlen fölvényseg kézen fogva tartja, ezt a' mások ítéletitől függő nagyra való vágyás el-lankasztja. Nézd-el a' fokasággal tellyes piacztot: meg-vallod, hogy ott meg annyi vétkek van, a' mennyi az ember. Mindnyájan vétkeznek felebarátjok ellen bosztzontással, Isten ellen meg-utálással, a' dolgok ellen vízfizta éléssel: mindeneket magok ítélnek meg, a' mellyekben mindnyájan részesek. Es hogy lehet a' te úrad bátorságos, és hogy fordulhatz magadhoz vízfizta ennyi fok kínszerítő vétkek között, a' mellyek a' felkelni akarót, és szeméit fel-emelni kívánót le-nyomják 's el-borítják? Nehéz ott mentnek lenni, a' hol a' gonofságot tselekedőknek fokasága uralkodik;

ködik; mert ugyan-is, ha szintén tégedet meg-nem változtathatnak is; de még-is meg-akadályoztatnak. Tsak egy az erős tsendesség, hogy ennyi gonoszak között vedd-ki magadat, és arra a' helyre menj vizsgálja, a' honnan e' világnak otsmányságát minden megmotskoltatás nélkül szemlélhesd. Meggyőzhetetlen lélek az, a' melly a' külsőket oda hagyta, és tsak magára lévén gondja, a' maga várában ditsekedik. Ennek e' világ tömlöcze, és a' magános élet Paraditsoma.

4. Hijába-való dolog, tsak az emberektől el-távol menni; hanem ha kényszergeted elmédet, hogy magára vigyázzon és a' jóságos tselekedeteknek gyakorlására szüntelenül. Semmi java nintsen az embernek, ha jóságos tselekedete nintsen, semmi boldogsága nintsen másunnan, hanem a' jóságos tselekedetből. Három dolgok vannak, mellyek egymásnak ez egész világon mindenképen megfelelnek. Mindenek között 's mindenek felett az Isten: Az érezhető dolgok között a' világosság: Az elmének tökéletességei között a' jóságos tselekedet. Az Isten mindenekben a' világosság és ó-

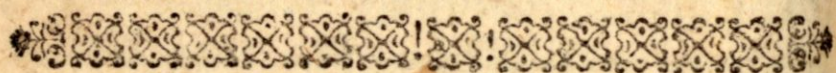
ságos tselekedet: A' világosság e' világ-nak ereje, és az Istennek képe. A' jóságos tselekedet az elmének világossága, melly által hivattatunk és vagyunk Istennek fiai. Erre meg-tisztított elmével kell járúlnod, ha a' kívánt tökéletességnek tetejére akarsz menni. Mert ugyan-is a' jóságos tselekedet az embernek tökéletessége, az ártatlanságnak helyre állatója, minden gyönyörködtetéssel tellyes. A' természetnek, melly magában a' természet felett való jóra alkalmatlan, fogyatkozásit ki-pótolja. Olyan segítség a' jóságos tselekedetre, melly által igazán élünk, melly által mint a' vakok meg-világosítottunk, melly által a' bűnöknek elejekbe állunk, melly által ditséretünk nevedik, és az örök boldogságra el-készítetünk. Ebben a' szorgalmatosságban mindenek előtt szükségesebb dolgod, hogy minden jóságos tselekedetnek természetit 's tselekedetit meg-tanúljad, mivelhogy senki, azt a' mit nem tud, nem szereti: Azután a' tselekedettől és gyakorlástól, sem egy, sem más felé nem kell el-távozni. Még ha szintén alkalmatosságid nem lennének is, szükség, hogy a' fegyver viselő embereket

köveffed, kik még a békefényben is magokat gyakorolják, és költött ellenkezésekkel magokat a' valóságos tsatára készítik. Költsd azt magad felől, hogy minden motskaid 's nagy vétkeid elődbe vettetnek: itéld magadat boszszúsággal illetetni, a' mellyekkel birtsz, hitesd el magaddal, hogy töled erőszakkal el-vitettetnek, és úgy gyakoroldjad békefényes türeseedet, mintha a' dolog igazán menne véghez. Midőn a' dologra érsz, nem félsz akkor, ha magadat a' dolog előtt így gyakorlod. A' tsatára nagy szívet 's lelket ad, az olyan vitéz, a' ki vérét gyakran kiontotta.

5. A' jóságos tselekedeteknek megszokása, sok gyakoroltatás által szerzettetik-meg. Hogyha pedig len vagy egyet azok közül meg-nyertél-é? ezekből a' jelekből isméried-meg, úgy-mint: ha a' jóságos tselekedeteknek ellenében vétettetett vétkeket magadban meg-ol-tattatni érzed, avagy nagyobb részét meg-szünni: Ha a' gonosz indulatok benned az okosságnak törvénye alá-hajtottatnak, és ha elmédnek engedelmességére birtatod. Ha a' jóságos tselekedeteknek végbe vitelét, nehézségnélkül, sőt nagy örömmel gyakorlod. Ha

Ha a' lány melegeknek 's puháknak beszédeket meg-utálsz, és elmédnek tellyes szabadságával azoknak végbe vitelére alkalmaztatod magadat, a' mellyek nem tetszenek, a' tökéletleneknek. Ha a' fajtalan tselekedeteket, mellyekre az előtt gyakorlott szokásból voltál hajlando, mintegy természeti únalommal gyűlölsz. Ha még álmodban is valamelly tisztátalan dologban nem gyönyörködöl, avagy semmi gonosz dolgot nem javallasz. Ha azon igyekezel, hogy azokat köveffed, a' mellyeket másban ditsírsz, és rajta tsudálkozol, és hogy ha azoktól el-távolszol, a' mellyeket meg-gyalálsz. Ha egy vétkeket sem gondolsz kitsinynek lenni, és minden erőtlenséget, ámbár kitsiny legyen az, szorgalmasan el-kerülsz, és elmédben tartasz. Ha midőn látod, vagy hallod, hogy a' veled egyenlők gazdagsággal 's ditsőséggel virágoznak, se nem irigyeled, se meg-nem háborodol. Ha a' te vétkeidet igazán meg-vallod, kívánván minde- nektől meg-jobbítottatni, és meg-intet-tetni. Ha lelked ismérietinek tanú-bizonyságával meg-elégedvén, jó tselekedetidet magadnál titokban tartod, 's

el-rejted: Mert ugyanis a' jó tselekedetnek az a' jutalma, hogy már meg-tselekedtetett. Annakfelette, ha a' jóságos tselekedetnek tudására meg-szünés nélkül igyekezel: mert a' valóságos jó tselekedet soha nem hever, hanem szüntelen dolgozik.

XXI. R E SZ.

A' Bent Irásbéli jóságos tselekedetekről. A' hitet jóságos tselekedetekkel kell meg-mutatni: Tsak egyedül Istenben kell helybeztetniünk reménségünket. Az Istenhez való szeretetünknek serkentő okai. Felebarátunkhoz való szeretetünk jó tétéménnyel mutatattik meg. Az alamisnálkodásra való intés.

1. **A'** több jóságos tselekedeteknek fundamentuma és az egész keresztényi életnek erőssége, a' Hit; melly nélkül senki nem tetszhetik Istennek. Ez, az a' böltsesség, melly e' világot meg-szelidítette; a' mellyhez erősen kell ragaszkodnunk, minden kérdezke-

dést,

dést, és szorgalmatosságot hátra vetvén. Higyj pediglen, és dolgozzál, mert a' hit tselekedetek nélkül meghólt. A' te beszéded, és hiresítésed mutatják-meg a' hitet: kerüld-el, hogy éledd, 's erköltsid hihetlenséget ne hirdessenek. Hiszsz az Evangyéliomnak? miért nem engedelmeskedel az Evangyéliomnak? Hiszded az örök életet? miért hogy ezt a' rövid életet a' vég-hetetlen örökké-valóság eleibe tészed? Mit-használ az igazakat és a' jókat hinni, ha te hamis vagy, és rossz dolgokat tselekeszel? Alig lehet-meg, hogy az jól hidjen, a' ki rosszszúl él: ugyanis is tsak az él jól, a' ki tselekedettel gyakorolja azt, a' mit hiszen.

2. Mivelhogy bizonyos dolog, hogy az Istennek gondviseleése által rendeltnek-el, és igazgattatnak mindenek, úgy annyira, hogy még tsak egy veréb-is az égről, egy levél is a' fáról le-nem eshetik az ő akaratja 's nézése nélkül; önéki adjad magadat fel-emeltett elmével, 's nagy erős bizodal-... mal, semmit-is nem kételkedvén, hogy minden dolgaidban szükségednek idején alkalmas segítséged nem létszen. Hitesd-el magaddal, hogy min-

den emberi tanáts és óltalom, hazug és bizonytalan; és engedd-meg magadat Istentől igazgattatni, minden kételkedés nélkül. Ambár váratlan dolgok történjenek rajtad, a' mellyek által minden te dolgaidnak egész rendi, meg háboríttatni 's el-vágattatni láttasék, vagy a' nyavalyák, vagy hazug vádokkal, és egyéb nehéz szerentsétlenség által; ne-hagyd-el magadat, az Isteni reménség által meg-erössítettven, az ő igazgatására bizd magadat: mert ugyan-is ezeken a' szerentsétlenségeken, ezeken a' veszedelmeken, arra a' végre vezet tégedet az Isteni böltsesség, a' mellyre öröktől fogva el-rendelt tégedet. A' jelen való roszszat nem érzi az, a' ki a' következendő jókat reméli. Tsak azt tselekedheti ember, tsak a' van tehetségében, a' mit remélni és hiszen.

3. A' szeretet minden jóságos tselekedetnek formája, és Király-Afszoznya, és az Istent nézi, 's felebarátunkat. És az Istent egész szivből, egész lélekből mindenek felett szeretni, és tsak egyedül ő magáért és véghetetlen jóságáért kell. Hogy vagy, hogy élsz, hogy mozgasz, hogy érzel, hogy értesz,

értesz, az Istennek kegyelméből vagy, ő váltott-meg tégedet az ördögnek szolgálatjából: ő nemesítette-meg lelkedet, meg-számlálhatatlan tekintetekkel; ő készítette-el tenéked az örök életet, semmi érdemed elöl nem járván. Az ég, a' föld, a' levegőég, a' viz, és mind azok, a' mellyek azokban vannak, nagy fel-szókkal kiáltanak mindennap, hogy leg-felsőbb szeretettel szeressed azt, a' kitől teremtettek te éretted mind azok. Miért búskodol fokak után, keresvén a' te lelkednek javát? szeressed az egyetlen egy jót, a' melly egyedül minden jó. Kereszed a' tsupa jót, a' melly a' legfövebb jó, a' mellynél nagyobb, se a' szeretetre méltóbb, nem gondoltathatik-ki. Tsak egyedül a' szeretet az, mellyel a' Teremtőnek a' költsönt, ha szintén azon mértékben nem lehet-is, visziza adhatod. A' szeretet pedig nem heverő, nem keresi a' magáéit, nagyokat dolgozik, ha hol vagy. Nintsen meg-tselekedhetetlen nehézség a' szeretet előtt. Az igazán szerető, meghalhat ugyan; de meg-nem győzethetik.

4. A' természet mindenekbe egymás-

máshoz való szeretetet öntött, és egymással való társalkodókká tette: mert ugyan-is emberek a' mennyin vagyunk, mindnyájan egy nagy testnek részei vagyunk, azon egy hitre 's ditsőségre hivattattunk. Nem szereti az Istent, valaki nem szereti Felebarátját. A' Felebarátunkhoz való szeretetünknek tselekedetei pedig ezek: Mindenekkel jól tenni, mindeneknek használni, mindeneket engedelemmel és szeretettel meg előzni. A' jó tévest pedig örömmel és hamarjában vidd végbe, semmi kesédelem benne ne legyen, hanemha az el-vivő ízemérmeskedésében léfzen. Elég legyen a' meg-orvoslásra, akar melly szomorúságot látóknak, hogyha tudod, azoknak szükségeket. Nehéz és terhes szó ez: kérek. Ha barátodnak kívánságát meg-előzöd 's el-fogod, meg-kettőzteted a' te ajánlékodat. Nem szintén ingyen vette-el, a' ki midön kért, akkor vette-el. Ha szintén meg-nem előzhetted-is, a' kérőnek több szavait vágd ketté, hogy ne láttasál kérettetni; és hogy akartál volna adni, a' fietséggel mutasd-meg, mintha nem-is kérettettél volna. Azután jó szókat adj a' jó tétemény mel-

elés,

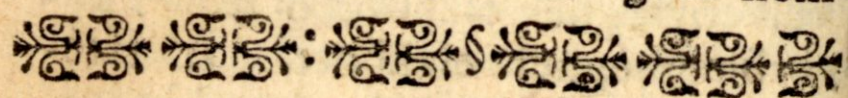
le, és semmi szomorút ne elegyíts a' jó tétemény mellé, sem valami komorságot, sem kesőséget, sem panaszt, sem semminemű kérkedést. Maga a' dolog ha hallgatsz-is szól, és az, a' ki látja titkon, meg-fizeti tenéked nyilván.

5. A' keresztyéni jó téteménynek tselekedetei között kiváltképen való az Alamisna; melly által meg próbáltatik a' hit, bűnünk meg bocsátása 's az ég meg-nyerettetik. Kerüld-el azért, hogy a' szegényt meg-ne utáld, a' ki maga szegény lévén, tégedet meg gazdagíthat. El adattattál a' te büneidnek, váltsd-meg magadat a' te pénzeddel; a' fölvenységnek eszközéből tsinálj könnyörületességnek eszközt. A' játékot szerző, 's azzal tégedet a' kacagásra indító, teli marokkal mégyen-el előled; a' mennynek országát ígérő Christus semmit nem viszen é-el? A' Fejedelemnek az adót kételen is befizeted, ha szintén mezőből semmit nem gyűjtesz-is; a' Christus Királynak abból, a' mivel bővölködöl, egy darab kenyeret nem adnál é? Kerüld-el, hogy pénzednek kedvezvén, résztes ne légy az atyádfiának vérében. Ha meg-nem indúltál, meg ölted. Azt el-gondolod-

G 5

dolod-

dolod, hogy melly jól élnek mások te utánad; de nem gondolod-meg, hogy te magad melly rotszúl halvesz-meg. Jobb lészén, ha a' te maradéknak kevesebbje lészén, az atyai örökségből; mint sem hogy idvességében meg-fogyatkozzál. Nézd-el a' te számvető tábládat. Lásd-meg, mi-tsoda légyen a' Mennyei haza, itt mit birsz. Minden te javaidból, tsak azt az egyet találod-meg halálodban, a' mellyet a' szegények kezek által az ég-be előtted fel-botsátottál. Fedd-meg a' magad hihetlenségét. Az ellenség házadra reá mehet, de az égben nem.

XXII. R E SZ.

Az okosságról: annak sükséges volta, és nehézsége. Az okos embernek tísti.

1. **A'** minthogy a' bölts építő Mestereknek semmi munkájok vég-be nem mégyen linea és mérték nélkül: úgy szintén a' miénk-is okosság nélkül. Ez a' több jószágos tselekedeteknek finór mértéke, a' tselekedendő dolgainknak egyenes oka, a' léleknek

szeme,

szeme, az életnek mestersége. Nem lehet az gyönyörűséges élet, mellytől távol vagyon az okosság. Hogy ez nehéz mesterség légyen, azt mindnyájan meg-valljuk: De egyszersmind homályos is. Ebben való nehézség származik abból; hogy a' maga gondolatjának határábā mindē dolgokat mind ösz-veséggel, mind fejenként bé-foglal: és hogy annak felette, az emberek dolgainak semmi bizonyos állása nintsen, a' mellyek mivelhogy mindenkör változandók, és történhetők, és külömb-külobb környül-állásoktól függenek, nem minden ember elméje ér arra, hogy azokban bizonyos formát tégyen, és a' mellyek gyakrabban egymással ellenkezőek, bizonyos meg-egyezéssel egybe köthesse, 's elegyítse. A' homályt pedig szerzi: az a' homályosság, melly a' tselekedendő dolgoknak okait bé-fedi. Meg-tetszenek ugyan azoknak tetejek; de el-rejtettek azoknak *fundamentumi*. El-rejtetett az lsteni végzés-is, a' dolgoknak jó, vagy ellenkező ki-menetelekről: innen vagyon, hogy kevés embereknél van az a' jószágos tselekedet, kevesen tudják, mi

vólna leg-jobb akar melly dolognak végbe vitelére, által látni.

2. Az okosságot szülik a' dologgal való élés, és az emlékezet. Mert ugyan-is az egyenként való dolgok, a' mellyeket az igazgat, isméretesek-ké léfznek az élés és meg-tapasztalás által. Bátorságos léfzész, ha a' magad és a' mások szemeivel való látása által meg-tapasztalt dolgoknak hiszész; és hogyha fellyebb való dologba magadat nem helyhezteted, a' mellyben kellene félned, vagy a' hönnan le-kellene esned. Hogy pedig minden dolgaikat okosan rendelheffed-el, mindenek előtt szemléld-meg magadat: azután dolgaikat, a' mellyekhez fogsz, azokat annakutánna kiknek kedvekért fogsz hozzá, és kikkel kell tenéked tselekedned. Magadat pedig szorgalmatosan meg-intézzed, hogy erőd felett való tehetőségedet ne alítsad. Némelley ékesen szólásában bizván, esett-meg: némelley attyáról reá maradt örökségével fellyebb bövölködött, mint sem az érteke volt: Némelley erőtelen testét fáradtságos munkával bádgyasztotta-el. Ezeknek utánna, azokat intézd-meg, a' mellyekhez fogsz, és erődöt a' tseleked-

den-

dendő dologgal vedd öfzve. El-nyomják azok a' munkák azt, a' mellyek a' vévönél nagyobbak. Tsak azokhoz nyúlj, a' mellyekben véget vethess, vagy hogy azt minden bizonnyal reménlhesed. Annakutánna az embereket meg-válogassad, ha méltók-é arra, hogy ö vélek töltsed-el életedet: azoknak erköltsöket meg-kell vizsgálnod, hogy magadnak ne árts, midön másoknak akarsz használni. E' kívül fontold-meg azt-is, ha a' te természeted az illetén dolgoknak el-viseelésére alkalmas-é: és oda hajolj, a' hová elmédnek ereje vezet. Ha a' természet viszfázkodó, haszontalan a' dolog.

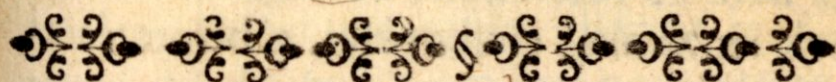
3. Az okos ember addig semmihez nem fog, valameddig elméjének megháborodása miatt hanyattatik: mert ugyan-is a' valóságos és tisztességes dologot nem különbözteti-meg, a' megtörettetett, és a' szemfény vesztő indulatok miatt meg-játszodtatott elme. E' kívül, az okosságnak, felette nagy ellessége a' hirtelenkedés, melly, felette nagy 's ki-feselheterlen veszélyekbe ejtett sokakat. Minekokáért az okos ember, vakmeröképen semmit nem tselekeszik, és a' maga ítéletit mások

G 7

taná-

tanátsának alája botsátja. Félelmesek az emberek gondolati, bizonytalanok gondviselesei, kétségesek dolgainak kimeneteli, szemmel való látási hazugok. Ott vagyon az egészség 's békeféség, a hol sok jó tanáts vagyon. A' Böltse tartozik az is, hogy a' dolgot meg-mezítelenítse, és szorgalmatosan minden színmútatás és hálózás nélkül belé tekintsen azokba, a' mellyek a' gorombákat meg-szokták tsalni. Tedd félre a' pénzt, hirt, nevet, belől vizsgál-meg a' dolgot: azt keresd fel, mitsoda légyen, nem azt, minek hijják. A' Bolondoké a' színnel és árnyékkal való meg-tsallattatás. Ezekután mintegy tükörből, mind azt, valami rajtad történhetik nézd-el; hogy ama' bolond beszédet gyakorta ne kelleféség mondanod: Nem gondoltam. Erre sok ideig tartó tanátskozás kivántatik, és megért itélet, és szorgalmatos meg-vizsgálás; hogy valami meg-vezett környül álló dolog a' tselekedetet meg-ne veztegelese, hogy valamiképen az okosság ravaszságra és tsalárdásra el ne változ-zék, és hogy illy közel való, színes és valóságos jonak szomszédtségában a' roszszat jószágos tselekedet gyanánt ne vedd;

vedd-el. Minekutánna pedig el-választottad, minden kéfedelmet vefel, és leg-ottan vidd végre a' mit el-rendeltél. A' jó tanátsban semmi helye nintsen a' éfedelemnek; ugyan-is, a' meg nem ditsértethetik, hanemha végbe menénd.

XXIII. R E SZ.

Az igazságról és a' vallásról. Mind a' kettőnek tselekedetei. Mi légyen a' valóságos pénitentzia tartás, és miben álljon.

1. **A**Z igazság a' leg felsőbb jószágos tselekedet, másoknak született, nem magának, valamije vagyon, felebarátira önti-ki, semmit egyebet magától nem-vár, hanem a' véle való élést. E' fordítja-el az embereket az egymástól való boszszúság izenvedéstől, és ez egész világot e' tartja békeféségben. Ez a' természetnek titkos meg-egyeztetése, és az emberi társaságnak egybe köttetője; melly kívül semmi ditséretre méltó dolog nem lehet. Az igaz ember senkit meg-nem sért, a' másét magának nem tulajdonítja,

nítja, mindeneknek használ, mindenek felől jól ítél 's jól szól, mindeneknek meg-adja a' magáét, a' más ember javát nem háborgatja. Ha elől járó. igaz dolgokat parantsol, mindenek előtt nyilván meg-jelenti magát, és a' maga haszon vételének, az alája vettetteknek hasznokat eleibe téfzi, a' büntetéssel a' bűnöket meg gátolja, a' jóknak jutalmat ad, és így mindeneket az ő tiszteletben megtart. Ha más hatalmában vagyó, meg-tartja az egyességet, a' törvénynek engedelmessékedik és a' fellyebb valóknak rendelésinek, és a' maga állapotjával meg-elegedvén, a' méltóságokat és tisztviseléseket nem kívánja, és magát azokba nem elegyíti, mellyek őtet nem nézik. Az igazságot pedig ingyen szolgáltatja-ki; mivelhogy az igazán tselekedett dolognak nagyobb jutalmát nem ítéli lenni; mint azt, hogy igazán esék.

2. A' vallás az erköltsi tudományok között leg-hasznosabb: Minden közbevetés nélkül az Istent nézi, annak tiszteletét és tisztességét. Az első tisztelet pedig az, hogy őtet hidjed, és ismérjed: azután, hogy az ő méltóságát meg adjad, és az ő jóságát. Kitsiny dolog tsak ismérni

mérni az Istent, a' mellyet még az ördögök-is meg tselekesznek, a' kik őtet gyűlölik: Azon kívül a' tzeretet és a' tisztelet meg kívánratik, ugyan ezen dologban állhatatosan; a' mellyek vajha olly jól töltetnének bé mind, a' mint tudatnak. Jól tudod, hogy az, az Isten, ki mind ez egész világot igazgatja, ki az egész emberi nemzetnek gondját viseli, ki mind ez egész világnak Birája. Tsak egyedül őtet hatalmasnak, egyedül jónak, egyedül Felségesnek lenni mondod: Ő tőle mint leg főebb jótól, és a' te utolsó végedtől várod örökké tartó boldogságot. Miért tehát, hogy őtet ugy nem tiszteled, a' mint illik? Miért hogy legfelsőbb tisztességet nem adsz nékie? Miért tészed nékie eleibe e' földnek utálatos göröngyét? Haszontalan léfzen a' te vallásod, hanemha tselekedetekkel próbáltatik-meg. Akarsz-e igaz vallásu ember lenni? Járj az Isten előtt, és légy tökéletes. Eléggé tiszteli őtet, a' ki követi őtet. Az igaz vallás tégedet Istenhez köt, az Istent pedig te hozzád. Oltalmazd-meg azt a' henyéléstől, a' vétkektől és gonosz tselekedetektől. Nagy bolondság a' hitet

tet szájjal, a' hitetlenséget erköltsiddel prédikálni. Az illyetén embereket nevette-meg régen a' Pogányok között egy bölts ember, ezt mondván: Nintsen semmi ditséretesebb a' keresztényeknekél, midön szólanak: Nintsen nyomorúltabb, midön tselekefznek.

3. Az Isten igazságának meg-bántatásának helyre állatója a' pénitentzia tartás; a' melly a' vétkeknek meg-utálására hajol, olly hathatós akarattal; hogy az által a' bűn miatt meg-bántott Istent meg-engesztelje. Ugyanis az a' pénitentzia tartás, ha a' régi bűnéidet meg-utálsz, azoknak bűnbotsánatot nyersz, és soha többé azokban nem léledzsz. Hamar el múlik az, a' mi gyönyörködtet; megmarad a' mi vádol, gyötör, 's kárhozzat. Mit használ a' meg-tselekedett gonofságot el-titkolni? Egy bűnös sem szabadúl fel, maga lévén a' Biró. Az ember elméjében egy némünémü itilő széket tsinált a' természet, a' mellyen minden ember, a' maga bűnének vádolója, és bizonyága 's Birája. Ezen kényszerítsed lelkedet, érzékenységedet minden napon meg-jelenni, hogy adjon számot. Mondj törvényt magad

gad ellen, és a' mennyire töled lehet, magadat fedd-meg. Ez egész napodat magadban tzikáld-fel; minden te tselekedetidet 's beszédidet, és minden gondolatodat mérfékeld-meg, semmit el-nem titkolván, semmit el-nem hagyván. Ha meg-isméred gonofságodat, meg-kegyelmez az Isten; Ha megvallod, meg-orvoslod. Mit használ, ha senki nem tudná is a' te vétkedet, ha magad tudod? Avagy hasznosabbnak gondolod-é magadnak lenni, hogy titkon a' kárhozzatásban heverj; hogy sem nyilván meg-igazítsátsál? Akar hol lappagj, veled vagyon leked isméreti; semmiképen nem kerülheted azt-el. Leg-nyomorúltabb vagy, ha azt meg-utálsz.

4. Három időkre szakasztatik ez élet: a' melly jelen vagyon, a' melly el-múlt, és a' melly lejendő. A' jelen való tsak egy szempillantásig tartó, már meg-szünő, minek előtte el-jöne a' következendő, melly még jelen nintsen: De az el-múlt napok mindnyájan jelen léznek, mihelyen parantsolod, és a' te akaratod szerint magokat meg-mustrálni el-szenvedik. Ne félj emlékezetbe hozni a' múltakat; ne szégyenlyed

lyed az el-múltakra vissza fordúlni; és a' magad vétkeid magad előtt meg-gyalázni. Mennél gyakrabban tselekedsz ezt, annál hamarébb meg-jobbíttatol. Magad állj magadon borszfút, és többé bé-ne borsáffad azokat, a' mellyeknek meg-tselekedésén bántod. Sokak a' hajo törésből meg-szabadulván, mind a' tengert, mind a' hajót oda hagyták, és az Istennek jóakarátját a' veszedelemnek emlegetésével tisztelték-meg. Ezt a' jó szorgalmatosságot benned lenni kívánom; hogy újobban meg-ne próbáld azt, a' mitől egyszer féltél: Felette nagy veszedelemből szabadultál-ki: ne tedd-ki azért magadat visszontagsággal a' veszedelemre. Mind annyiszor kedvezett az ISTEEN, a' mennyiszor vétkeztél: Meg-lássad, hogy azért rosszabb ne-légy, hogy az ISTEEN jó! Mi tévő légy valaha meg-gondolod: miért nem gondolod meg, mit tselekedtél? Mert ugyan is a' következő dolgokrol való tanátskozás az el-múltakból jó. Sokan a' böltteségre reá ér-nének, ha már annak elérését nem álltanák. Hanemha magadat mindennap meg-jobbíttod, mindennap alább való lélsz.

XXIV. R E S Z.

A' kegyességről és a' borsületről. Az engedelmeskedés commendáltatik és egyszer smind a' borsadás.
Hogy kell el venni és vissza adni a' jó-teteményt.

1. **S**Oha semmi szónak erejével ki-nem mondattathatik, melly nagy ditsire méltó dolog legyen, ha valaki azt mondhatja; Szüleimnek engedelmeskedtem, és mindenkor engedtem: az ő parantsolatyokat akar könnyű, akar nehéz vólt, engedelmesen 'salázatosan meg-fogadtam: a' Hazámnak mindenkor jó tagja 's lakosa vóltam, Baráttim-al 's vérszerint való atyámfiaival jól-tenni, meg-nem szüntem: Mindene-
ket jó teteménnyel meg-gyözni igyekeztem. Ezek tudnillik a' kegyességnek tiszteit, mellyek által szükséges képen meg-tiszteljük, Hazánkat, szüleinket, atyánkfiait, és egyéb vérszerint való rokoninkat. A' mit tselekedzik a' kegyesség az atyafiak aránt, ugyan azont tselekedzi a' borsület a' méltóságok aránt, Fejedelmek, 's *Præceptorok* aránt, és mind azok aránt, kik minket méltósággal, böltteséggel, idővel kegyességgel mint-

mintegy nemüinemüképen fellyülhaladnak. Ugyanis azok előtt felszoktunk kelni, süvegünket, le-vevesszük, az útból kiállunk, lovunkról vagy izekerünkről le-szállunk, térdünkre esünk, kezeket, lábokat meg tsókolyuk, és egyéb tisztességnek jeleit Hazánk szokása szerint meg-adjuk. Mind ezeket pedig megtisztelő, és alázatos elmével tselekezzed, ha ezeknek, előtte jár elmédben az ő Nagyságoknak meg-gondolása: Mert ugyan - is innen származik a' te akaratodban olly félelem 's el kerülés, melly arra int tégedet, hogy a' vélek felettből való barátságot el-kerüljed, és hogy az ő nagyságokról a' magad kisebbségére visszaforduljál. Minden hatalomság Istentől vagyon. Valamit tselekezzel a' náladnál nagyobbakkal, mind az, az ő érdemlett betsületek alatt esik, ha ő benne az Istent szemléled.

2. A' mint hogy a' mi első szüleinknek engedetlenségéből származott minden nyomorúság; úgy az Isten Fiának engedelmesége által az örök boldogságra jutattattunk, hogy ha mi is engedelmeskedünk. Az engedelmeskedés minden dolgoknak tökéletessége, és azok

és azoknak az ő eredetekkel való szoros egybe kötése. Mert ugyan - is az Istentől viszont az Istenre tsudálatos kerüléssel viszen mindeneket visszafordul. Ezt a' Christus minden egyéb jószágos tselekedetek felett javallotta, a' ki is hogy maga azt el-ne vesztené, életét le-tette. Sokkal jobbnak mondattatik ez, az aldozatnál; mert ezzel a' tulajdon való magános akarat áldoztatik meg. A' felsőbbnek szavát pedig el-kell hinni, mint az Istennek ki mondatott szavát, semmi okát vagy serkentő alkalmatosságát nem kérdezzén a' parantsolatnak. Nem tud az itélni, valaki tökéletesen meg tanulta az engedelmességet. Ha bár engem meg intsen is a' Felsőbb, parantsolja a' törvény, a' mit akar velem tselekedtetni mondja meg; azt én nem *disputálom*; magamat attól nem vonogatom: hanem tsupán és hirtelen engedelmeskedem: Kézfélvén mindenekre, akar könnyűekre, akar nehezekre, mind a' kettőnek egyenlő örömmel és kézfélvélvél való el-viselesére. Tsak egy az, a' miben meg-átalkodott és ellen tartó lehetsz, tudnillik ha valaki a' jótól tégedet el-akar vonni, és az Isten törvénye ellen kényszerítsen.

tzen. A' több egyéb dolgokat állhatarosan 's minden békételesség nélkül kell-el szenvedned.

3. A' háládatosság, az el-vett jókért való adósságot nézi. Semmit pedig nem kell egyebet úgy meg-tselekedni, mint a' jó téteménynek meg-betsülését; ha szintén nem a' dolognak nagyságából-is, hanem az adónak elméjéből 's indulatiból. E' kívül a' jó téteménynek szüntelen való emlegetése szükséges, a' melly mindenkor elméden heverjen. A' jóért hálát adni nem tud, valaki meg nem emlekezik, és a' ki meg emlekezett, már visszsa fizette. E' nem kíván kintset, sem fáradságot, sem boldogságot; minden embernél készen vagyon. Ha szintén tehetséged nem volna-is; de soha az akaratban meg-nem fogyatkozol, mellyel még a' Királyoknak is visszsa adhatod. Midőn valakitől el-vézfed a' jó-akaratot, örömmel vedd-el, és örömedet jelentsd-ki, melly az adó előtt nyilván való legyen; hogy az ő ajándékának gyümöltset elvégye. Az örömnnek igaz oka az, midőn vig barátodat látod; de ennél is nagyobb, ha vig barátót tsinálsz. A' ki kedvesen véfzi a' jóakaratot, a' ki örö-

römmel 's nyájasan, az első árrát annak meg adta. Soha sem akart az kedvesse lenni, a' ki a' jó téteményt szemelöl el-vetette, hogy még ne-islássa. A' ki a' jó téteményt fel magasztalja, a' ki felölle azt mondja: hogy semmiképen visszsa nem adhatja, már azzal visszsa adta. A' ki negédesen 's restesen véfzenel valamit, azt igen kitsinynek alítani láttatik. A' ki alig jelenti-meg, hogy nékie tudtára vagyon, még ajakát-is alig mozdítja meg, sokkal háládatlanabb, mint sem ha tellyességgel hallgatna. A' jó ember, mihelyen el-véfzi a' jó téteményt, mindjarást azon gondolkozik, hogy fizethesse visszsa. Mert ugyan is mi lehet egyéb, tisztí 's kötelessége telett embernek, mint azt visszsa nem adni; a' mit el vettél? Sőt nem tsak azon mértékben, hanem nagyobbban kell visszsa adni; valamiképen a' föld a' bé vett magokat nagyobb tsomóval adja visszsa: Kerüld-el mindazáltal, hogy a' jóakaratnak visszsa adásában felettébb ne fiess. Némellyek, midőn valamelly ajándékotskát véfznek-el, mást egyebet, hamarsággal, 's hirtelenséggel küldenek érette, és azzal azt mutatják-meg, hogy már ök sem-

mivel nem tartoznak. A' viszszá veretetésnek neme az, midön az ajándékot, ajándékkal hirtelen el-töröd.

XXV. R E SZ.

Az igaz-mondásról, és annak hasznáról. A' beszédben való együgyűség ditsirterik. A' hűségnek tselekedetei.

I. **M**inden beszédben, magad viselésében, és irásodban igazság legyen. Nemilleti a' keresztyén embert a' hazug ajak. A' szeszony emberi, és közönséges paraszti szokás, mást egyebet rejteni a' kebelbe, és azon kívül mást egyebet szólani szájjal. A' nemes férjfiu, a' dolgokat olly együgyűképen mondja-ki, a' mint vannak: se felettébb fel-nem potzolja, se nem szélesíti, se el-nem harapja, se nem tettei, a' beszédben való kerengéseket és bé-hálozásokat el-kerüli. Együgyű beszédekét szerez, az együgyű igazság. Meztelen kíván láttatni; mivelhogy ártatlan. A' ki pedig hazud, vagy meg-tsal, a' dolgot kettős beszéddel hálozza-bé, hogy annál inkább lappangjon,

jon. Gyülöli a' világosságot, valaki roszszúl szol, szintén úgy, mint a' ki roszszúl tselekezik. Annakokáért szorgalmasan kerüld-el, hogy beszédedet ne úgy tartsad, mint öltözeted, mellynek egyike mindennapi, a' másika inneplő: Hogy a' homlokodon ne legyen tettetés, 's belől az igazság el-rejtettsék. Ettől a' gonoszságtól irtozik önnön maga a' természet. Nézd-el a' gyermekeket, kik még az okossággal nem élnek. A' hazugságot a' leg-elsőbb gyalázatok között fordítják elő, és ha szintén valamely könnyűséggel telvézik is; mindazáltal az értelemnek benne születtezett egyenessége által kárhoztatják. Melly dologban az Istennek kegyelmes gondviselését kell tsudálnod, melly a' jószágos tselekedeteket az ember elméjébe bé-oltja, mellyek nélkül sem az élet, sem az emberi társaság meg-nem állhatnának. Mindenek felett pedig veszedelmesebb az életnek a' hazugság. Mert ugyan-is, ha a' beszédnek minden hazugságtól irtozol, úgymint: a' nagy elmétől, idegen dologtól: miért hogy nem félsz a' hazugságtól és abban való élet-

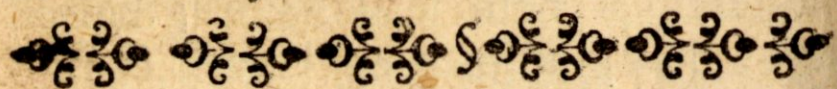
ló élettől? Nagy dolog, tsak egy embernek lenni.

2. Az együgyűség, (melly jóságos tselekedet, az emberek előtt tsak alig van isméretben,) olly nagy méltoságu, hogy abban az Isten felette igen gyönyörködik: mert az együgyűekkel vagy az ő beszéllgetése. Mivelhogy ő maga-is együgyü, és egész 's tökéletes lévén, azt akarja, hogy azok a' lelkek-is együgyűek legyenek, mellyek ő hozzá mennek. A' pedig az együgyü, a' ki fok felé nem szakadoz: a' ki képmutatás és kettösség nélkül, olyan-nak mutatja magát kívül, a' minémü belől: a' ki az ő tulajdon fogyatkozásit (midön az alkalmatosság hozza,) világosan, és széretet szerint meg-vallja: Ki a' gonofságnak tselekedetiben gyermek, és minden *Politicusi* tselekedetnek módját 's okát utálja: Ki mindeneknek hitelt ad, nem rekesztvén mindazáltal-ki, okos meg-vizsgálását a' környül álló dolgoknak, senki felől roszszat nem itél: Ki az emberek előtt bolondnak lenni 's láttatni nem irtózik, hogy Isten előtt bölts legyen: Ki a' fok formáju okoskodástól idegen lévén, együgyü, Istennek kedvében lenni

lenni kívánó igyekezettel tselekezik mindent. Miért háboríttatol-meg, fokak aránt, goromba tsalárdság? Tsak egy a' fzükséges dolog, hogy ahoz juthass, a' ki egy, és együgyü. Soha nem érkezel a' tzélra, ha kettös úton akarasz elő-menni.

3. A' hűség a' kiváltképen való, és fellyebb való javai közzé számláltatik az emberi nemzetnek: ugyan-is e' nem lévén, az egymás között való hiteladásnak haszna el-töröltetik, meg-öszol a' barátság, a' szövetségek kétfelé válsztatnak, az egész közönséges társaság fel-háborodik. Ritka mindazáltal és majdan: e' világban isméretlen jóságos tselekedet ez. Szerte szélllyel vádolják az embernek hitetlenségét, a' *Contractus*ra rendeltetett fok tanúk, a' fok fogadásoknak erősségei, a' fok közbevető javallások 's igyekezetek: mellyek mindazáltal nem lehetnek elégségesek arra, hogy a' meg-egyezések és szövetségek erősek legyenek. Nagyobb részént mindnyájan olly utálatosak, hogy szentségesebb legyen előttök a' kereskedés, mint sem a' hit. Oh emberi nemzetnek közönséges tsalárdságának és gonofságának utálatos meg-vallás.

vallása! Senkinek sem hiszünk bizony-
ság és kezes nélkül: és azt alítjuk,
hogy a' táblákon 's hártványon bátrab-
ban, inkább, mint sem az elmékben
's annak rejtekiben meg-óltalmaztatha-
tik a' hit. Egyéb aránt a' hűséges
férjfiú, akar melly reá bizattatott dol-
got állhatatosan vészen végbe, a' reá
bizattatott titkokat senkinek sem mond-
ja, az egyszer adattatott hitet, még el-
lenséginel-is meg-tartja, és azt még az
országoknak 's életének-is eleibe tészti.
Késön ígér ugyan, (mivelhogy tudja,
hogy a' hirtelen fogadásnak a' meg-bá-
nása-is hirtelen való;) de ha egyszer fo-
gadott, meg-nem tsal, azt fel-nem
bontja; hanem ha a' dolgoknak álla-
patjuk meg-változik, és kételességből
kell nékie vétkezni. Senkit sem köt-
meg az az ígéret, melly vétek nélkül
bé-nem tellyesíttethetik.

XXVI. RESZ.

*A' Barátságrol: mitsoda módokkal
kellesek azt gyakorolni. Némelly
parantsolatok, mellyek az egymás-
sal való társalkodást nézik.*

1. AZ

1. **A**Z emberi életre semmi nintsen
szükségesebb, mint a' barátság;
semmi annál nintsen alkalmasabb,
semmi annál nintsen gyönyörösebb
Illyen a' kettőnek egymáshoz való jó-
akarata, melly a' jóságos tselekedeten
fundáltatik, és a' jóknak egymással va-
ló közléséhez köttetett. Minémü
nagy jó van ott, a' holott olyan el-ké-
szítettett kebelek vannak, a' mellyek-
be bátran minden titkok bé-öntet-
hetnek, a' mellyeknek lelkek isméreti-
től szintén úgy ne félj, mint a' maga-
détól; kiknek beszédek szorgalmatos-
ságodat el-vészti, sententziájok tanátsot
ád, vidámságok szomorúságodat el-
űzi, még tsak a' látások-is meg-vidá-
mít? Mi lehet annál édesebb, hogyha
olly emberre találsz, kinek meg-valla-
ni valamit vétkezel, nem szégyenled;
a' kinek tsak elődbe való jövetele-is
hasznodra legyen tenéked? Némelly
apró bogaratskák midön tsipnek, nem
éreztetnek meg, olly vékony azoknak
fulánkjuk a' meg-marásra; hanem a'
daganat jelenti-meg a' meg-marást: U-
gyan azon történik te rajtad jó barátod-
dal való társalkodásodban, észre nem
vészted, mikor, 's mimódon használ

H 4

tene-

tenéked; hanem csak azt tapasztalom meg, hogy használt. Soha pedig ott valóságos barátság nem lehet, a' holott viszontagsággal való szeretet közbe nem veti magát; de szeretni fellyebb való dolog, mint sem szerettetni; és annakokáért a' jóakarát fundamentomúl rétettetik, és a' viszontagsággal való szeretet hozzá számláltatik. Az igaz barátság, és a' Christusnak enyvével egybe kötött az, a' mellyet nem a' mindennapi szükséges dolgoknak haszna, nem csak a' testnek jelen léte, nem a' hazug engedelmesség, nem a' tsalárd hizelkedés; hanem az Istennek félelme, és az Istennek beszédének tanulása szerez és tsinál. Allandó barátság a' roszfízban nem lehet.

2. A' barátinak meg-választásában nagy okosság kívántatik, ama' szerint a' mit a' parasztság mond: Sok darab söt kell addig meg-enni, míg az igaz barátság bé telik. Négy dolgot kell pedig abban meg-próbálni, a' kivel barátságot akarsz vetni. *A' hitet*, igen nehéz dolog, a' mellynek még csak árnyéka-is alig találtattathatik a' földön, hogy magadat, és a' tiéidet bátran valakire bizhatnád. *Az igyekezetet*, hogy a' ba-

a' barátságnak tisztelteséges jó vége legyen, és az istenes dolog utálatosságra ne forduljon. *A' meg-választást*, hogy meg tudjad, mivel tartozol neki; és mit kell ő tőle kívánni. *A' békeféséges türeést*, hogy kész legyen az elme, akar melly ellnkező dolgot barátja mellett el-tűrni. Ha midön ezeket valakiben meg-próbálad, meg-kell annakutánna vizsgálnod, elébbeni barátival miképen élt; mert olyannak lenni reménlheted irántad, a' minémű volt másokhoz. A' hűséges barát eleven kints, mellyet nagy szorgalmatossággal kell tartani; ha el-vész, nagy zokogással kell siratni. Bóldog vagy, ha olyan barátod vagyon, a' ki magadat tégedet szeret, nem a' te kintsedet, nem asztaodat, nem elmédet; a' ki tégedet ha vétkezel, meg-int, ha el-esel, fel-emel, ha futsz, magához hiv. Ehez hasonlót nem-találsz, mind ez egész égnek ki-terjedett kereksege alatt. Sokan mondattatnak barátoknak; de azok, a' kik igazán azok vólnának, kevesen számláltattatnak. Senki mást ingyen nem szeret. A' ki csak magát nézi, a' ki a' külső dolgokat magának végül tette-fel, nem igaz barát az.

Tsak addig szeret tégedet, a' meddig néki használhatsz. Asztalod meg-szükülvén, oda léssen; és a' mint kezdette, úgy meg szünik. Az igaz barátság ott nintsen még gyakrabban, a' hol bővön lenni alíttatik.

3. A' mint az orvos-Doktor, midőn az ő kedvesebb betegét akarja gyógyítani, sem a' tűznek, sem a' vasnak nem kedvez: Izintén úgy viseljed magadat barátod aránt, a' mellynek a' meg-jobbításra szüksége van, bátran, szabadosan, állhatatosan, semmit elnem mulatván, vagy el-hálózván. Kárhozatos engedelmesség az, melly által neveltetnek a' vétkek. A' te megintésed pedig legyen titkos, abban minden édesség benne legyen, minden beszédedben való ízetlenségtől üres legyen. Hogy valakit barátságodra fel-vegy, sokáig gondolkozzál tőle, a' midőn pedig tetízik tenéked barátoddá tenni, egész szivedbe fogadd bé őtet; ő véle olly szabadosan beszélj, mint magaddal. Ugy kell pedig élned, hogy ő reá semmit egyebet ne bizz, hanem a' mit ellenségedre-is reá bízhatnál. De mivelhogy ottan-ottan közbe vetik némelley dolgok magokat, mellyek

mellyeket a' szokás titoknak tett, minden gondolatodat, minden szorgalmatosságot barátiddal közöljed. Némelleyek azokat, a' mellyeket tsak barátokra kellene bizni, mindeneknek, kit elől 's utól találják, ki-beszélik, és mindeneknek fülökbe valami őket sértegeti, bé-öntik: Mások, még a' legszerelmesebbeknek lelkek isméretitől is félnek, és magokban fogják-meg minden titkokat, sőt ha lehetne magoknak sem hianének. Mind a' kétőben véték vagyon, mind a' mindeneknek való hitel adásban, mind abban; hogy senkinek nem kell hinni; de az egyik tisztességesebb, a' másik bátorságosabb. Hogyha akarisz mindeikkel, minden veszedelem nélkül szólni, azt könnyen el-éred, semmit abban el nem titkolván, a' mellyet tselekedzel; de semmit ollyat nem tselekedvén, a' mellyet titoknak lenni akarnál.

4. A' barátságnak főgorsága a' nyájasság, melly az emberekkel való társalkodást igazgatja; a' mellynek megtartásában emberseg vagyon, és abban halogatást kell tartani. Sokaknak elhallgatása, és a' keveset szólás, illeti a' kegyes embert, vétkes dolog azt a-

karni; hogy inkább meg tudásál, mint sem hogy tudj; meg-ismértetni, mint sem hogy meg-ismérj másokat; a' tulajdon maga jószágát el-vesztegetni, mint sem a' másokét magadévá tenni. Szükséges dolog, hogy azoknak, a' kikkel élsz, beszédekhez és rendetlen erköltsökhöz szokjál; és mivelhogy sokau, sok hazugságokat, alkalmatlanságokat, gyermeki dolgokat, és olyakat, a' mellyek tellyességgel a' dologra nem tartoznak, szólanak; mind ezeket okosan mellőzzed-el. El-vettetett elméjé, és afzszony-emberi, tsak azokkal akarni társalkodni, a' kik mindenkor engedelmeskedjenek, bizelkedjenek, és tapsoljanak. Magadról 's a' magad dolgairól szükebben szólj: a' magad sententziájához vakmerőképen ne ragaszkodjál, és a' nagy tel-szóval való beszédőtől, a' melly mások felett való parantsolást és hatalmat jelent, óltalmazd magadat. Midön valamely tisztetség ellen való dolog jö te elődbe, (magadba szállván,) kérdd-meg magadat, hogyha te nem olyan vétékben heveresz-e: azután mind azokból, a' mellyeket hallasz, látsz, mindenkor a' magad hasznára 's elő-menetelére va-

lamel-

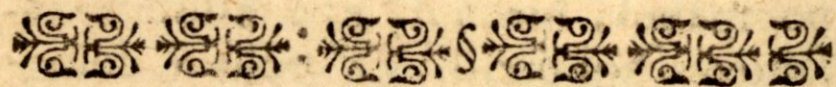
lamellyet szedj ki. Jól léfzen a' te dologod, ha a' más vétékéből a' magadéit meg jobbítod.

5. Midön valamely dolog szokatlannak, reménséged kívül valónak, és a' te hazádnak szokásától idegennek tetszik tenéked, ne gyalázzad azt szüntelenül: mert gyenge elmének jele, a' mások dolgán tsudálkozni, azokat nevetni, és tsak a' maga városi, 's polgári szokásának rabjának lenni. A' dolgokat úgy kell betsülni, a' mint vannak, nem úgy, a' mint látszanak. A' kötség mindeneket az újságból, nehézségből, mesterségből, ritkaságból, pompából, hiréből, és a' külső elkészítettetéséből betsül: A' bölts a' dolognak belső árrát, és tisztetségét nézi; és mind azokat meg-utálja, a' mellyeket a' goromba kötség tsudál. Valami történhetik, hatalmadban vagyon, hogy abból hasznót végy. Ne szorítsd igen öszve magadat, ne rekeszd-bé jövedelmedet. Szabad tenéked a' te személyedet bé-takarnod, és a' *fabuláknak* szerzőit követned. Azok a' mikor firnak, semmijek sem fáj; midön véfznek, nem birják; parantsolnak hatalom nélkül, pirongatódnak

H 7

bofz;

boszúság nélkül, fenyegetődznek harag nélkül: tudniillik a' mások életét élők. Vajha te-is a' mások társaságában úgy viselhetnéd magadat, minden indulat nélkül és magad tulajdonsága nélkül. Nagy játék-néző hely ez a' világ, a' mellyben meg-anynin vannak a' Comédia szerzők, a' mennyin az emberek. Gondod legyen pedig reá a' mennyire lehet, hogy a' játéknak nézője légy, nem szerző oka. A' kik magokat mütogatják a' játék-néző helyen, dolgoznak; a' kik nézik, katzagnak, és magokat gyönyörködtetik.

XXVII. R E SZ.

A' böven való adakozásról: mi legyen, és miképen kell gyakorolni. Miképen különbözz a' Nagyságtól.

I. **N**Em hívom bövön adakozónak, azt, a' ki pénzére meg-haragudott; a' ki sem adni nem tud, se megtartani, a' ki nem ajándékoz; hanem csak el hányja. Az a' böven adakozó, a' ki igazán ad, és okosan, és tehetséggel szerint a' mint illik, annyit ad, mikor,

kor, és a' kiknek illik; nem a' magas hanem a' más hasznát nézven benne. Tovább a' bövön adakozás olly jószágotselekedet, melly a' jóakarathnak kiosztogatója, a' melly a' pénzeknek kiadásában és be-vételében vagyon; de mindenek felett az adás vagyon a' szándékban; mert jobb adni, mint sem venni. Eleg pedig az akarat-is, a' midön az adásra való tehetség nintsen: sőt mindenekfelett arra kell vigyáznod, hogy nem csak használj, hanem hogy akarj használni. Senki a' folyovizeknek, vagy a' tengernek meg-nem köszöni, hogy a' hajókázást el-szenvedik: Sem az élő fáknek, hogy gyümölsöt hoznak: Sem a' szélnek, hogy kívánatosan fuj: Mert jöllehet ezek mind jó tetemények legyenek; mindazáltal nintsen öbennek a' jó teteményre való szándék. Ha mit pedig valakinek akariz adni, annak érdeme a' hamarsággal való adásból léfszen. Vannak némelleyek ollyak. Kik midön valamit ajándékoznak, annak minden kedvességét el-rontják, orcájokat el fordítván, szemöldököket egybe rántzolván, és más napra halasztván. Így fárasztják el jó barátjokat a' halogatással, és kinozzák a' várakozással;

fal. és mivelhogy tulajdona a' könnyen adónak hogy hamar adjon, a' ki-fokáig nem akart, nem szivből adta. Minden jól tévés fiet; és gyönyörűséges ajándék az, melly az útban elől talál.

2. Senki nem élhet boldogúl, a' ki csak magát szemléli, a' ki mindeneket a' maga hasznára fordít: Másnak kell szükségesképen élned, ha magadnak kívánsz élni. Miért kedvezsz, mintha magadé volna. Tsak gondviselő vagy. Mind azok a' mellyeket vas zárok alatt őltalmazsz, a' mellyeket más véréből szoptál; 's magadéval őltalmazod, nem tiéd. Letétettek vólt tsak nálad, és már más gazdára szállott. Vagy az ellenség út arra, vagy ellenségnek elméjével bíró következendő gondviselő. Azt kérde, hogy-hogy teheted magadévá? Adakazván. Mitsoda az, a' mivel magadat gazdagnak itéled lenni? Há-zatska, pénz, szántó földetskék 's a' t. Ha Felebarátodnak ajándékozsz benne, jó tetemény leszén, jószágos tselekedet leszén, a' melly te veled örökké megmarad. Akkor leg-kedvesebb, 's drágább a' pénz, midön az adakozásban fogy el.

3. Mivelhogy kevés költséggel, nagyok

gyok nem lehetnek, a' mint a' rendes költségeket a' jó kedvel való adakozás igazgatja; úgy a' tényes és nagy költségeket a' Nagyságosság. E' két jószágos tselekedetek, egyéb aránt egyenlők, ebben különböznek; hogy amaz még a' kitsinyekben is, e' pedig tsak a' nagyokban, és a' kiterfzökben látszik-meg. A' kinek kitsiny alkalmatosságotskája vagyon otthon, adakozó lehet: De a' Nagyságosságnak ditsiretit tsak az érdemli 's éri-el, a' kinek bősege tekintetes. Ez kiváltképen való módon, a' munkának tsudára való tekintetiből látszik-meg. Ugyan-is ha valaki, nagy áru drága gyöngyöt lstenes dologra szánna'sadna; Nagy adakozónak mondattathatnék inkább; mint sem Nagy-ságosnak: De ha a' drága könek az árán, vagy templomot, vagy egyéb tetetes és tsudára méltó dolgot építene; Nagyságosnak neveztetnek. A' munkáknak neve alatt pedig, a' mellyekre nagy költség mégyen, azok értettethetnek, a' mellyek tartoznak a' közönséges mulatságra, és az embernek né-melly hivatalnak gyönyörűségessefő való végbe vitelére. Mind ezekben az ékességre kell vigyázni, a' munká-lódóra,

lódóra, és az értékre nézve. Nem nagyságos az, a' ki többet költ értékénél: ki a' más pénzével magát, és a' magáéit terheli a' végre, hogy a' Nagyságosságnak ditséretit elérhesse. Az igaz adakozó, 's Nagyságos tsak az, a' ki a' mit ad 's költ, a' magáéból adja 's költi.

XXVIII. R E SZ.

Az erősségről: Mellyek legyenek annak teste. Az erős férjfunak a' halált meg-kell utálni.

I. **G**Yengék 's puhák az emberek elméi, és a' természetek erőtelien; mellyet annakokáért erősséggel kell fel-öltöztetni, hogy a' veszedelmektől meg-ijedvén a' tisztességtől el ne hajoljon. Kettős ennek az ő tiszti: Az egyik, és a' kiválképen való az, a' dolgokat, és a' veszedelmeket el birni 's győzni: A' másik, azokhoz fogni, midőn a' szükség kívánja. Az erős férfiú vakmerőképen magát nem ejti a' veszedelembé, hanem a' reá jövőket állhatatosan el-szenvedi, az ijesztő dolgok

gokat nem kívánja, hanem meg-utálja: ott emelkedik-fel, a' holott a' többi le-nyomattatnak, ott áll-meg, a' hol a' többi el-esnek. Nem győzi ötet-meg a' gyalázat, nem a' vizfsza való verettezés, nem a' számki-vetés, nem a' boszszúságok: ötet sem a' tömlötz, sem a' kínzó szerszámok, sem a' halál meg-nem ijesztik: Minden szomorúságot, betegséget, minden nehézségeket az ő Nagyságával fellyül halad: Magát fenyegetésekkel 's kérésekkel az egyenes útról el-vonni nem-engedi: Nem tsüggedez elméjében, ha szintén sok akadályai legyenek is, az ő jó el-kezdettszándékának: Nem enged a' munkának, sem az egyszer fel-vállalt dologgal nem küszködik; hanem meg-áll, mindaddig, míg el végezi: Akar melly tereh alatt nem ingadoz: Semmi hatalom, semmi irtóztatás ötet meg-nem kisebbíti: Akar honnan jövő veszedelemben meg-nem útközik az ő jófágos tselekedete, sem azt el-nem rejti. Mire igyekezzék, mindenkor arra vigyáz, nem arra, hogy mit szenved.

2. A' mint a' jó szélen hajókázó, sok segédsegekkel erőssíti magát, a' mellyekkel el-vethesse magáról a' szelvést:

Ugy

Ugy hasznodra leszen tenéked, míg szolgál a' szerentse, addig keresned az óltalmakat, mellyekben az ellenkezőket erősen viselhesed. Gondold-el magadban, hogy már reád jött, valami szerentsétlenség rajtad eshetnék: a' vak-ság, hajó törés, számkivetés, sebek, tsigázások, nyavalyák, motskók, bosz-szúságok: és úgy rendeld magadat mintha már a' veszedelemben forognál; hogy ezzel mintegy elől-járó jeggyel fel-ébreztetvén, minden ki menetelben azt mondhasd: Mind ezeket már által láttam, és meg-utáltam. Öröktől fogva el rendeltetett, min örülj, 's min sirj: és ha szintén nagy külömb-féggel meg-külömböztetettnek látszik is mindnyájunknak élete; de mindazoknak summája csak együvé mégyen. Veszendőket veszünk, veszendők. Miért irégykedel, miért panaszolkodol? Ha mindened el-vélz is, a' magadéból sem mid sem vesz el. Jobb azt adni, a' mit visszra kér az ISTEEN, mint sem kén-szeristenni a' fizetésre. A' bölts embert, még a' kínzások között is meg böldo-gíttatni maga meg-tanította *Epicurus*. Ezt mondyan: Ha a' *Phalaris* ökrében volna is, azt mondja: Oh melly ked-

ves ez,

ves ez, óh melly igen nem-gondolok vele! Nagy mondás ugyan, de mi nálunk nem hihetetlen dolog, a' kiknél nyilván vannak a' fok martyrok példái, kiknek a' büntetésekben állhatatosságok a' lángok között serénységek olly nagy vólt, hogy semmiképen nem érezni, láttattanak a' kinokat: Az akarónak és az Istenet szeretőnek, minden büntetések, gyönyörüségek.

3. Sohol sem tetizik ugy-ki az erő-ségnek tettetéssége, mint a' halálnak veszedelmében. Nehéz az elmét az életnek meg-utálására reá birni; melly-nek szeretetitől nagy részént annyira meg-köttettek; hogy semmit annál drá-gábbnak böldogábbnak lenni ne alítsa-nak. De ha bölts vagy, (a' mellynek len-ned szükséges.) Szünjél-meg a' gonosz 's rossz dolgok közzé számlálni a' ha-lált, melly a' rossz dolgoknak vége, és az életnek kezdeti: Örömezt ki-me-hetsz, majdan visszra jövendő. A' ha-lálnak el-kerülhetetlen 's meg-gyözhe-tetlen az ő kintzerítése; attól félni bo-londság: Ugyan-is kétségesek azok, a' mellyektől félünk, bizonyosak a' mel-lyeket várunk. Gondold-meg, Sem a' gyermekek, sem az ezektől el távoz-tak, nem félnek a' haláltól. Gya:

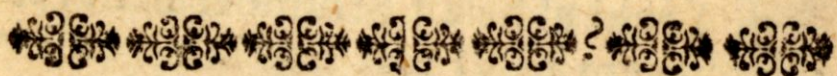
láltól. Gyalázatos dolog pedig, ha azt a' bátorságot nem adja néked az okosság, a' mellyre a' bolondság reá segíti az eszteleneket. Az élet úgy adattatott, hogy abból a' halál ki vitettség: Elni nem akart az, a' ki meg-halni nem akart.

4. Kedveskedett nekünk azzal a' természet, hogy egy kevés ideig, az öjá-tékjait szemlélnünk meg engedte: már az idő el-telvén, el-kell mennünk. Mitsoda bölts volna az, ki a' leg utolsó spiczre jutván, ha újobban meg engedtetnék neki az élet, hogy az ő anyjának méhébe vissza menni kívánkoznék, az ő tsetsemőségének esztelenségét, gyermekségének félelmit, Iffjúságának veszedelmit, emberkori idejének szorgalmatosságát, vénségének fájdalmit elő-venni kívánná? Senki olly boldogul nem élt, hogy újobban születetni nékie tetszenék. Vigyázz reá annakokáért hova sietsz, és kiktől megyel. Nem félhetnél ebből az életből való ki meneteledtől, ha a' másikba való bé meneteledet reménlenéd. Ez a' te félelmednek az oka, mivelhogy javaidtól üres vagy, a' mellyeknek kívánsága miatt életednek végén kezdesz gyötrettetni. Másként nem retregnél az örökké-

rökké valóságnak kezdetiben, 's küszöbén. Az igaz embernek büntetésére volna születtetése, ha azt a' halál nem követné.

5. Senki a' halált örömmel nem vette; hanem ha ki arra magát régen elkészítette. Tedd magadnál barátságossá mindennapi gondolkozások által; hogy ötlet midőn el jő serényen elvehessed. Nem a' napok, nem az esztendők mutatják azt-meg, ha eleget éltél; hanem az el-menni 's költözni, és az ő eredetire vissza térni kívánó elme. Sokáig élt, a' ki jól hal-meg. Jól hal-meg, a' ki jól él. Akarsz-e magadnak tsendes halált szerezni? Szokjál hozzá, hogy nagy mértékben 's nagy mezfizűnven utálhass-meg mindent. Nem félhet az, a' haláltól, a' ki már, magából többet ragadott-ki, mint sem a' halál ragadhatna el. Akarsz-e magadnak gyönyörűséges életet szerezni? Minden azért való szorgalmatosságodat tedd-le: a' halálnak minden nemeire kész légy; akar a' fegyver, akar a' hideg, vegye-el életedet, semmit azzal ne gondolj: életedet úgy rendeld, hogy minden napon azt mondhasd: Eltem. Az él bátran, és a' hal-meg örömmel a' ki ma-

ki magát mindennap el temeti; a' kinek meg-engedetett ez élet után is élni. Nem élhetsz jól, hanem ha mindennap meg-halsz.

XXIX. R E SZ.

A' Mérésségről. A' bátor szívű embernek le-írása.

I. **T**Sak a' neveis a' mérészfégnek nagy dolgot jelent, nagy tettetes jószágos tselekedet ez; mellynek ereje nagy, és mindenkör a' nagyokra fiet. E' nélkül haszontalan vész-el minden szándéka a' több jószágos tselekedeteknek: Mert, mivel-hogy azoknak gyakorlatásokban sok nehé ségek adják elő magokat, mind azok ellen fel-kell a' léleknek emelkedni, és mind azok ellen bátrabban kell tufakodni; és mind addig is meg nem szünhetik, mig nem elrontatván a' közben vettetett akadály, az elibe tétetett jónak elérésére jelen el érkezik. Ezt tselekeszi az emberben a' bátorság; a' melly mindenkörön a' nagy 's az uri dolgokra hajol. Annak felette a' segítségben bizván, bátran és önkényén, akar melly nehéz dolog-

dologhoz hozzá fog. Bátran kell valamelly dologhoz nyúl ni, ha akarj valami lenni. A' nagy dolog kitsínyből nem állhat-ki. Nagy dolog az ember, midön igazán ember.

2. A' nagy elme mindenkör a' nagy dolgokra vágyódik, és mind azokat, a' mellyeket a' köflég nagyoknak alít, mintegy fikrátskát, meg-utálja: Tsinál ugyan olyan munkákat, a' mellyek nagy betsületre méltók, de magát a' betsületet nem kívánja, ha kínáltatik véle sem vézi-el, hanem ha az Isten ditsősége és az engedelmesség másképen kívánja. Semmit sem vízen a' ditselkedésre, mindeneket a' lelki-isméretre; és a' jó-tselekedetnek jutalmát, nem a' kézségnek befedéből, hanem magából a' tselekedetből várja. Magas helyen áll mindenkör, fel-emeltetett, meg-gyözhetetlen, mindenkörön magához hasonló: sem magánál nagyobb helyekre nem pótzolja-fel magát, megelégedett a' maga nagyságával. Mindenek felett ki-tetző, mindeneknek Ura, és azért senkinek alája nem bortsátkozik, senkit nem kér; mert magán kívül semmi nélkül nem fükölködik. Semmi sints a' mi ötöt meg-ijefze, vagy

I

meg-

meg-görbítse. Magát ki-nyilatkoztatja, és mútogatni akarja; de nem hijába-valóságának okáért, hanem vigyázván arra a' grádusra, a' mellyben él, és az Istennek ajándékira, a' mellyekkel fénlük. Mindazáltal mind ezekkel együtt meg-áll a' meg-romolhatatlan, és Isten előtt leg-fövebb alázatosság; minden ö javait, minden ditsekedésit ö reája vízfelfordítja, minden kétség nélkül tudván, hogy néki magától semmije fintsen, hogy magától semmit nem tehet, és hogy ö tellyességgel semmi. Eza' jófágos-tselekedetnek végeit meg-esmérni: magáról és a' maga dolgairól alázatosan érteni; mindazáltal ezek mellé adattatott betsületeket, az emberség meg-maradván, vízfelfa nem verni. A' ditsőségnek követtetni kell, nem kívántatni.

3. Eleibe vettetett, mellyel veri vízfelfa az ellenkezöknek minden nyilait, semmit-is nem tufakodván, hogy a' jófágos-tselekedetnek tetejére fel-érheszen. A' közép forsú, és alá valóknak, magát emberfégesnek és alkalmaztatottnak lenni meg-mutatja. A' Fejedelmek és gazdagok előtt, se magát alávalóvá nem tézi, se nem hizelkedik, se azok-

azoknak hatalmok által a' maga szabadságát el-nyomatni meg-nem engedi. A' mellyek gyűlölségre vagy szeretetre méltók, azokat nyilván gyűlöli, nyilván szereti: és a' mellyeknek nyilván kell mondattatni vagy meg-lenni, azokat szabadoson ki-mondja, és meg-tselekezi; mert semmit nem fél, avagy nem reméni. Mind azokat meg-tselekezi, a' mellyeket más emberek, de nem azon módon; és így annakokáért a' község előtt kép-mutatással él, és nem-is elegyíti magát hamar a' község közzé. Nem emlekezik-meg a' bozúságról; és azok aránt a' mellyeket fűkfégesképen el-kell viselni, se nem panaszolkodó, se nem kérő. Keveseket ditsér-meg, se maga ditsértetni nem kíván, hanem a' ditséretre méltókat akar tselekedni. Nem függ más akaratjától, hanem barátjától és a' felsöktől; se hirtelen nem tsudálkozik, mert semmi nintsen előtte nagy, se előtte semmi nem látzik újságnak. Minden veszélyben, magában bátor, a' dolognak semminémü ki-menetelivel meg-nem indul. Mozgása néki késő, fava határozó, beféde állandó 's tsendes: ugyan-is nem siet az, a' ki kevés dolog-

ra adja magát, se felette igen nem igyekezik, valaki magával meg-elégedett.

XXX. R É S Z.

A' békeséges-tűrésről: annak alkalmatosságai és gyümöltsei. A' valóságos békeséges-tűrésnek jelei. Mindenféle gonofzoknak el-vifelésekre való intés, és tanúságok. Az állhatatos meg-maradásnak szüksége.

1. **A'** Békeséges-tűrés olyan jóságos-tselekedet, melly által ennek a' világnak gonofzait, tsendes elmével hordozzuk 's vifeljük. Mivel pedig e' gonofzok felette igen fokak, ennek-is fok nevei vannak, azoknak a' gonofzoknak különböző nemei fzerint, a' mellyeknek el-hordozások körül meg-kívántatik. *Békeséges-tűrésnek* mondatik kiváltképen való módon akkor, midön a' bozfúóságokat erősen el-vifeli: *Szivnek tsendességének*, midön a' külső jófágoknak el-vezéseken való tsendes maga vifelése körül foglalatoskodik: *Nagy tűrhetőségnek*, midön a' fívet meg-erősíti, a' kívánt dolognak el-halasztása ellen:

ellen: *Allhatatosságnak*, midön meg-erősíti az akaratot, minden egyéb gonofzoknak, akar azok magáéi, akar máfokéi; akar magánosok, akar közönfégesek legyenek, el-hordozására. Egy jóságos-tselekedet fintsen olyan, mellynek gyakoroltatására gyakortább való alkalmatosság adja-fel magát. Mert ugyan-is olly fok feregei rohanak reánk a' gonofzoknak, annyi ellenfégék vettek minket körül, hogy semmi igazabban nem mondattatott, mint az: *Embernek élete vitéség e' föld felett.* Tsak egy fempillantás-is alig múlik-el, mellyben erősen ne kellene hartzolni. Bátor külső ellenfégék ne legyenek-is, eléggé meg-veztegettetett ki-ki maga kárára. Magunkban 's magunktól füzlettetnek mind azok, a' mellyek minket gyötrennek 's gyakorolnak. Siráson kezdjük-el életünket; minden egyéb dolgokra alkalmatlanok, hanem tsak a' fírásokra: Ezt tanuljuk leg-elözör, ezt gyakoroljuk mind a' halálig. Sokan találtattak, a' kik soha nem katzagtanak, de fenki nem találtatott, ki soha nem sírt volna. Annakokáért füzkséges a' békeséges-tűrés; hogy fívedet meg-óltalmazza, lelkedet meg-erősítse, jóságos-

gos-tselekedetidet el-végezze. Senki meg-nem esmérheti az ő erejét, mennyire érjen, hanemha nyomorúságokkal gyakoroltatik. Nem bölts az, valaki nem békeséges-tűrő.

2. Rosszul van annak az embernek dolga, a' ki soha gonosz szerentsét nem próbált. Az Orvos Doktorok azt mondják: Semmitől inkább nem kell félni, mint az igen jó egészségtől; De még a' Hajósok előtt-is gyanóságban vagon a' tengeri nagy tsendesség. Ha tégedet vér 's szaggat a' nyomorúság, nem kegyetlenfé az, hanem viadal. Hanem ha viaskodol, meg-nem győzöd: Hanem ha meg-győzöd, nem diadal-maskodol. Hogy szükség volt a' *Christus-nak szenvedni, és úgy menni-bé az ő dicsőségébe*; alítod-é te, hogy a' más boldogságának részese lehetél fanyarúság nélkül? Vétkezel felette nagyon, ha ezen kívül más utat költesz, mellyen az égbe menj. A' jóságos-tselekedetek ezek a' szent jegyei: Jókat tselekedni, és rosszakat szenvedni. A' megnyerettetett békeséges-tűrésnek pedig ezek a' jelei: A' mások gonoszait tsendes lélekkel viselni, az Istennek ostroma alatt nem zúgolódní, azoknak kik gonosz-

szal illetnek, tárfaságokat nem ke-
lni, a' bozszúság szenvedések között
gyülölségtől meg-óltalmaztatni, Istennek akarátjának mind azokat, a'
mellyek minket szorongatnak, tulajdo-
sítani; a' gonoszok között hallgatni,
a' gonoszszal bennünket meg-szomorító-
kat szeretni, a' rajtunk meg-esett bozszú-
ságokat tsak egyedül Istennek meg-pa-
nafolni, és magát akar kinek, akar-
minémű nyavalyának el-szennvedésére,
ő néki kézen és háládással ajánlani.
Annakfelette igaz békeséges-tűrőnek
lenni meg-esmértetik; valaki, feleba-
rátja erőtelenkedésén nem békételen-
kedik.

3. Külső jószágidban való kárvallá-
sodban nagy vigasztalás az, ha azoknak
állhatatlan állapotjokat meg-fontolod.
Valamit bírál, valamit szeretél, az ő ter-
mézet szerint való futó vóltát meg-tart-
ja: nálad vagon ugyan, de nem tiéd.
Ne tsúfold-meg magadat a' képzelődő
állhatatosságnak kívánásával. Semmi
nints erős az erőtelennek, semmi örök-
ké-valósága nintsen a' romlandó-
nak, hanem tsak a' jóságos-tselekedet.
Ez az egy maradott-meg a' halhatatlanok
közzül a' halandó embereknél: e-

gyebek mind magokkal hordozzák a halált. Annakokáért valamikkel bírj, olly helyre tegyed mind őket, hogy közötted 's azok között nagy közbevetés legyen. A' jó embertől semmi nem vétettetik-el, mivelhogy semmit nem bír úgy mint magáét. Miért zokogj pénzetskédet elveſztvén, fiad meg-halván, házad meg-égvén: ha pedig emberſégedet, ſzemérmétségedet, erősségedet el-veſted, nem ſirj? Mind ezek pedig a' te javaid, és a' te hatalmadban vannak: amazok ſe nem jók, ſe nem tiéid. Ha fájlalod, midön azokat el-veſted, azzal azt mutatod-meg, hogy méltó vagy arra, hogy el-veſtessed. Semmit nem alítanál hogy el-veſténél, ha semmit rend kívül nem ſzeretnél. A' külsők a' börtset nem ſzorogatják, mivelhogy nem érdeklik.

4. Ha valami munkához akarj fogni, annak minden tóldalékit viſgáld-meg, legtöbbet találj a' mellyekkel elméd meg-háboríttathatik, ha jó eleve el-nem láttattak. A' gyermeket hívod? meg-lehet, hogy jelen ne legyen, vagy hogy kedved ſerint semmit ne tselekedjék. Valakihez akarj menni? meg-lehet, hogy bé-rekeſkedett, hogy elöt-

előtted bé-zárattatnak az ajtók, hogy ő tégedet el-mellözzön. Mind ezeket jó eleve nézd-el, és mindenek kedved ſerint esnek 's léznek. Amaz ma velem nem beſzéllett, midön másokkal beſzéllett, beſzédemet meg-nem hallgatta; engemet alá ültetett, mind ezek meg-tsömörlött elmének panaszai, a' mellyekbe, a' bóldogtalanok, a' kényesek, és az eſtelenek belé esnek. Nem ezekre viſel gondot, a' ki ezektől meg-nem illettetik; a' ki tudja, hogy mind ezek ez életnek adaji. Leg-jobb pedig azt ſzenvedni, a' mit meg-nem jobbíthatj. Ha kinek gonofſága és eſtelenſége miatt meg-háboríttatol, gondold-meg, ha lehetségesé, hogy e' világon semmi gonofok és iſtentelenek ne legyenek. Hogyha az lehetetlen dolog, mitsoda új dolog történt, ha a' roſz és eſtelen ember ſokása ſerint roſzúl tselekeſzik? Meg-láſd, hogy valamiképen inkább te ne vádoltaffál, a' ki által nem láttad, hogy e' te eileen ilyenképen fog vétetni. A' világ mindenkor a' maga valóságában áll-meg: vétkek vannak ott, a' hol emberek vannak.

5. Ha mi büntetés eſik rajtad, nem arra

arra vigyázz, mit szenvedsz, hanem mit tselekedtél. Ha igazat akarsz mondani, még annál nagyobb korbátsokra-is méltónak lenni magadat meg-vallod. Az Isten az, kinek engedelmeből származnak mindenek. Ő maga fanyargat tégedet, hogy meg-gyógyítson, hogy gyakoroljon, hogy meg-erősítsen, és maga számára el-készítsen. A' következendő gonoszokra tartja azokat, kiknek kedvezni láttatik. Honnan tudhatnám-meg, mennyi erőd legyen tenéked a' szegénység ellen, midőn gazdagsággal bővölködöl? Honnan esmérjem-meg, mennyi állhatatosságod legyen a' gyalázatok 's gyűlölségek ellen, ha a' köffégek ditséreti között vénülsz-meg? Hallottalak én tégedet, hogy másokat a' szorongatásokban vigasztaltál: kívánom, hogy magad halljad a' magad vigasztalását, és hogy magadat bírd-meg, hogy ne fájlaljad. Ha az Orvos Doktornak, ki testedet vágja, égeti, azt meg-közfönöd és fizetsz; miért hogy az Isten orvoslásán meg-nem nyugzol? Nagy bolondság, azokat kárnak alítani, a' mellyek orvosságok. Ha a' szegénység, ha a' betegség és a' többek, a' mellyeket gonoszoknak mondasz, szóval veled

veled kötődhetnének, ellened fel-kelnének, azt mondanák: Miért ellenkezel velem te ember? Vallyon én miattam fojtattatolé-meg valamelly jótól? okosságtól-é, vagy igazságtól, vagy erősségtől? Avagy nem szabad-é tenéked én velem örvendező elmével lakni 's lenni. Jók léznek, a' mellyeket roszszaknak alítasz lenni, ha azok felett megtántorodás nélkül ki-tetted. Nagy rosz, a' roszszat el-nem szenvedhetni.

6. A' mások szerentsétlenfégeiben el-titkolhatod ugyan néhányszor állhatatosságodat; de a' magadéiban soha sem. Sírj együtt a' közönfégesen sírókkal, bár ne legyen nagy okod. Szállj-le, és hajtsd te magadat a' meg-nyomordottakhoz, hogy őket fel-emeljed. Senki nem emeli-fel a' fekvőt, hanem ha meg-hajtja magát. Mivel pedig minden dolgoknak kettős nyele vagon, egyik el-tűrhető, a' másik el-tűrhetetlen; ha ki tenéked bosszúdra vagon, nem abban a' részében nyúlj hozzá, a' mellyel bosszúságot tselekedt: mert ez az a' nyel, mellynél fogva el-nem hordozhatod. Hanem azt gondold-meg, hogy ő-is azon Christusnak vérén váltatott-meg, azon egy di-

tsőségre hívatott: így fogod ötet meg, abban a részben, a' mellyben el-tűrhető. És mivelhogy a' barátságoknak gyenge fava vagyon, a' szabadon való meg-feddésre; ellenfégedtől mindenkor igazságot hallani igyekezzél. Ez mindenkoron vigyázzván, a' te dolgaidat mérgesen vizsgálja-meg: és tégedet hamarébb meg-tsálnak a' te gonoszaid, mint sem ötet. Meg-hordoz tégedet az útfákon és a' közökön, és a' te lelkednek vagy el-titkoltatott, vagy el-múlattatott nyavalyáját meg-haragudván meg-mutatja. Ettől igyekezzél hafznot venni, és lelked idveffégre viselj gondot. Szorgalmatosabban visel magára gondot, a' ki tudja, hogy az ő ítélője kézen vagyon, és az ő ellenfége.

7. A' jóban való állhatatosság, minden jóságos-tselekedeteknek koronája, és el-végeztetése. Az el-kezdőknek ígértetik ugyan a' jutalom, de az állhatatosan meg-maradóknak meg-adattatik. Annakokáért mindeneknek előtte arra viselj gondot, hogy állhatatos légy. Semmi fintsen olly hafznos, hogy az által-menetelben hafználjon: hátra efel, ha a' tovább valókra nem igye-

gyekezel: és ha meg akarfi állani, le-e fel: Állítsd-meg akaratodat, és abban mind a' ki-menetelig maradj-meg. Állhatatlan elmének jele, naponként újabb-újabb gyakorlásokat elő-venni, újabb-újabb helyet keresni ottan-ottan. Hogy másfutt légy nem fűkféges, hanemhogy más légy. A' melly plánta gyakorta egy helyből más helybe vitetik, végtére meg-fárad; és az orvos-ságoknak gyakorta való változtatása meg-akadályoztatja az egészséget. Ha a' válaftásnak edénye az Apostol, nem vigyázzván arra, mit tselekedett, hanem mit kellefsék nékie tselekedni, és azt femmiképen hogy bé-foghassa nem alította, mit kell tenéked tselekedned, a' kinek azt kellene kívánni, hogy a' te utólsó végedben hasonlítottathatnál ez ő kezdetihez? Az olvasásokhoz való gerjedezés, soha femmi idővel el-nem óltathatik; a' gazdagságoknak fzerelme telhetetlen: a' betsületnek kívánása el-nem ólthathatik. A' véges dolgok véghetetlenül kerestetnek: az Istennek böltseségét pedig, ha tsak valamennyire meg-kóftolod-is, alítod-é, hogy örökké véle meg-elégzel? Másképen hív tégedet a' tökéletességre az, a' ki

mondotta: *Legyetek tökéletesek, a' mint hogy a' ti mennyei Atyátok tökéletes.* Ez a' tziel tétettetik néked elődben, hogy mindenkoron meg-tudd, hogy léfzen helye a' jóságos-tselekedetben való nevedésednek.

XXXI. R É SZ.

A' Mértékletességről. Mennyit használ arra a' szemérmesség. A' maga megtartózkodásról, és szüzességről.

I. **A'** Mértékletesség a' gyönyörűségeknek parantsol, azoknak a' mellyek íz-érzés, és tapasztalás által éreztetnek: a' hozzá ragasztattakat és kellete felett valókat gyűlöli és el-veti, a' fűkfégéseknek engedelmeskedik, a' mennyire az egyenes okosság meg-engedi. Annak régulája tsalhatatlan: tsak egyedül a' fűkféget tartja azoknak, a' mellyek a' testre tartoznak mértékéül: és hogy a' gyönyörűségekre azokért, soha nem kell ki-terjeszkedni. Ez által a' jóságos-tselekedet által léfzen, hogy az emberből oktalan állat ne légyen. Annak el-érésére, felette fok

kat

kat segít a' szemérmesség, a' gonof kivánságoknak zabolája, a' jó indulatnak mutatója, a' tisztaságnak örzője, az ártatlanságnak tanúbizonysága. Ha a' te elmédet a' foglalta-el, meg-tanít az tégedet, hogy minden tisztátalanságtól félj, minden tilalmas tselekedeteket el-távoztathafs. Az Istennek jelenlétét meg-betsüljed, és hogy magadat mindenütt tisztességben tartsad, és hogy azt a' szépséget mindenkoron fereffed, melly a' mértékletességnek munkáiban ki-tetfzik nagy mefze. Továbbá, akkor esméred-meg magadat szemérmesnek lenni; midön tsak a' nevére-is a' mértékletlenségnek meg-irtózol, midön tégedet a' te falaid bé-fedeznek, de el-nem rejtenek: a' mellyeket nagyobb rézfent azért gondolnak bé kerítetteteknek lenni, hogy titkosabban vétkezzenek, nem hogy bátrabban éljenek. Mit használ pedig el-rejteni magadat, és az embereknek fêmeiket 's fülöket elkerülni? Mindenkor veled az Isten, a' ki tégedet mindenütt lát: veled lelked esméreti, a' melly tégedet mindenütt vádol.

2. Az ételnek 's az italnak hasznát, a' mértékletesség 's a' józanság; azokat

kat

kat pedig a' mellyek a' tapasztalásra tartoznak, a' füzeffég és a' szemérmesség mérfékelik-meg. És az ételnek nemeibe, a' fűkfég kívül bé-nem mérülni igen nehéz dolog. A' has nem hallgat a' parantsolatra, kér, apellál, és a' mindennapi adaját meg-kívánja. De melly kitsínnyel meg-elégítették, fenki arról nem gondolkodik. Eröltetjük a' természetet, hogy a' vétkeknek szolgáljon; és az éhféget, 's a' szomjúságot, a' mellyek a' természeti eszközökkel könnyen meg-tsendesíthetnek, külömbkülömb-féle ételekkel 's italokkal ingereljük. A' füzeffég-is nagy 's nehéz dolog, a' bujaságnak ennyi gerjesztő tüzei között; hanemha azt az Istennek félelme, az alkalmatosságnak el-kerülése, az érzékenységeknek meg-örzése, és a' maga meg-betsülése őrizzé-meg. A' ki magától szemérmetesen nem fél, mástól sem fél az. Akar-fé fűz lenni? Tartóztasd-meg szemeidet, hogy kéntelen ne fereffed, a' mit bolondúl néztél-meg. Mit tsudálkozol a' teremtetett állatnak múlandó 's tsalárd fűpfégén? várj egy keveset, és majdan nem lézen. A' fima ortzát a' fennyves barázdák rántzolják-meg, a' szomo-

szomorú homály fedé-bé a' szemnek világát, a' fogaknak fejérfégét, a' darabosság és lyukasság lepi-bé. Kerüld-el a' gonofzoknak-is tárfaságokat, minden puhaságot távoztasd-el, a' testet böjtöléssel felidítsed-meg, és keményebben tartsad. El-vézf a' ki feletébb szereti a' maga koporsóját.

XXXII. R É S Z.

A' Szélségről és Kegyelmisségről, mind a' kettőnek tisztí és jeles volta.

I. **H**Ogy a' haragnak dühösködését meg-lágyítsad, fűkféges a' szélsőség, hogy valamiképen az egyenes-ségnek innen vagy túl való határától el-ne hajólj. A' természet nyíla a' harag, mellyel élhetni, midön a' vétkezőket meg-feddeni és fanyargatni tisztéd szerint tartozol; midön az okosság tanítja, a' magad vagy más boffzúságának illendő vizza-verettetését, hogy a' büntetetlen maradásból ne nevedjék a' gonofzoknak szabadságok. Kegyetlen az, valaki fenkinek sem, vagy pedig mindennek meg-enged. Midön pedig az igazság úgy kívánván, hogy

meg kell büntettetniek a' gonoszoknak, a' felidségről és a' kegyességről megemlekezzél. A' büntetésre mintegy erőszakoson botsátkozzál-alá; és olyan légy a' bünösökhöz, a' minémü volt te hozzád az Isten. A' mint ő várakozott 's el-türt tégedet, hogy megjobbítson: úgy azokat fényvedd-el, hogy meg-jobbítottassanak. Megúnod az Orvos Doktort, ha reménféged nintsen a' betegnek gyógyulása felől, olyan könnyü a' betegnek egéffége, a' mennyi az Orvosnak böltsesége és jóakarata. A' felid férjfiú, a' haragnak tengerében mintegy kö-fál úgy tetfzik-ki, és a' benne meg-ütöközö habokat félllyel veri; nem-is mindenkor büntetéssel, hanem gyakrabban pénitentzia-tartással elégfzik-meg. A' gyülésnek közepette kiált a' világ Idvezítője: *Jöjjetek ide mindnyájan, és tanuljatok én tőlem*; de nem hogy betegeket gyógyítsatok, nem bélpoklosokat tíf-títsatok, nem a' vakoknak fémeiket, nem a' meg-hóltaknak adjatok életet. Hát mit? *Tanuljatok úgymond én tőlem, mert szelid vagyok.* Ugy láttatik, hogy ide gyűjtötte az ő böltseségének és tudományának minden kintseit, hogy ő

tőle

tőle tanuljunk felideknek lenni. Oly nagy a' felidségnek jeles vólta.

2. A' mint a' felidség a' haragot, úgy a' kegyelmesség a' büntetést mérfékeli 'sigazgatja. Amaz mindenekre, ez pedig a' Fejedelmekre és a' Felsőb-
bekre tartozik; ugyan-is ennek az ő tíf-ti, hogy lágyabb büntetéssel, mint sem az igazság hozná, éljenek: nem a' félelemből, nyerefégből, barátságból, vagy más egyéb indításokból, hanem az elmének tsendességéből. Nem féükféges a' hegyeknek oldalokat le-faragni, a' magas hegyeknek tetejekre várat tsinálni: A' békeségben élő Fejedelmet, a' nyilván-való lapályon-is meg-tartja a' kegyelmesség. Ez a' meg-gyözhetetlen erőffég, melly bá-torságossá téfzi az orfágot. A' rof Fejedelem gyüölöfleges, mert félnek tőle, és azt akarja, hogy féljenek, mivelhogy gyüölölik. A' kitől félnek pedig a' job-bagyok, gyüölölik azt, és a' ki mit gyü-löl, annak veftét kívánja. A' Királyok életének Ura vagyon, ki-ki a' magáét útálja-meg. Híjjában erősíti magát hatalommal, valaki az övéinek jóaka-ratjával nem vétetett környül. Gya-lázatjára vagyon a' Fejedelemnek a' fok

fok vérontás, mint az Orvosnak a' fok halott. Ha a' Király meg-tartóztatja erejét, ha minden bozszantásokat és ingerléseket meg-útál, ha némellyeket mások haragja miatt, de fenkit sem töröl-el a' magáé miatt, akkor mutatja meg magát valóságos Királynak. Nagy elmének jele, tsendesnek és háborodás nélkül valónak lenni.

XXXIII. R É S Z.

*Az Emberségről. A' Szorgalmatosság-
nak kettős tiszt. Mitsoda regulát
kell tartani az emberséggel 's nyájas-
sággal való élésben.*

I. **A**Z emberség, az elmének több ajándékit, tsudálatoson ékesít meg. Ez a' tisztességnek formája és a' vétkeknek zabolája. Ámbár szavaidban hallgafs, öltözettedel 's magad viselésével el-árúlod magadat. A' jófágos-tselekedetnek megpróbálására való okot, a' kitsínyekből-is szabados venni. A' tekinteti, nevetése, járása, fêmeinek forgatása, gyakorta meg-mutatják az embert, mitsodás legyen.
Ugy

Ugy élj, hogy mindenek meg-efmérjék, hogy te az Angyaloknak tárfaságokba tartozol. Tartsd-meg a' dízességet minden tagaidnak mozgásiban, magad viselésében, beszédedben, és tekintetben; hogy ezekben semmi ne legyen puha 's túnya, semmi parafzság vagy durvaság. A' valóságos emberfég, a' lélekről a' testre, az erköltsöknek belső magok viseléséről a' külsőkre ki-hat; hogy a' maga állását az el-me, mint valami eszközet, kívül szem-lélje. Az emberféges ember, az Istennek élő ábrázatja: mert annak tsak a' tekinteti-is a' nézőket emberfégeessé téfi. Oh melly nagy jó ez, így láttatni és használni! De még az-is tartozik az emberségre, hogy a' te állapotodnak állását, köntösödben, portékáidban, házadnak ékességében, szolgáidnak sokaságában fellyül ne haladd. A' te elmédnek akadályai mind ezek: a' mellyekkel nem te, hanem a' mellyek kívülötted vannak, meg-ékesítettnek. Miért örülsz annakokáért a' te gonofodnak? Miért tsudálkozol a' hijábalóságokon, és az akadályoknak sokaságán miért ditsekedel? Ezt a' szolgáknak feregét, melly a' te hátad megett áll,

áll, igazán mondhatod ellenkező feregnek, a' mellytől eléggé nem óltalmazkodhatol. Azt akarják tudni, mit tselekezzel, nem azt, hogy mit parantsolj. Semmi nintsen alázatosabb azoknak bé-jöveleteknél, semmi nintsen alkalmatlanabb azoknak elő-meneteleknél, semmi nintsen gyűlölfégesebb azoknak ki-meneteleknél.

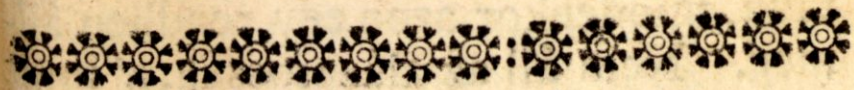
2. A' forgalmatosságnak két tiztei vannak: az első az, hogy a' tudásra való kívánságot, melly gyakrabban az igazánál nagyobb fokott lenni, mérfelelje 's igazgassa: A' másik az, hogy a' restséget ki-üzze, és a' léleknek forgalmatosságát a' fűkféges dolgoknak meg-tanulására fel-gerjefize. Szorgalmatos meg-vizsgáló elmét adott embernek a' természet, melly a' maga szépségét 's munkáját jól tudja; minket-is munkáinak szemlélésekre fűlt, el-veztené a' maga gyümölsét, ha illy nagy, illy világos, illy szép gyengén egybe font munkáit csak a' magánosság-nak mútogatná. De vizza élünk a' természetnek javaival, azoknak akarván végére menni, a' mellyek haznosabbak vólnának, ha meg-tudattatnának. Nem az böltsekedik, a' ki fokot tud; hanem
a' ki

a' ki azt tudja, a' mi a' dologra tartozik. Leg-elsőben-is azokat kell tudni, a' mellyek az idveffégre tartoznak: egyebeket hogy ne olvas nem tilalmazlak, csak hogy valamit olvasz, mindeket az erköltsökre vonj. Kerüld-el pedig, hogy a' fok könyveknek olvasásokban, valami állhatatlanság 's nyughatatlanság ne találtassék. Bizonyos elme körül kell múlatozni, és a' körül kell fel-neveltetni, ha valamit akarz tanulni, a' melly elmédben hűfégesen meg-maradjon. A' külömbkülömb-féle olvasás gyönyörködtet, a' bizonyos pedig haznál.

3. Valami meg-fűnést-is kell az elmének engedni, és a' fűntelen való dolognak nyugodalmat kell közibe elegyíteni: mert ugyan-is nem állandó az, valami ottan-ottan való meg-fűnést nem érez. A' törvényeknek szerzői bizonyos napokat rendeltek, mellyekben a' vidámságra hivattattak közönfégesen az emberek, és erőt vettének a' lassan-lassan meg-fáradtak, és el-bádjadtak. Az elmének meg-újulását pedig fok dolgok tézik; úgymint: a' sétálás, a' szép kies helyeken; hogy a' tágas helyen emelkedjék-fel az elme az égre,
és

és a' tagok hadd újíttassanak-meg; a' majorban, és a' mezei munkára való ki-fordulás, a' városi gözöktől és zenebonáktól való el-távozás; a' madarázás és vadászás, a' mellyek a' te állapotól nem idegen dolgok; a' halászás-is ide való, a' melly leg-ártatlanabb: a' tisztességes tudományok és engedelmesek, a' muzikáknak zengési, és valami tisztességes játék, a' vétek nélkül való tréfák és emberfégek, a' mellyektől távol legyen minden bozszú-állás és díztelenfég. Némelylek felette mordak, az embert gyűlölik, és a' magok fetéségében ülök, a' kiktől soha vidám beszélédet nem lehet ki-tekerni. Némelylek mindenkor a' tréfának adják magokat, a' valóságos dolgokra soha sem adják magokat, soha magokat a' köfségtől el-nem vonják: E' kettőt pedig meg kell elegyíteni's változtatni, mert a' magános élet kívántatja magát az emberekkel, ha néha néha gyakoroltatik; és így, egyik a' másiknak orvossága lézen. A' dolognak meg-útálását meg-gyógyítja a' pihenés, a' meg-fűnésnek unalmát, a' dolog. Vannak némelylek olyak-is, kik erejeken nem tudván kiméllést tenni, mód nélkül erőltet-

erőltetik magokat. A' módjával való élésben fogyatkoznak-meg, sem el-nem tudják hagyni tanulásokat, sem el-nem tudják kezdeni. Midön magokat a' dologra adják, a' napokat az éjtűakához ragasztják; és mind addig meg-nem fűnnek, míg magok el-nem bádjadnak. Vízont, mikor játűani erednek, annyira el-fáraasztják magokat, hogy az élésbeni fűkásra alig vonhattatnak vissza. Ugy kell annakokáért az elmének engedni a' meg-fűnést, hogy meg-nyugodjék, de el-ne restüljön. Erre fűkűfégesképen meg-kivántatik a' nyájassággal való élés, melly bizonyos végeket írjon elődbe, a' mellyeket általhálni tilalmas dolog. A' leg-jobb dolgok-is roszűak léűnek, ha ki a' módot által-hágja.

XXXIV. R É S Z.

Az Alázatosságról: e' miben álljon. A' maga meg-esméréséről. Az igazán alázatosnak jegye.

1. **A'** Christustól jö az alázatosság. Mert ugyan-is ő azt fűóval tanított.

totta, példával meg-műtatta. Ez a Sz: Irásbéli jóságos-tselekedetek között leg-elsőbb: mert ugyan-is a' Kevélyféget félre tézi, a' melly minden gonofzoknak kútfeje; E' tézen minket Isten előtt kedvesé. Mert az alázatosokkal vagyon az ő beféllgetése. E' nélkül, mivel ez a' jóságos-tselekedeteknek *fundámentoma*, valami építetik a' lelki házban, sem erős nem lézen, sem állandó. Jóllehet hogy a' neve kicsiny, és alá-való dolgot jelent, mindazáltal a' nagy dolgoknak jóságos-tselekedete ez: mivel a' tökéleteseknek jóságos-tselekedete, és az elmét fel-emeli a' nagyobbakra. A' jeles dolgokhoz félelem nélkül fog, a' nehezekhez minden akadályoknak félelme nélkül; magas helyen való, szorgalmatos, nagy szivü, mindenkor azon egy rendben áll meg. Nem áll az alázatosság, a' mint a' köffég alítja, tsak a' maga meg-útálásában 's el-hagyásában embernek; hanem a' ditséretnek és tisztességnek abban a' meg-mérfékelésében, melly mind a' rend kívül való hágást, és mind a' fogyatkozást el-távoztatja. Kivánja az alázatos a' ditsőséget, mint az ő jóságos-tselekedetének jutalmát, elméje

min-

mindenkor egyenesen a' tselekedetre függeztetvén-fel, nem a' mútogatásért, hanem magáért a' jóságos-tselekedetért, és annyiért, a' mennyit a' kíván. Rendeletlen minden betsület, valamelyet nem a' jóságos-tselekedet szül. Mivel pedig az alázatos, azzal az elméjének által látásával, a' mellyel bír, magának igaz betsülöje; minden betsületet kerül: mind azért, hogy tudja, melly kevés legyen az, a' mit ő, a' magáéból a' jóságos-tselekedetekre ad: mind pedig hogy attól fél, hogy a' méltó tisztességnek kívánásától, a' méltatlannak kívánságába ne essék. Bátorságosabb meg-utálni a' betsületet, a' melyet ha ki kerül, meg-bövíti; ha ki meg-utál, nevel.

2. Azért alázatos nem vagy, hogy magadat meg-nem esméred. Nintsen olly mezzé föld, mellyről könnyebben higyj a' hazugságot beféllőnek. Mitso-da az ember? Erötelen 's romlandó test, magában természet szerint erötelen, más segítsége nélkül szükölködő, és az időnek minden vizontagságira kitétett. A' földből való göröngy, utálatos teremtett állat, minden rofra hajlandó, olly meg-vesztegettetett, 's

K 2

el-

el-fordult érzékenységü, hogy a' földi-eket a' mennyieieknek, a' házfantalano-kat az örökké-valóknak eleibe tézi: *Mindenféle hijába-valóság, minden élő ember.* Egy teremtet-állatnak-is éle-te olly romlandó, egynek-is dühössége olly fene, egynek-is olly meg-bódult félelme, egynek-is olly nagy bujasága nintsen. Honnan vagyon még-is a' te kevélyféged óh nyomorútt teremtet-állat, és mindeneknél bódogtalanabb? Vigyázz reá a' magad nyavalyáságára, vedd ezedbe utálatosságodat, és díztele- lenfégedet, ha még valami kitsiny fük- rája vagyon benned az okosságnak. Akkor léfel tökéletesen alázatos, mi- dön magadat meg- esmérni igyekezel.

3. Az igaz alázatos magát tellyes- féggel meg-utálja; és nem-is akar alá- zatosnak, hanem inkább semminek 's alá valónak tartattatni: Az ő reá illen- dö tisztefféget Istennek adja, és minde- nekben magának hihetetlenkedik, örül a' maga meg-utáltatásának, tsak azzal az egyel kevély, hogy a' ditséreteket meg-utálja. Magát azok fzerint itéli, a' mellyek magából állanak-ki; máso- kat pedig azok fzerint, a' mellyeket Isten-től vötte nek, és magát másokkal egybe-

egybe vetvén, mindeneknél alább-va- lónak lenni alítja: Az az alázatosnak természeti, hogy a' maga gonofzait a' mások jóságival vessen öfve; a' honnan akarmelly tökéletes légyen bár, magát minden hazugság nélkül, mindeneknél bódogtalanabbnak alíthatja lenni. E- zek felett a' valóságos alázatos, min- den engedelemmel magát alája botsát- ja a' nagyobbak, nem a' maga kíván- ságit vízi végbe, a' maga fogyatkozásit örömeft meg-vallja, minden bofzúsá- got békeségesen el-tür, és akarmelly alá való dolgot örömmel véfen, min- den félre vonást kerül, a' fok befédttől meg-óltalmazza magát, lappangani fe- ret, és hogy ő ne tudattaflek. Maga alá téfen mindeneket, és magát min- denek alá, és magát egészen a' semmi közzé zárja. Szemérmetes és vigyázó: nem fól, hanem a' mikor a' fükfég hozza, akkor-is emberfégesen 's min- den katzagás nélkül, inkább kívánván fírni mint sem katzagni. Szivének alá- zatosságát testével mutatja-meg, fe- meit a' föld felé fegezvén, rendes és emberféges járással, meg-hajtott fövel, mintegy vétkes, kinek majdan az Istennek ítélő féki eleibe kell állani.

Gonofságit a' mellyeket tselekedett jól tudván, büne botsánatjáról 's idvefségéről szorgalmatos lévén, nem meri zemeit az égre fel-emelni, hanem a' Publikánussal mezze állván, buzgó könyörgéssel bünének botsánatját kéri. Annakfelette minden ö tselekedetitől fél, minden e' világi jókat meg-utál, minden világi pompát meg-tapod: mert ugyan-is mind ez egész világot semminek alítja lenni, valaki magát semminek lenni hiszi.

XXXV. R É S Z.

A' tökéleteseknek állapotjokról: A' tökéletes férjfiúnak ábrázatja. A' tökéletes életnek kút-feje, az Istennel való egyesség.

I. Tökéletesnek az mondattatik, a' kinek semmi fogyatkozása nints. Mitsoda fogyatkozása lehet pedig annak, a' ki meg-tisztított a' vétkektől, és jóságos-tselekedetekkel felékesített: Az ö Istenéhez szorosán ragaszkodik, és ö véle egy örökké-való lélekké lézen? Ez a' teteje a' keresztényeni tökéletes.

letességnek, ez az utolsó vége, a' mellyre sietned kell. Mivel pedig, minden dolog akkor mondattatik tökéletesnek, midön az ö végét el-érte, a' te véged pedig Isten légyen; szükfégesképen akkor mégy te tökéletességre, midön tökéletesen Istenhez ragaszkodván, ahoz vízza mégy, a' kitől kijöttél. Senki pedig tökéletes nem lehet, Istennek kiváltképen való segítsége nélkül. És mivelhogy az emberek közzül kevesen vigyáznak, az Istennek kiváltképen való munkájának 's meg-illésének elvételére; azért kevés embereké a' tökéletesség. Mindnyájan-is kevés gyümölsöt hoztak az emberek.

2. Tökéletes férjfiúnak lenni azt monddod, a' kit látz, hogy a' veszedelmekben meg-nem ijed, a' kívánságok miatt meg-nem sértettetik, az ellenségek között, a' szidalmak között bóldog, a' szélveszeknek közepette tsendes: a' ki mind azokat, a' mellyektől mások félnek, 's katzagni kívánnak, mint valami kitsiny dolgokat el-mellöz, semmi egyéb jóhoz, hanem a' magáéhoz támaszkodik, mindenkor szabados, mindenkor állhatatos, magához mindenkor hasonló, egyenes, fel-emeltetett, maga

indulatitól üres, és Istennel teljes: a' kinek az ő javait semmi erő el-nem vézi, a' ki a' gonoszokat jóra fordítja, a' ki semmi dologban meg-nem tsalattatik, semmi szerentsétlenségtől meg-nem illetetik: a' ki a' dolgoknak be- tsit nem a' vélekedésből, hanem az ő természetekből állatja-ki: Ki minde- nek felett ki-tetűvén, az egész világon magát ki-mutatja, és minden ő munkái- ra szemlélésit ki-terjeszti, mindenkor tsendes és meg-romolhatatlan: a' ki nagyobb részént fűntelenül ott múlatoz, a' honnan el-jött. A' mint a' Nap- nak sugári, jöllehet a' földet ériék, mindazáltal ott vannak, a' honnan küldetnek; úgy a' tökéletes fétjfiú velünk jár ugyan, de a' leg-jobbik részére nézve tőlünk távol vagyon, és mindenkoron az ő végéhez ragaszkodik. Ollyan annak elméje, mint a' Hóldnak felette a' minémü a' világ állapotja: Ott mindenkor tsendesség vagyon. A' dolgok- ban való fogyatkozásokat nem tudja, változó elmét nem tud, minden idők nékie szolgálnak, valamiképen a' Nap mindeneket egyaránt világosít, és így minden fok felefféget el-vetvén, a' tsu- pa együgyűségben nyugszik-meg. Sem- mit

mit sem kíván, semmit sem keres ma- gán kívül, semmi fűkfége nintsen arra, hogy mezfűnven várjon bóldogságot, mivelhogy fűvében bé-zároltatva vife- li. Tsak az egy Istennek munkálódik, tsak az egy Istennek él, innen minden- kor kézf el-menni. Ezt az egyenes finór mértéket alkalmaztassad életedhez, és meg-érted, melly mezfűe légy a' töké- letességtől.

3. Eza' dolog nagyobb's magasabb, mint sem hogy arra reá érhefs, hanem ha a' vonzól tégedet fel-felé, a' ki azt mondotta: *Nálam nélkül semmit sem tselekedettek.* De ezen kívül jó eleve való meg-vizsgálás-is fűkféges. A' tökéletes életnek vége, az Istennel való belső egyesség: és mivelhogy ő, hozzá járulhatatlan világosságban lakozik, ő hozzá soha nem mégy, hanemha a' te- remtett állatoknak fététségét magad- tól el-üzöd. Nem lehet ember az Isteni természethez hasonló, hanemha magát és minden teremtett dolgokat elméjével's indulatival által-hág. Minden, bár akar leg-kifsebbik-is, akar melly dologhoz való ragaszkodás, a' tengeri kitsiny hajó tartó halatskához hasonló, melly, ha a' hajót meg-fogja,

azt meg-tartóztatja, 's menésében meg-állítja. Így, nem másként történik sok lelkeknek dolgok; a' mellyek mint a' mennyei jókkal, 's gazdagságokkal meg-terheltetett hajók, a' bődög egyefségnek *portusára* bődögül eljutnának, hanemha valami vétkes indulat miatt tartóztatnának-meg. Az Isten egy, és magával meg-egyező; soha sem lehet a' lélek alkalmas az egyességre, hanemha egyé, 's magával meg-egyezővé tétettetik.

V E G E.

Uton-járó ember rövid Könyörgése.

OH Isten, ki régenten a' te Izraele-det tsudálatos úton, tsudálatos puftákon sötétes ködben, 's tüzes világos oszlop által vezérelted, és nékied nappal árnyékok, éjtzaka lámpások vóltál; mivelhogy én-is hivatalom fe-rint utazok, annakokáért szivesen kérlek tégedet, jöjj-el én velem és járj én előttem, és vezérelj engemet egyenes úton, és az ő idejében egészfében hozz *vizfa*. Hordozz engemet, mint az
édes

édes Atya az ő szerelmes gyermekét hordozza, minden én útaimban a' mellyeken nékem kelletik járnom. Takar-gás engemet a' te szent kezeiddel, és az én ellenfégemnek kezekből szabadíts-ki: Kírtess-el engemet szent Angya-lid által, és minden dolgaimat, a' mellyekre igyekezem bődögítsad. Hogy én örömmel jöjjen *vizfa*, dolgaimat okoson folytathassam, és mindenekben jó elő-menetelem légyen. Oltalmazd-meg az én ki-menésemet és bé-jöve-telemet, mostantól fogva mind örökké, Amen.

Bődög végért való Könyörgés.

OH én Uram Jépus Christus, ki a' te életednek végén édes Atyádhoz fel-kiáltottál, és a' te lelkedet az ő ke-zébe ajánlottad, jövel én hozzám, állj mellém az én utolsó végemen, és segélj-meg engemet, hogy én a' halált amaz utolsó ellenféget, diadalmason meg-győzhessem: Hallgass-meg engemet midőn én fohászodom, és az erős lelket adjad énnékem, midőn az én szivem te-néked könyörög. Szabadíts-meg en-gemet az én lelkemnek ellenfégitől, és öldözz-fel engemet minden én nyava-lyá-

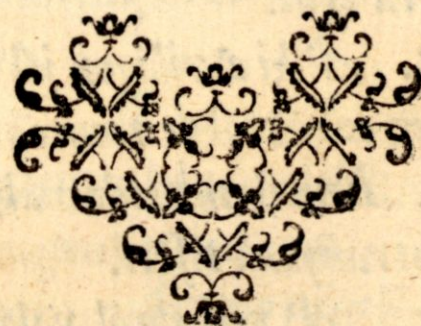
Iyáimból, vigasztalj-meg engemet, midön én óhajtozom: erősíts-meg engemet erötelenkedésemben, és az én lelkemet vedd hozzád, midön el-~~szakaszta~~tom, Amen.

Halálra vált ember könyörgése.

ÉN Uram Jesus Christus, én életem, én erős váram, én egyetlen-egy Vigasztalom, Megváltóm és Idvezítóm, a^o kiben én minden reménységemet és bizodalمامat helyheztetem, végy-bé engemet a' te kegyelmedbe. Te vagy az én Teremtóm, te adtad nékem ezt az életet. Te szültél újonnan engemet, midön én a' bünökben hevernék. Te mutatattad-meg nékem a' te ki-bezélhetetlen kegyelmességedet és könyörületességedet. Uram avas-bé engemet nagy mélyen a' te kegyelmedbe, nyisd-meg énnékem az életnek ajtaját. Te Istennek Fia, könyörülj én rajtam, világosítsad-meg az én szemeimet, hogy én a' halálban el-ne aludjam, szakasz-el engemet ettöl a' világosságtól, és támaszd-fel nékem az örökkévaló világosságot. Uram tégedet várlak, jövel Uram ha tenéked úgy tet-
lik,

lik, költöztesd-által engemet e' nyavalyás életből, az örökké-való ditsőségre és boldogságra. Jövel édes Uram Jesus, jövel, és szabadítsd-meg innen a' tiéidet, és azt a' ki tégedet szeret. mondjad szivedből,
Amen! Amen!

DITSÖSÉG ISTENNEK.

K 7

Múta-

MUTATO

TÁBLA.

- Rész. Levél.
- I. RESZ. *Az embernek utolsó végéről. melly rosz legyen attól el-hajolni. Mitsoda eszközökkel, és mitsoda renddel lehet arra érni.* I
- II. RESZ. *A' ki e' világon jól akar élni, annak az erköltsökre tanító mestert kell keresni. Ennek mitsodásnak kell lenni. A' tanítványnak tisztí.* 7
- III. RESZ. *A' vétkektől való meg tisztítatásról. Azokhoz való indulatokat magunkból ki kell hányunk, és bűneinket tövestől ki kell magunkból szaggatunk. Semmi nintsen erősebb eszköz a' vétkeknek ki-gyomlálásokra, mint a' halálnak és az örök életnek meg-gondolása.* 13
- IV. RESZ. *A' torkosságról. Annak gonoszai és orvosságai. Mellyek a' meg-bíratott torkosságnak jelei.* 24
- V.

MUTATO TÁBLA.

- V. RESZ. *A' bujaságról. Melly utálatos legyen ez a' vétek. Melly könnyű ebbe belé esni, és miképen kellesek el-kerülni. A' léleknek gyönyörüséget kell követni, a' melly valóságos.* 29
- VI. RESZ. *A' fősvénységről, annak gonoszsága feddettetik-meg. A' szegénynek a' gazdaggal való egybe-vettetése. A' kintseknek tsalárdságok és hijában-valóságok.* 35
- VII. RESZ. *A' haragrót: a' haragból származott tselekedeteknek jelei, okai, és a' haragnak orvosságai.* 42
- VIII. RESZ. *Az irigységről és gondviséletlenségről. Mind a'kettőnek le-írása és meg-gyógyítása.* 57
- IX. RESZ. *A' kevélységről. Kevély kívánságról és haszontalan ditsekedésről. A' kevélynek le rajszolása. A' méltóságnak hijába-valósága és veszedelmei. A' fel fúvalkodásnak gonoszai, és orvosságai.* 61
- X. RESZ. *Az egész testednek és minden külső érzékenységidnek igazgatásáról.* Men-

Mennyit kell a' testednek kedvezni.
A' szemnek szabadságát meg-kell za-
bolázní. A' ruhában való bujaság kár-
hoztattatik. - 72

XI. RESZ. A' nyelvnek meg-örzéséről.
E' melly hasznos legyen és melly nehéz.
A' beszéd közben mire kell vigyázni, és
mit kell el-kerülni. Miképen szenved-
hetni-el a' mások mérges nyelvét. 79

XII. RESZ. A' belső érzékenységekről.
A' vélekedésnek haszna. Jó gondola-
tokkal kell az elmét bé-tölteni. Az ér-
zékeny kívánságnak 's annak meg-vesz-
tegettetett indulatinak meg-zabolázá-
sáról. Erre való külömbkülömb javal-
lások. - 87

XIII. RESZ. A' szeretetről: mi legyen
annak természeti, mellyek az okai,
mellyek a' gyümöltsei. Az ellen való
orvosságokról. Ezekhez adattattak né-
melly dolgok a' gyüilölségről. 94

XIV. RESZ. A' kívánságról és el-ke-
rülésről. Mit kell kívánni, 's mit kell
el-kerülni. - 100

XV.

XV. RESZ. Az örömről és szomorú-
ságról. A' jó embernek mint kellesték
örülni. Nem szomorkodik az, a' ké-
mindeneket el-látott. Külömbkülömb-
féle orvosságai a' fájdalomnak. 106

XVI. RESZ. A' reménységről és a'
kétségbe-való esésről. Mind a' kettőt
hogy kellesték kormányozni. 113

XVII. RESZ. A' félelemről: melly hij-
jában-való legyen, és mi módon gyözet-
tessek-meg. A' vakmerő bátorságot el-
kell távoztatni. Ismét, némelylek a'
haragról. - 116

XVIII. RESZ. Az okos léleknek te-
hetségeiről. Meg-kell az elmét örízni,
a' haszontalan szorgalmatosságtól. Ki-
váltképen mitsoda tudományt kell ta-
nólni. Melly rossz legyen a' mások er-
költset vizsgálni. A' mások itélet-téte-
let meg-kell vetni. Az akaratnak meg-
tagadásáról. - 123

XIX. RESZ. A' haszonnal elő-menen-
dőknek állapotjokról. Külömbkülömb-
féle segédei az elő-menetelnek. Az idő-
nek

- nek meg-betsülése's haszna. Az Istennek jelen-léte szükséges. 131
- XX. RESZ.** A' magánosan való lételnek hasznáról. A' rozszak társaságát kerülni kell. A' világnak mellyek és hányak az ő vétkei. A' jóban elő menni akarónak szándéka, a' jóságos-tselekedeteknek gyűjtése. A' meg-nyert jóságos-tselekedeteknek némelly jelei. 138
- XXI. RESZ.** A' Szent Irásbéli jóságos-tselekedetekről. A' hitet jóságos-tselekedettel kell meg-mutatni. Csak egyedül Istenben kell helyheztetnünk reménységünket. Az Istenhez való szeretetünknek serkentő okai. Felebarátunkhoz való szeretetünk jó-téteménnyel mutatattik-meg. Az alamisnálkodásra való intés. - 148
- XXII. RESZ.** Az okosságról: annak szükséges volta's nehézsége. Az okos embernek tisztai. - 154
- XXIII. RESZ.** Az igazságról és a' valásról. Mind a' kettőnek tselekedetei. Mi

- Mi legyen a' valóságos penitentzia-tartás, és miben álljon. 159
- XXIV. RESZ.** A' kegyességről és a' betsületről. Az engedelmeskedés commendáltatik, és egyszersmind a' háládóság. Hogy kell el-venni és visszadani a' jótéteményt. - 165
- XXV. RESZ.** Az igaz mondásról és annak hasznáról. A' beszédben való együgyűség ditsértetik. A' hűségnek tselekedetei. - 170
- XXVI. RESZ.** A' barátságról: miteda módokkal kellefsék azt gyakorolni. Némelly parantsolatok, mellyek az egymással való társalkodást nézik. 174
- XXVII. RESZ.** A' böven való adakozásról: mi legyen és miképen kellefsék gyakorolni. Miképen különböz a' Nagyságtól. - 182
- XXVIII. RESZ.** Az erősségről: mellyek legyenek annak tisztai. Az erős férjsfiúnak a' halált meg-kell utálni. 186
- XXIX. RESZ.** A' mérészségről. A' bátor szivü embernek le-irása. 192
- XXX.**

A' nyomtatásban esett derekasabb fo-
gyatkozásokat a' Kegyes Olvasó
így jobbítsa-meg.

Levél 10. linea 15. az *el* után add hoz-
zá *ne*.

Lev. 25. lin. 18. Méltóágok, *olvasd*
Méltóságok.

Lev. 31. lin. 1. lézen *olv.* lézfz.

Lev. 32. lin. 10. ja'ó *olv.* a' jó.

Lev. 32. lin. 17. Ibátorságos *olvasd* bá-
torságos.

Lev. 32. lin. 18. asgan *olv.* asfan.

Lev. 32. lin. 21. a kik *olv.* a' ki.

Lev. 51. lin. 5. malamit *olv.* valamit.

Lev. 55. lin. 3. emberfégseb *olv.* em-
berfégesebb.

Lev. 59. lin. 4. ökké-való *olvasd* örök-
ké-való.

Lev. 59. lin. utólsó és *olv.* ez.

Lev. 83. lin. utólsó, eted *olv.* ered.

Lev. 96. lin. 22. hafál *olv.* hafnál.

Lev. 106. lin. 10. félme *olv.* félelme.

Lev. 114. lin. 7. mag-nem *ol.* meg-nem.

Lev. 129. lin. 5. fordítana *olv.* fordít-
hatna.

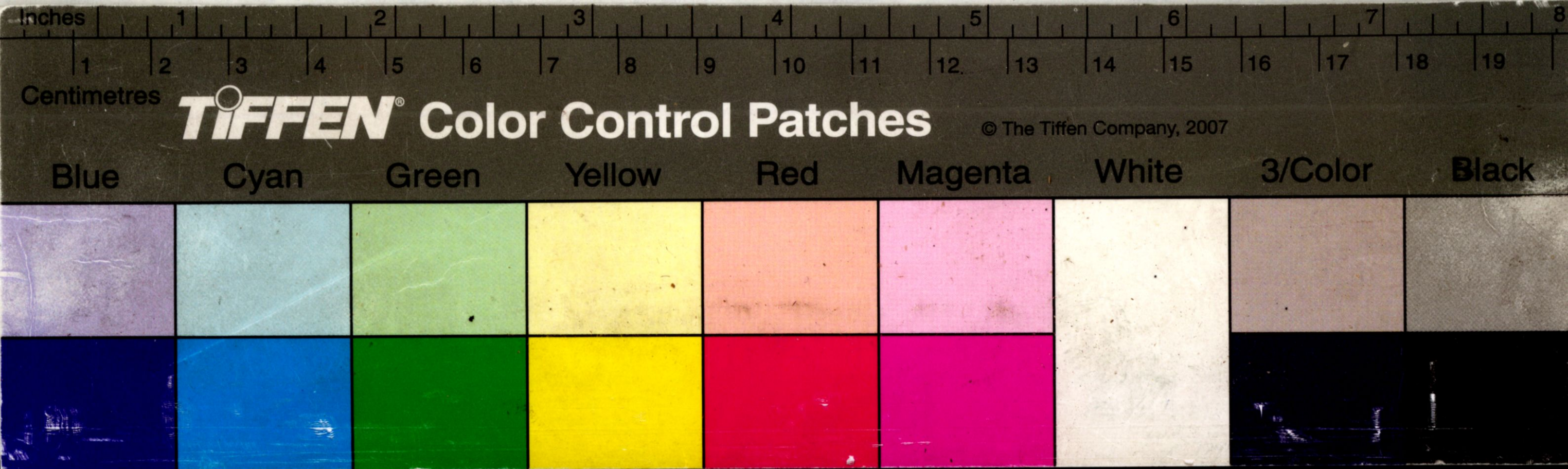
Lev. 137. lin. 25. fentelheti *olvasd* fém-
lélheti.

Lev. 139. lin. 14. aért *olv.* azért.

Lev. 159. l. 5. esedelem *olv.* kéfedelem.

Lev. 160. lin. utólsó, ts *olv.* és.

Lev. 192. lin. 25 a' segítségben *tedd e-
leibe* Isteni.

A' nyomtatásban esett derekasabb fo-
gyatkozásokat a' Kegyes Olvasó
így jobbítsa-meg.
Levél 10. linea 15. az *el* után add hoz-
zá *ne*.
Lev. 25. lin. 18. Méltóságok, *olvasd*
Méltóságok.
Lev. 31. lin. 1. lézen *olv.* léfű.
Lev. 32. lin. 10. ja'ó *olv.* a' jó.
Lev. 32. lin. 17. Ibátorságos *olvasd* bá-
torságos.
Lev. 32. lin. 18. a'fgan *olv.* a'ffan.
Lev. 32. lin. 21. a' kik *olv.* a' ki.
Lev. 51. lin. 5. malamit *olv.* valamit.
Lev. 55. lin. 3. emberfégséb *olv.* em-
berfégsesebb.
Lev. 59. lin. 4. ökké-való *olvasd* örök-
ké-való.
Lev. 59. lin. utólsó és *olv.* ez.
Lev. 83. lin. utólsó, eted *olv.* ered.
Lev. 96. lin. 22. hafál *olv.* hafnál.
Lev. 106. lin. 10. félme *olv.* félelme.
Lev. 114. lin. 7. mag-nem *ol.* meg-nem.
Lev. 129. lin. 5. fordítana *olv.* fordít-
hatna.
Lev. 137. lin. 25. fientelheti *olvasd* fien-
lélheti.
Lev. 139. lin. 14. aért *olv.* azért.
Lev. 159. l. 5. esedelem *olv.* késelelem.
Lev. 160. lin. utólsó, ts *olv.* és.
Lev. 192. lin. 25 a' segítségben *tedd e-*
leibe Isteni.

Dat

[Faint, illegible handwritten text in cursive script, possibly a list or account entry.]

2

Samuel Hart

Kaji

June 25

~~Samuel~~

~~Samuel~~

Handwritten text in cursive script, likely a letter or document fragment, written on aged, stained paper. The text is arranged in several lines, with some words appearing to be "I am of the", "myself", and "of the". The script is highly stylized and difficult to decipher fully due to the cursive nature and fading of the ink.

